

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
CEZA VE CEZA MUHALEMESİ ANABİLİM DALI

6763 SAYILI KANUNLA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER İŞİĞİNDA
TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ebubekir YILDIRIM

Danışman
Doktor Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN

MAYIS-2019
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
CEZA VE CEZA MUHALEMESİ ANABİLİM DALI

6763 SAYILI KANUNLA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER İŞİĞİNDA
TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ebubekir YILDIRIM

Danışman

Doktor Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN

MAYIS-2019

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Doktor Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN danışmanlığında Ebubekir YILDIRIM tarafından hazırlanan “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../20..

(Unvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.././2019

Ebubekir YILDIRIM

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253. ve 254. maddelerinde yapılan değişiklikler ile birlikte Türk hukuk sisteminde daha etkin bir şekilde uygulanmaya başlayan uzlaştırma kurumu incelenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN'e teşekkürlerimi sunarım. Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan annem Zeliha YILDIRIM ve babam Celal YILDIRIM ile bu zorlu süreçte her zaman yanımda olup desteğini esirgemeyen, beni motive eden eşim Mehtap YILDIRIM'a ve kendisine bu süreçte yeteri kadar vakit ayıramadığım, varlığıyla bana her zaman güç veren biricik kızım Nisa Nur YILDIRIM'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Yıldırım, Ebubekir, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu” Yüksek lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Bu çalışma ile 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ile birlikte Türk hukuk sisteminde daha etkin bir şekilde uygulanmaya başlayan uzlaştırma kurumu incelenmiştir.

Yapılan değişiklikle birlikte soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlara ek olarak şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma yoluna gidilebilecek suçların sayısı arttırılmış ve etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ilişkin sınırlamanın kaldırılması suretiyle uzlaştırma kurumunun uygulanma alanı genişletilmiştir. Çalışmada hangi suçların uzlaştırma kapsamına alındığı açıklanmış ve maddeler halinde sıralanmıştır.

Yine olayın şüphelisi çocuk ise uzlaştırma kapsamına giren suçlara ilaveten çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamı oldukça genişletilmiştir. Çocuklar için üst sınırı üç yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar bakımından da uzlaştırma yoluna gidilmesi düzenlenmiştir. Hangi suçların ilave olarak eklendiği çalışma içerisinde açıklanmıştır.

CMK m. 253’e yeni bir fıkra eklenerek uzlaştırmacı olarak görev alacakların nitelikleri ile eğitim, sınav ve denetimlerine ilişkin usul ve esasların Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm dayanak alınarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 05.08.2017 tarihli Resmi Gazetenin 30145 Sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışma içerisinde uzlaştırmacıların niteliği, sınavları, görev ve sorumlulukları açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, Müzakere, Onarıcı Adalet, Uzlaştırmacı, Uzlaştırma Raporu

ABSTRACT

Yıldırım, Ebubekir, "Settlement Institution in the Turkish Legal System in the Light of Changes Made by the Law No. 6763" Master's Thesis, Kırıkkale, 2019.

With this study, with the amendments made with by Law No. 6763 dated 24.11.2016, the concillitation system which has been implemented effectively in Turkish legal system has been examined.

Implementetion area of the concillitation system was wxtended through increase of the number of crimes that could be reconciled, regardless of whether or not they were offences prosecuted on complaint. In the study, it was explained and listed which crimes were included in the concillitation system.

It was also accepted when the suspect of the crime is child and for the crimes that does not exceed three years of crimes that require fines. The addition of which crimes are added are explained in the study.

A new paragraph has been added to Article 253 of Criminal Procedure and it will be decided the qualifications of those who will serve as concillator and the procedures and principles related to their education, examinations and audits will be regulated by the regulation issued by the Ministry of Justice. As result of this, the Reconciliation in the Criminal procedure was published in the Official Gazette dated 05.08.2017 and numbered 30145 and entered into force. In the study, the qualifications, examinations, duties and responsibilities of the concillators are explained.

Keywords: Settlement, Negotiation, Restorative Justice, Settler, Settlement Report

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA

I. Uzlaştırmanın Tanımı ve Kavram Sorunu	4
II. Uzlaştırmanın Hukuki Niteliği	6
III. Uzlaştırmanın Amacı.....	8
IV. Uzlaştırma Kurumuna Yönelişin Nedenleri.....	10
V. Uzlaştırma Kurumunun Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri İlişkisi ..	15
A-Genel Olarak.....	15
B. Re'sen Araştırma İlkesi.....	16
C. Adalet İlkesi	18
D. Adil Yargılanma Hakkı.....	19
E. Eşitlik İlkesi.....	20
F. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi	21
G. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği ve Kusur Sorumluluğu İlkeleri.....	22
H. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi.....	22
I. İrade Özgürlüğü.....	24

2. BÖLÜM

TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA VE UZLAŞTIRMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR

I. Yasal Düzenleme	26
II. Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar	27
A. Türk Ceza Kanunu'nda Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	27
1. Genel Olarak Şikâyet, Şikâyetin Şekli ve Süresi	28
2. Şikâyetten Vazgeçme ve Feragat	31
3. Şikâyet ve Uzlaştırma	33
a) Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Olup Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar	35
b) Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uzlaştırma Kapsamındaki Katalog Suçlar	36
c) Şikâyete Bağlı Olsa Bile Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar	37
(1) Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar	37
(2) Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar	39
(3) Kamu Tüzel Kişileri Aleyhine İşlenen Suçlar	39
(4) Uzlaştırmaya Tabi Olan Suç İle Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçların Birlikte İşlendiği Suçlar	40
B. Diğer Kanunlarda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	41
1. 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Araştırılması Hakkında Kanunda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	41
2. 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanunda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	41
3. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	41
4. 5941 sayılı Çek Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	42
5. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	42
6. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	42
7. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar	42
C. Suça Sürüklenen Çocukların İşledikleri Suçlarda Uzlaştırma	43

3. BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN ŞEKLİ ŞARTLARI

I. Uzlaştırma Bürosu.....	46
A. Uzlaştırma Bürosunun Kurulması.....	46
B. Büro Personelinin Görev ve Sorumlulukları.....	46
1. Yazı İşleri Müdürünün Görev ve Sorumlulukları.....	46
2. Zabıt Kâtibinin Görev ve Sorumlulukları.....	47
C. İş Bölümü.....	47
D. Büroların Gözetimi ve Denetimi.....	48
II. Uzlaştırmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması.....	49
A. Kimler Uzlaştırmacı Olabilir.....	49
B. Uzlaştırmacının Uzlaştırmacı Siciline Kayıtlı Olması.....	50
III. Yetkili Makamlarca Uzlaştırmacı Tayini.....	52
A. Soruşturma Evresinde.....	53
B. Kovuşturma Evresinde.....	54
IV. Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer Zaman ve Uzlaştırma Giderleri.....	55
A. Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer ve Zaman.....	55
B. Uzlaştırmacı Ücreti ve Uzlaştırmacı Ücretinin Ödenmesi.....	56
C. Uzlaştırmacı Giderleri.....	58
V. Uzlaştırma Müzakereleri.....	60
A. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği.....	63
B. Uzlaştırmanın Hür İradeye Dayanması.....	65
VI. Uzlaştırmanın Yazılı Bir Metin Haline Getirilmesi.....	66

4. BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNİN USULÜ VE SONUÇLARI

I. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma.....	68
A. Delillerin Toplanması ve Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi.....	68
B. Dosyanın Uzlaştırma Bürosu Cumhuriyet Savcısı Tarafından İncelenmesi ve İade Kararı.....	69
C. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi.....	70

D. Belgelerin Uzlaştırmacıya Verilmesi ve Gizlilik Bildirimi	71
E. Uzlaştırma Süresi ve Uzlaştırma Raporu	71
F. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları.....	73
II. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma	75
A. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi.....	75
B. Belgelerin Verilmesi	77
C. Uzlaştırma Süresi ve Uzlaştırma Raporu	77
D. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukukî Sonuçları.....	79
III. Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Uzlaştırmanın Ortak Hükümleri.....	80
A. Uzlaştırmacının Çekinmesi veya Reddi.....	80
B. Uzlaşma Teklifi ve Uzlaşma Teklifini Kabul Süresi	81
1. Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Gören Olması Durumunda.....	82
2. şüphelinin, Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Reşit Olmaması Durumunda.....	82
3. Uzlaşma Teklifinin Müdafî ve Vekile Yapılması	83
4. Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat veya İstinabe yoluyla Yapılabilmesi	84
5. Adreste Bulunmama Durumunda.....	88
C. Zararın Giderilmesi ve Edimin Konusu	89
1. Edimin Bizzat şüpheli veya Sanık Tarafından Yerine Getirilmesi	91
2. Edimin Yerine Getirilmemesinin Hukuki Sonuçları.....	92
D. Zamaşımı.....	93
E. Uzlaştırmanın Bir Kere Uygulanabilmesi	95
F. Birden Çok Fail Bulunması Durumunda Uzlaşma	95
IV. Uzlaştırmada Kanun Yolları.....	96
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	104

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi,
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Any	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz	: Bakınız
Bs	: Bası
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
E.T	: Erişim Tarihi
ETCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAGB	: Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması
HGD	: Hukuk Gündemi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
M	: Madde
R.G.	: resmi gazete
s	: Sayfa
S	: Sayı
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UAÜT	: Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
v.d.	: ve diğerleri
vd.	: ve devamı
Y	: Yıl
Yönetmelik	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği

GİRİŞ

Son yıllarda mahkemelerin iş yükünün önemli derecede artmış olmasına bağlı olarak hukuk sistemimizde bir takım değişiklikler olmuş ve ceza muhakemesi hukuku bakımından da bir kısım suçlar açısından mahkemeye intikal ettirilmeden çözüm yöntemi olan uzlaştırma kurumu benimsenmiştir. Ancak istenilen verimin alınamayışı sonucunda uzlaştırma kapsamına giren suçlarına sayısının artırılması ve uzlaştırmanın daha kurumsal bir hale gelmesi için 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile bir takım değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan değişiklikle birlikte uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara ek olarak başkaca suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Değişiklikten önce esasen şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında idi. Değişiklikle birlikte şikâyete tabi olmayan bir kısım suçlar ile etkin pişmanlık kapsamında olan suçlar uzlaştırma kapsamına dâhil edilerek uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir.

En önemli değişikliklerden bir tanesi de; suçu gerçekleştirenin on sekiz yaşından küçük olması durumunda uzlaştırma kapsamındaki suçlardan başka bir suçun üst sınırı üç yılı geçmiyorsa, suç ister hapis cezasını isterse adli para cezasını gerektiren suçlar olsun uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bu durumda uzlaştırma yolunun uygulanabilmesi için ön şart ise suçun mağdurunun veya suçtan zarar göreninin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasının gerekmesidir. Bu halde mağduru belirli olmayan suçlar açısından uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir.

Uzlaştırma kapsamının genişletilmesiyle birlikte şüphelilere doğrudan kamu davası açmak ve bu kişilere cezai müeyyideler uygulamak yerine, ceza muhakemesinin onarıcı adalete dayanan kurumlarıyla karşılaşmaları amaçlanmıştır. Suçun şüphelilerce gerçekleştirilmesi ile birlikte toplumsal düzen bozulmuştur. Uzlaştırma ile bozulmuş olan ilişkiler karşılıklı irade ile yeniden sağlanacaktır. Kişiler arasındaki anlaşmazlıkların bu şekilde farklı yöntemler uygulanarak çözümlenmesi ile birlikte suçtan zarar gören odaklı bir yaklaşımın da ortaya çıkmasına ve geleneksel yöntemlerden farklı olarak ekonomik fayda da sağlayacaktır. Bu yöntem ile yargı sistemi rahatlamaktadır.

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden önceki uygulamalarda, uzlaştırma kurumunun başarılı bir şekilde uygulanamayışının bir

takım sebepleri bulunmaktaydı. Bunlardan en önemlisi uzlaştırma teklifinin polis veya jandarma tarafından karakolda yapılması, soğuma süresi beklenmeden olay sonrasında yapılan bu teklifin genellikle reddedilmesidir. Bir diğer önemli sebep ise, uzlaştırma kapsamındaki dosyanın bekletilerek hemen sonuçlanmayacak olması, iş yükü olarak görülmesine neden olacak ve uzlaştırma kurumunun uygulayıcıları olan Cumhuriyet savcılarında doğurduğu isteksizliktir. Belirtilen sakıncaların giderilmesi amacıyla soruşturmada öncelikle uzlaştırma işlemlerinin uygulanması için suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe sebeplerinin aranması esası benimsenmiştir. Böylelikle olayın sıcaklığıyla kolluk aşamasında uzlaştırma teklifinin yapılmasının meydana getirdiği sakıncalar giderildiği gibi, dayanaktan veya yeterli delilden yoksun, sadece soyut iddialar üzerine bu usule başvurulmasının da önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeye göre uzlaştırmayı hâkimin ya da savcının bizzat gerçekleştirmesine olanak tanıyan düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. Bu düzenlemenin yerine; eğer ki suç uzlaştırma kapsamında ise dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderileceği, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının da şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunulacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile uzlaştırma teklifinin Cumhuriyet savcının talimatı ile adli kolluk tarafından yapılabilmesi uygulamasına son verilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4'te yapılan değişikliğe göre, *“kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından dosya Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosuna gönderilir”* hükmü getirilmiştir. Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacılar taraflarla irtibata geçmek suretiyle uzlaştırma teklifi, uzlaştırma müzakereleri gibi uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmekte, yapılan işlemlerin sonucunu bir raporla büroya bildirmektedirler. Uzlaştırma süreci sonunda uzlaştırma sağlanırsa *“kovuşturmaya yer olmadığına dair karar”* ya da *“kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karar”* uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından verilmektedir. Yine uzlaştırma işlemleri başarısızlıkla sonuçlanırsa uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenerek kamu davası açılmaktadır.

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte uzlaştırma hizmetlerinin hem merkezi hem de yerel seviyede kurumsallaşması

bakımından önemli adımlar atılmıştır. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü hakkında Kanunun 9'uncu maddesinde değişiklik yapılmıştır. Dünyada ve Türkiye'de uygulanan uyuşmazlıkların çözümünde alternatif yöntemlerinin geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak görevi Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının kurulması ile birlikte uzlaştırma kurumunun takibi ve daha etkin uygulanması açısından tüm Türkiye'de bir birim oluşturulmuştur.

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Kanunla CMK m. 253/24; *“her Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulmuş ve yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı ve personel görevlendirilmiştir. uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilecektir.”* şeklinde değiştirilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/22'de yapılan değişikliğe göre uzlaştırmacılara her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeyle belirlenecek bir ücretin ödeneceği düzenlenmiştir. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 9. maddesi 6763 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve (1) fıkrasında *“Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi (UAÜT) Hazırlamak”* görevi, Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığına verilmiştir. Daire Başkanlığı tarafından 2019 yılına ait UAÜT ise 31.12.2018 tarihli 30642 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253'e yeni bir fıkra eklenerek uzlaştırmacı olarak görev alacakların nitelikleri ile eğitim, sınav ve denetimlerine ilişkin usul ve esasların Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenleneceği hüküm atna alınmıştır. Bu hüküm dayanak alınarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 05.08.2017 tarihli Resmi Gazetenin 30145 Sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin birinci maddesinde uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarının düzenlendiği belirtilmiştir.

Kurumun adı konusunda daha açık bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, “uzlaşma” olan CMK m. 253'ün başlığı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiş ve kurumun isminin uzlaştırma olduğu konusu daha da netleştirilmiştir.

1. BÖLÜM

GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA

I. Uzlaştırmanın Tanımı ve Kavram Sorunu

Uzlaşma Türk Dil Kurumuna göre; Uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, konsensüs¹ anlamına gelmektedir. Esasında uzlaşma ve uzlaştırma Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde² tanımlanmıştır. Yönetmelik m. 4’te uzlaşma; *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları”*, uzlaştırma ise; *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci”³* olarak tanımlanmıştır.

Uzlaşma alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biridir ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Centel/Zafer’e göre uzlaşma; *“mağdur, iddia, savunma ve yargının belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini ifade eden bir kavram”⁴* şeklinde tanımlanmıştır. Özbek v.d.’ne göre ise uzlaşma bir suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yöntemidir⁵. Özbay, uzlaşma kavramı yerine uzlaştırma kavramını kullanmış ve uzlaştırmayı, uyuşmazlıkları çözümlmek için taraflar üzerine güç kullanmadan, taraflar arasında ortaya çıkan ayrılıkları, dostane

¹ Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.11.2017).

² Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 05.08.2017 tarihli Resmi Gazetenin 30145 Sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği bundan sonra Yönetmelik olarak anılacaktır.

³ Mevzuat Bilgi Sistemi, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.11.2017).

⁴ Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, s. 524.

⁵ Veli Özer Özbek, v.d., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 931. Kısaltma (Özbek v.d., (Muhakeme).

bir çözüme kavuşturmak için üçüncü bir kişi tarafından onları kendi çözüm önerilerini geliştirmeye teşvik eden bir girişim⁶ olarak açıklamıştır.

Yurtcan “*Uzlaşma, temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi*”⁷ olarak da tanımlamıştır.

“*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile kanunda belirtilen bazı suçlarda şüphelinin bir edimi yerine getirmeyi, mağdurun/suçtan zarar görenin de bununla yetinmeyi kabul etmesi halinde, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesini; kovuşturma aşamasında davanın düşmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını sağlayan müesseseye uzlaşma*” denilmektedir⁸.

Uzlaşma, Ceza muhakemesinde sùjeler arasındaki iş birliğinin bir çeşididir ve “*anlaşma, uyuşma, pazarlık, pazarlıklı adalet, sulh*”⁹ gibi kavramlarla da ifade edilir¹⁰.

5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK’nın ilk şekillerinde sistemimize yeni giren bu kurumu ifade etmek amacıyla “ulaşma” ve uzlaştırma işlemlerini idare edecek ve tarafları bir araya getirecek kişiyi ifade etmek amacıyla “uzlaştırıcı” terimleri tercih edilmesine rağmen 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “uzlaşma”, “uzlaştırma” ve “uzlaştırıcı” kavramları kullanılmıştır. İlk düzenlemede “fail” terimi kullanılmasına rağmen, uzlaştırmanın bir ceza muhakemesi kurumu olması nedeni ile 5560 sayılı Kanunla yapılan düzenlemede fail yerine soruşturma aşamasında “şüpheli” kovuşturma aşamasında ise “sanık” terimleri kullanılmıştır¹¹.

⁶ İbrahim Özbay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, X. Cilt, Sayı 3-4, Yıl 2006, s. 464.

⁷ Erdener Yurtcan, *Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi*, 3. ve 4. Yargı Paketlerine Göre Güncelleştirilmiş 6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 1252; Kısaltma; Yurtcan, (CMK Şerhi); Erdener Yurtcan, *CMK Avukatının ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı*, 5 Bası, Beta Yayınlar, İstanbul, 2007, s.78. Kısaltma; Yurtcan, (Uzlaşma).

⁸ Hakan Hakeri, Yener Ünver, *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 355.

⁹ Cumhuriyet Şahin, “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*” *SÜHFD Süleyman Arslan’a Armağan*, C.6, S.1-2. s. 222.

¹⁰ Başkaca tanımlamalar için bk; Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018, s. 370; Mustafa Ruhen Erdem, Ferda Eser, Pakize Pelin Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma; Uzlaştırmacının El Kitabı*, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 21; Kaymaz, Seydi, Gökcan, Hasan Tahsin, *Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma ve Ön Ödeme*, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s.45.

¹¹ Ekrem Çetintürk, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 355-356.

Ceza Muhakemesi Kanunu m.253'te 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunla yapılan değişlikle kurumun adı konusunda daha açık bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, "uzlaşma" olan CMK m. 253'ün başlığı "uzlaştırma" olarak değiştirilmiş ve kurumun isminin uzlaştırma olduğu konusu daha da netleştirilmiştir¹².

"Uzlaştırma" sonuçtan ziyade bir usulü ifade etmektedir. Bir uzlaştırmacı vasıtasıyla mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanık arasında bir diyalog kurulması sağlanmaktadır. "Uzlaşma" ise bir sonucu ifade etmektedir. Bizim de katıldığımız görüşe göre bir süreci ifade etmesi açısından kurumun adının "uzlaştırma" olması yerindedir¹³.

II. Uzlaştırmanın Hukuki Niteliği

Uzlaştırmanın hukuki niteliğinin ve ceza adalet sistemimizdeki ilişkisinin ortaya konulması oldukça zor bir husustur. Kamu hukuku içinde bulunan ceza hukuku ve ceza adaleti sisteminde devletin büyük bir ağırlığı ve rolü bulunmaktadır. Ceza hukukunun ilkeleri ile özel hukuk ilkelerinin birbirine karıştığı uzlaştırmayı bir araya getirebilmek kolay gözükmemektedir¹⁴.

Nitelikleri yönetmelikte belirlenmiş bir uzlaştırmacı huzurunda şüpheli ile mağdurun iradelerine uygun olarak uyuşmazlık sona erdirilmektedir. Burada şüpheli ve sanık ile mağdur ve suçtan zarar gören uzlaştırma sürecine etkin bir şekilde katılır ve söz sahibidir¹⁵. Soruşturma aşamasında uzlaşma sağlandığında Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar veya davanın açılmasının ertelenmesi kararı verecektir. Muhakeme aşamasında uzlaşma sağlandığında ise mahkeme düşme kararı verecektir¹⁶. Görüldüğü üzere uzlaşma sağlandığında taraflar arasındaki uyuşmazlık sona ermektedir. Taraflar uzlaştırmanın edimini serbestçe tayin edecek ancak bu

¹² Çetintürk, s. 356.

¹³ Mustafa Özbek, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma", *AÜHFD*, C.54, S.3, Ankara, 2005, s. 295. Kısaltma; Özbek, M. (Uzlaştırma); "Kurumla amaçlanan hususun fail ve mağdurun uyuşmazlığın çözümünü konusunda "uzlaşmaya" varması gerekçesi ile kurumun adının "uzlaşma" olduğu ileri sürülmüştür." (Kaymaz/Gökcan, s. 46)

¹⁴ Çetintürk, s. 357.

¹⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 21.

¹⁶ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 359; Serkan Köse, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s. 143.

edim hukuka ve ahlaka aykırı olmayacaktır. Hukuka ve ahlaka aykırı olmadığı müddetçe her şey edim olarak belirlenebilir.

Uzlaştırma ile şüphelinin cezalandırılma imkânı ortadan kalkmaktadır. Uzlaştırma ceza ilişkisini düşüren bir durum olarak da nitelendirilebilir. Dolayısıyla uzlaştırma hem ceza hukuku hem de muhakeme hukuku kurumu olarak görünmektedir¹⁷.

Uzlaştırma, ceza muhakemesi hukukuna ilişkin özelliklerin ağır bastığı bir kurumdur. Uzlaştırmada amaçlananlardan biri de kamu davası açılmadan soruşturma aşamasında, uyuşmazlığın çözümlenmesidir. Gerçekten de uzlaştırmaya tabi bir suç yönünden uzlaştırma usulünün uygulanması bir muhakeme şartıdır. Uzlaştırmanın uygulanması zorunludur ve bu yol uygulanmadan kamu davası açılamaz. Nitekim iddianamenin iadesini düzenleyen CMK m. 174/1. b'de; *“önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen, iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir”* şeklindeki hükümde de açıkça vurgulanmıştır. Bu şekilde uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş ise iddianame mahkeme tarafından iade edilecektir¹⁸.

Uzlaştırmanın sağlanması halinde Cumhuriyet savcısının soruşturmaya devam ederek kamu davası açma imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle, uzlaştırma soruşturmanın bir şartı ise de soruşturmanın yürütülmesine engel bir hal değildir. Soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı toplanması gereken tüm delilleri toplar. Nitekim CMK m. 253/8'de *“Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir”* şeklindeki düzenleme ile

¹⁷ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, 2007, s. 5; Centel/Zafer, s. 525; Kaymaz/Gökcan, s. 49-53; Cumhur Şahin, “CMK Uygulamasının Bir Yılı”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, S. 7, Temmuz 2006. s. 2.

¹⁸ **Aksi görüşte olan Mustafa Özbek'e göre;** *“Kanımca bu halde, iddianamenin iadesine karar verilmesi doğru değildir. Zira, iddianamenin iadesi, Ceza Muhakemesi Kanununun 170. Maddesinde belirtilen unsurların iddianamede bulunmaması, iddianamenin eksik olması halinde, mevcut eksikliklerin tamamlanması için ön görülmiştir. Böylece uygulamada yeterli bir soruşturma yapmadan kamu davası açılması önlenilecektir. İddianamenin iadesinde amaç, davanın bir duruşmadan sonuçlanmasını sağlamaktır. Oysa mahkemenin, kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya başvurusu mümkündür. Böyle bir imkan varken, iddianamenin iadesi mahkemeye zaman kazandırmayacaktır. Bu durumda mahkeme, iddianameyi iade etmek yerine 253. Maddede belirtilen usule göre uzlaştırmaya kendisi başvurmalıdır.”* Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 308.

delillerin uzlaştırma aşamasında da toplanabileceğini hükme bağlanmıştır¹⁹. Uzlaştırma kovuşturma aşaması başlamadan evvel uygulanması gereken ve bu nedenle kovuşturma aşamasını engelleyebilen bir kurumdur.

Yukarıda açıklandığı üzere; şüpheli ile mağdur uzlaşarak ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olduğundan uzlaştırma bir muhakeme engelidir. Öte yandan, şüpheli bir ceza ile karşı karşıya kalmayacak ve ceza tehdidi ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla, uzlaştırma bir yandan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu; diğer yandan ise şüpheli ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirdiğinden, ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmekle birlikte, ceza ilişkisi usulü bir işlem nedeniyle sona erdiğinden, uzlaştırmanın muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin ağır bastığını kabul etmek gerekir²⁰.

Kanımızca; uzlaştırma, ceza muhakemesi kurumu olma yönü ağır basan bir kurumdur. Nitekim daha önce TCK m.73/8'de düzenlenen kurumun 5560 sayılı Kanunla 5271 sayılı CMK'ya alınması da bu tespiti doğrulamaktadır. Ancak uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği sadece ceza muhakemesi kurumu olması ile sınırlı değildir. Uzlaştırma, birey ile devlet arasındaki ceza ilişkisinin sona ermesini sağladığından maddi ceza hukuku karakterini haizdir. Bu nedenle uzlaştırma karma nitelikte bir hukuki yapıya sahiptir²¹.

III. Uzlaştırmanın Amacı

Uzlaştırma; çağdaş ceza adaleti sistemlerinde en etkili onarıcı adalet uygulamalarından biridir²².

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce uzlaştırmanın uygulanabilmesi için suçun takibinin şikâyete bağlı olması gerekiyordu. Söz konusu değişiklikle birlikte kanunda açıkça yazmak kaydıyla şikâyete tabi olmasa bile bir takım suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Yine etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

¹⁹ Çetintürk, s. 486.

²⁰ Centel/Zafer, s. 525.

²¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 25.09.2007 tarih 2007/6. 189. esas ve 2007/188 sayılı kararında Uzlaşma kurumunun düzenleniş ve sonuçları bakımından hem maddi, hem de usul hukuk kurumu özelliklerini taşıyan karma nitelikte bir kurum olduğu belirtilmiştir.

²² Çetintürk, s. 101-102.

Böylelikle uzlaştırma kapsamına giren suç sayısı arttırılmış ve bu kurumun etki alanı genişletilmiştir.

Şüphelilerin doğrudan kamu davasıyla ve yargılanmaları sonucunda bir takım cezalarla karşı karşıya kalmamaları ve tarafların anlaşmaları ile sorunun çözülmesi amaçlanmıştır. Bu da onarıcı adalet ilkesine uygundur. Suçun işlenmesiyle toplumda meydana gelen bozulmalar tarafların anlaşmasıyla giderilecektir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan uzlaştırma ile mağdurun da zararı giderdiğinden, klasik ceza muhakemesi yöntemlerine nazaran adalete daha uygundur.

Ceza muhakemesinin amacı şüpheli veya sanığın haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğe ulaşmaktır²³. Bu maddi gerçek amaçlanırken, suçlunun cezalandırılması, şüpheli veya sanığın korunması da ceza muhakemesinin diğer amaçlarıdır²⁴.

Uzlaştırmanın amacı ise şüphelinin mağdurun zararını gidermesi karşılığında toplumsal barışın sağlanması, her iki tarafın adaletin tesisi sürecine etkin katılımının sağlanmasıdır. Ayrıca maddi gerçeğe mutlaka ve ancak duruşma yapmak suretiyle ulaşmaya çalışmak yerine suç işlenmekle bozulan hukuki barışın uzlaşarak yeniden tesisininin ceza muhakemesinin amacı olabileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır²⁵. Dava yoluyla uzun bir süre sonra bitecek uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması çok daha kısa sürede sağlanacak, bu da adaletin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi sonucunu doğuracaktır²⁶.

Görüldüğü üzere esasen ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılması olduğu halde uzlaştırmanın amacı mağdurun zararının giderilmesidir. Uzlaştırmada suçun kim tarafından işlendiği ve maddi gerçeğe ulaşma amacı geriplandadır. Fakat ceza muhakemesinin amacını adaletin ve hukuki barışın sağlanması olarak kabul edecek olursak, ulaşılmak istenen amaç bakımından uzlaştırma ile ceza muhakemesinin uyumlu olduğu söylenebilecektir. Çünkü uzlaştırmanın amaçları da bunlardan farklı değildir²⁷.

²³ Centel/Zafer, s. 5; Şahin, s. 221.

²⁴ Centel/Zafer, s. 6.

²⁵ Şahin, s. 228.

²⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 24.

²⁷ Çetintürk, s. 370.

IV. Uzlaştırma Kurumuna Yönelişin Nedenleri

Bazı suçlar bakımından ceza muhakemesinin normal prosedürü yerine uzlaştırma kurumunun tercih edilmesinin birçok nedeni olabilir.

En başta yargının iş yükü olarak gösterilebilir. Türkiye’de 2005 yılında Cumhuriyet Başsavcılıklarına yıl içinde toplamda 2.576.568 soruşturma dosyası gelirken 2015 yılında bu sayı 3.542.108 olmuştur. 2018 yılında da 3.944.381 soruşturma dosyası gelmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye’de on yılda yaklaşık 1 milyon, son üç yılda da 400 bin soruşturma dosya sayısı artmıştır. Bu doğrultuda da yine 2005 yılında bir soruşturma dosyası ortalama 308 günde sonuçlanmakta iken 2015 yılında 381 günde sonuçlanmaktadır. Adliyelere yansıyan iş yükünün önemli derecede artması alternatif çözüm yolları arayışına itmiştir²⁸. Uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 2015 yılında 17.319, 2016 yılında 7.817 iken değişiklikten sonraki tarihlerde bu sayı önemli derecede artmıştır. Bu doğrultuda uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 2017 yılında 223.469, 2018 yılında ise 208.014 olmuştur²⁹.

Sosyal ve ekonomik yaşamın karmaşıklaşmasıyla beraber, ortaya farklı suç tipleri çıkmıştır. Ekonomik suçlar, çevre suçları, trafik ve uyuşturucu³⁰ suçları ile birlikte gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan bilişim suçları da bir hayli fazlaşmıştır. Bu da adliyelerin iş yükünü arttırmakta, hemen hemen her adliye kapasitesinin çok üzerinde bir iş yükü ile karşı karşıya kalmaktadır. Yine muhakeme faaliyeti zaman ve para itibarıyla oldukça maliyetlidir³¹. Uzlaştırma ile uyuşmazlıklar daha kısa sürede sonuçlanmakta, maliyeti de yargılamalara göre daha az olmaktadır³².

Mahkemelerin çok basit hukuki uyuşmazlıklarla meşgul edildiği, büyük bir iş yükü altında boğulan adli mercilerin, basit olaylarla uğraşmaktansa önemli olaylara yeterince zaman ayıramadığı, vatandaşların hukuki hak ve sorumluluklarının neler

²⁸ <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

²⁹ <http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/HaritaGoster/Harita1> (Erişim Tarihi: 03.04.2019).

³⁰ Şahin, s. 223.

³¹ Özbay, s. 459.

³² Şahin, s. 229.

olduğu ve haklarının kullanımında güçlüklerle karşılaştığı aşikardır. Bu nedenle bazı uyuşmazlıklarda alternatif çözüm yollarına gidilmesi gerekmiştir³³.

Gelişen, değişen ve artan suçlar karşısında fiziki imkânların yeterince iyi olmayışı, adliye ve kolluk personelin bu oranda sayı ve nitelik bakımından arttırılamayışı karşı karşıya kalınan iş yükü ile mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır³⁴.

Ceza Muhakemesinde hakların kötüye kullanılması da uzlaştırmaya zorlayan sebeplerdendir. Gerçekten de sanık avukatının davayı uzatmaya götürecek talepleri, hâkimin ve bilirkişinin reddi gibi muhakeme müesseseleri sebebiyle muhakemeyi kilitleme yöntemleri de karşı tarafı uzlaşmaya zorlayacak hatta uzlaşmaya teşvik edecektir³⁵. Gerçekten de uzun yargılamalar sonucunda çıkan hüküm mağdur veya suçtan zarar göreni tatmin etmemekte, buna mukabil kısa sürede sonuçlanan uyuşmazlık sonucunda mağdur veya suçtan zarar gören tatmin olabilmektedir. Bu şekilde kısa sürede uyuşmazlığın çözülmesi ile birlikte hukuk devleti ilkesi güçlenecek ve kazanan hukuk devleti olacaktır³⁶.

Bir kısım suçlar kısa sürede soruşturulup ispatlanabiliyor ise de bazı suçlar uzun süreler ve farklı araştırmalar yapılmasına rağmen ispatlanamamaktadır. Örneğin uzlaştırma kapsamında olan ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları ispatlanması zor suçlardır. Yine teknolojik gelişmelere ve hızlı bir şekilde şüphelilerin yer değiştirmelerine bağlı olarak da suçların delillerine ulaşmakta zorlanılmakta ve ispat edilememektedir. Bu nedenlerle uzlaştırma teşvik edilmektedir³⁷. Soruşturulması ve ispatı kolay olan ve kısa sürede gerçekleşen olaylarda ise uzlaştırma daha az tercih edilebilmektedir.

Ceza muhakemesinin tarafları için de uzlaştırma müessesesi faydalıdır. Şöyle ki;

Ceza muhakemesinin süjesi olan Cumhuriyet savcısının açacağı davanın beraat ile sonuçlanması onun için bir itibar kaybıdır. Uzlaştırma ile bir uyuşmazlık çözümlenmiş ve Cumhuriyet savcısının suçların aydınlatılması başarısı oranı da

³³ Fahrettin Hekimoğlu, “Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması” *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 2002/2 Yıl: 60, s. 38; Kemal Bahriyeli, *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku*, Proje Yöneticisi Fatih Selami Mahmutoğlu, Gülşah Bostancı, Erkan Sarıtaş, İstanbul Barosu Yayınları, 2008, s. 437.

³⁴ Şahin, s. 224.

³⁵ Şahin, s. 224.

³⁶ Şahin, s. 233.

³⁷ Şahin, s. 225.

yükselmiş olacaktır³⁸. Yine Cumhuriyet savcısı iddianamenin iadesi müessesesi ile karşı karşıya kalmayacak, anlaşmazlık konusu uyuşmazlık mahkemeye intikal etmeden sonuçlanacaktır. Bu da uzlaştırmayı Cumhuriyet savcısı açısından cazip kılmaktadır.

Davaya bakan hâkim açısından da uzlaştırma kurumu faydalı bir müessesedir. Esasında uzlaştırma muhakeme şartıdır³⁹. Uzlaştırmaya tabi bir suç yönünden uzlaştırma usulünün uygulanması bir muhakeme şartıdır. Zorunludur ve bu yol uygulanmadan kamu davası açılmaz. Hâkim uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlendiğini tespit etmesi durumunda iddianameyi iade edecektir. Böylelikle kendisinin iş yükü artmamış, uyuşmazlık soruşturma evresinde çözülmüş olacaktır. Uzlaştırma dava şartı olmasına rağmen uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş veya kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi sebebi ile suç uzlaştırma kapsamına girmiş olabilir⁴⁰. Böyle durumlarda hâkim uzlaştırma yoluna giderek bütün taraflarca kabul edilmiş bir çözüm bulunmuş olacağı için de uzlaşılan karara karşı kanun yollarına gidilmeyeceği, bu nedenle kararın bozulma olanağı bulunmadığından kariyeri açısından olumlu sonuçlar doğuracağı kabul edilmektedir⁴¹. Yine CMK m. 253/19'da “...Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır...” hükmü ile uzlaşma sağlanması durumunda hukuk mahkemelerinde tazminat davası açılmayacaktır. Ayrıca CMK m. 144/1. c’de uzlaşmaya varılması sebebi ile soruşturma evresinde kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilmesi, kovuşturma evresinde sanık hakkında düşme kararı verilmesinden sonra şüpheli veya sanık CMK m. 141’e dayanarak, koruma tedbirleri nedeni ile devlete karşı maddi veya manevi tazminat davası açamayacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere uzlaştırma ile birçok mahkemenin iş yükü önemli derecede azalacaktır.

Şüphelinin müdafisi için de bir uyuşmazlığın uzlaştırma ile sona ermesi istenir. Zira muhakeme sonucunda sanığın alacağı cezaya oranla uzlaştırma sonucu belirlenen müeyyide genel olarak daha hafif olacak, önceden belirlenebilir ve kabul edilebilir bir müeyyide ile karşı karşıya kalınacaktır. Hâlbuki yargılama sonucunda hapis cezası çıkması da olasıdır. Böylece müvekkilini hapis cezasından kurtarmış,

³⁸ Şahin, s. 226.

³⁹ Centel/Zafer, s. 636-637.

⁴⁰ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944.

⁴¹ Şahin, s. 226.

makul ve kabul edilebilir bir müeyyide ile suçun sonuçlanmasını sağlamış başarılı bir avukat profili çizebilir. Ayrıca uzlaştırma kısa sürede sonuçlandığından davalara katılma gibi zaman kaybından kurtulacak ve diğer işlerine daha fazla vakit ayıracaktır⁴².

Mağdur veya suçtan zarar gören açısından uzlaştırmaya baktığımızda, uzlaştırma onlar için de faydalıdır. Zira uzlaştırma ile mağdur ve suçtan zarar görenin mağduriyeti giderilmektedir⁴³. CMK m. 223'e göre ceza yargılaması sonucunda sanık hakkında düşme kararı, davanın reddi kararı, ceza verilmesine yer olmadığına dair karar, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, beraat ve mahkûmiyet kararları verilebilmektedir⁴⁴. Mahkûmiyet halinde ise hapis ve adli para cezasına hükmedilmektedir⁴⁵. Hapis cezasının infazı mağdurun manevi olarak tatmin olmasını sağlayabilir. Para cezası da yine mağdura ödenmemekte kamu tarafından tahsil edilmektedir. Mahkûmiyet sonucunda mağdurun veya suçtan zarar görenin maddi veya manevi zararları var ise mağdurun veya suçtan zarar görenin hukuk mahkemelerinde tazminat davası açması gerekmektedir. Uzlaştırma ile bunların hepsi kısa sürede sağlanmaktadır. Yönetmeliğin edimin konusu başlıklı 33. maddesinde *“uzlaştırma sonucunda taraflar fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması, mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi, topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi gibi edimlerden bir veya birkaçını ya da bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler.”* Görüldüğü üzere hem

⁴² Şahin, s. 226.

⁴³ Çetintürk, s. 561.

⁴⁴ Centel/Zafer, s. 767.

⁴⁵ Gürsel Yalvaç, *Gereğeli TCK, CMK, CGTİK ve Yardımcı Mevzuat (Savcılık)*, Adalet Yayınları, Ankara, 2013, s. 101.

kısa sürede mağdur veya suçtan zarar gören tatmin olmakta hem de muhakemenin uzun ve stresli sürecinden kurtulmaktadır⁴⁶.

Şüpheli veya sanık açısından da uzlaştırma kurumu faydalıdır. Zira soruşturma evresinde uyuşmazlık sonlanacağı için şüpheli hakkında kamu davası açılmayacak ve sanık sıfatı almayacaktır. Uzlaşmaya varılması sebebi ile soruşturma evresinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecek, kovuşturma evresinde ise sanık hakkında düşme kararı verilecektir. Hükümlü sıfatını almayacağı için de adli sicilinde bu karar gözükmeyecektir. Yine muhakemenin uzaması ve yargılama sırasında meydana gelebilecek tartışmalar, stres, çıkacak kararın belirsizliği gibi etkenler de şüpheli ve sanık açısından uzlaştırmayı cazip kılmaktadır⁴⁷.

Ceza muhakemesinin tarafları açısından uzlaştırma kurumu faydalıdır. Bununla birlikte başka etkenler de uzlaştırmaya olan ilgiyi arttırmaktadır. Şöyle ki;

Kamusal otoritenin giderek azalması ve şeffaflaşmasına bağlı olarak kamusal niteliği ağır basan ceza muhakemesinde de, mağdurun daha fazla önemsenmesi, tarafların iradelerinin daha belirleyici olması ve karşılıklı iletişime dayalı bir yöntem olan uzlaştırmaya ilgiyi arttırmaktadır. Mağdurun veya suçtan zarar görenin ceza muhakemesi içerisinde daha etkin bir rol oynaması, mağdurun korunması ve zararının giderilmesi ihtiyaçları da daha hızlı ve adalete uygun bir şekilde sonuçlandığı için benimsenmektedir⁴⁸.

Ayrıca maddi gerçeğe mutlaka ve ancak duruşma yapmak suretiyle ulaşmaya çalışmak yerine suç işlenmekle bozulan hukuki barışın uzlaşarak yeniden tesisinin ceza muhakemesinin amacı olabileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır⁴⁹.

Eski devirlerde öç alma müessesesi sebebiyle de uzlaştırma kurumu gelişmiştir. Buna göre; tecavüz edilen kişi veya ailesi fiili işleyen kişi ile uzlaşır, mesela tazminat olarak kendisine para veya başkaca bir mal verilmek suretiyle sulh olursa artık hadise kapanmış sayılır ve şahsi öce mahal kalmazdı. Buradaki şart her iki tarafın anlaşması idi. Aksi halde tecavüze uğrayan kişi ve ailesi anlaşmaz ise öç hakkı saklı kalırdı. Önceleri uzlaşma keyfiyete bağlı iken sonraları amir ve

⁴⁶ Rona Aybay, “AİHM’in İş Yükünün Azaltılması İçin Bir Öneri: Zorunlu Uzlaştırma”, *TBBD*, S.67, 2006, s. 116.

⁴⁷ Şahin, s. 227.

⁴⁸ Şahin, s. 228.

⁴⁹ Şahin, s. 228.

hükümdarlar bunu mecburi kılmış ve meseleyi halletmek iki aile arasındaki kavgayı yatıştırmak amacıyla uzlaşmayı zorunlu hale getirmişlerdir⁵⁰.

V. Uzlaştırma Kurumunun Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri İlişkisi

A-Genel Olarak

Ceza hukuku suçun yapısal unsurlarını, bir suçun yapısında bulunması gereken öğeleri, suç dolayısıyla sorumluluk için aranan koşulları, suç dolayısıyla uygulanması gereken yaptırımları, bu yaptırımların infaz süreçlerini ve sonuçlarını inceler⁵¹.

Kişi hak ve özgürlüklerini korumak, kamunun düzenli işleyişini sağlamak, suçun işlenmeden önlenerek bireylerin ve toplumun güvenliğini sağlamak, böylelikle toplum barışına katkı sağlayarak bireylerin güvenli bir şekilde yaşamlarını sürdürmelerine olanak sağlamak, çevreyi, doğayı ve diğer canlıları koruyarak hukuk devletinin gerekliliklerine ulaşmak ceza hukukunun amacıdır⁵².

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 1’de “*Bu kanun, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenler.*” şeklindeki düzenleme ile ceza muhakemesinin bir süreç olduğu vurgulanmıştır. Bu süreç suç teşkil eden bir fiilin belli bir kişi veya kişiler tarafından işlendiği hususunda oluşan şüphe ile başlar ve bu şüphenin giderilmesine kadar devam eder. Bu şüphe ise ya o suçun belli bir kişi veya kişiler tarafından işlendiğinin sabit görülmesi ve o kişinin cezalandırılması ile ya da belli kişi ile başlatılan soruşturmanın veya kovuşturmanın sonucunda o kişinin o suçun işlemediğinin sabit görülmesi ile ortadan kalkar⁵³. İşte bu süreç ceza muhakemesi hukuku olarak adlandırılır. Ceza muhakemesi hukuku da; ceza yargılamasının hangi kurallara göre yürütüleceği, yargılama faaliyeti esnasında hangi kişi ya da organın ne

⁵⁰ M.Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, Üçüncü Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953, s. 18-19.

⁵¹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 52. Kısaltma; Özgenç, (Genel)

⁵² Kayıhan İçel, Süheyl Donay, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku; Genel Kısım*, 1. Kitap, Beşinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2006, s. 4.

⁵³ Özgenç, (Genel), s. 52.

tür yetki ve yükümlülüklerle sahip olacaklarını gösteren kurallar bütünü olarak tanımlanabilir⁵⁴.

Ceza muhakemesinin amacı ise; şüpheli veya sanığın haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğe ulaşmaktır⁵⁵. Kişinin suçlu sayılması durumunda kişi cezalandırılmaktadır. Ceza ise kişinin özgürlüğü ile yakından ilgilidir. Bu bakımdan sadece biçimsel gerçekle yetinilemez ve gerçeğin tam kendisi olan maddi gerçek aranır⁵⁶. Bu maddi gerçek amaçlanırken, suçlunun cezalandırılması, şüpheli veya sanığın korunması da ceza muhakemesinin diğer amaçlarıdır⁵⁷. Uzlaştırmanın amacı ise şüphelinin mağdurun zararını gidermesi karşılığında toplumsal barışın sağlanması, her iki tarafın adaletin tesisi sürecine etkin katılımının sağlanmasıdır. Görüldüğü üzere esasen ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılması olduğu halde uzlaştırmanın amacı mağdurun zararının giderilmesidir. Uzlaştırmada suçun kim tarafından işlendiği ve maddi gerçeğe ulaşma amacı geri plandadır. Fakat ceza muhakemesinin amacını adaletin ve hukuki barışın sağlanması olarak kabul edecek olursak, ulaşılmak istenen amaç bakımından uzlaştırma ile ceza muhakemesinin uyumlu olduğu söylenebilecektir. Çünkü uzlaştırmanın amaçları da bunlardan farklı değildir⁵⁸.

B. Re'sen Araştırma İlkesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160'da; "*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek

⁵⁴ Yurtcan, (CMK Şerhi), s. 5.

⁵⁵ Centel/Zafer, s. 5; Şahin, s. 221.

⁵⁶ Yurtcan, (CMK Şerhi), s. 5.

⁵⁷ Centel/Zafer, s. 6.

⁵⁸ Çetintürk, s. 370.

Cumhuriyet savcısının suçun işlendiği izlenimini alması durumunda re'sen işin gerçeğini araştırmakla ve delilleri toplamakla görevli olduğu vurgulanmıştır⁵⁹.

Bir suça ilişkin soruşturma işlemleri başlamış ve uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılmış ise de gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri dosyayı uhdesinde bulduran Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı toplanması gereken tüm delilleri toplar. Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 03.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir. Nitekim CMK m. 253/8'de; *“Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.”* şeklindeki düzenleme ile delillerin uzlaştırma aşamasında dahi sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından toplanacağı hükme bağlanmıştır⁶⁰.

Burada uzlaştırma kurumunun ceza muhakemesinin ilkelerinden olan re'sen araştırma ilkesine ters düşüp düşmediği sorulabilir. Yukarıda da açıklandığı üzere bir suçun uzlaştırma kapsamında kalan bir suç olması, o suçun uzlaştırma işlemleri için uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, o suça ilişkin delillerin toplanmasına engel değildir. Cumhuriyet savcısı yine tüm delilleri toplayacak, hatta yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vererek dosyayı sonuçlandıracaktır. Buradan da re'sen araştırmanın devam ettiği sonucu çıkacaktır. Ancak Cumhuriyet savcısı tüm delilleri topladıktan sonra yani yeterli şüpheyi elde ettikten sonra dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermelidir. Aksi halde sonradan toplanan deliller suçun vasfının değişmesine neden olabilir ve suç uzlaştırma kapsamından çıkabilir⁶¹.

⁵⁹ Nuri Berkay Özgenç, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, Birinci Baskı, Legal Yayınları, İstanbul, 2015, s. 130.

⁶⁰ Çetintürk, s. 561.

⁶¹ Özgenç, N.B., s. 132.

C. Adalet İlkesi

Ceza muhakemesinin en önemli amacı, toplumsal düzeni ve barışı sağlamaktır. Toplum barışı ancak adalet ilkesine uygun davranıldığında sağlanabilir. Adalet ilkesi, hukuk düzeninin bütününe ilişkin değerler ölçüsü olarak toplum ve hâkimin vicdanında ortaya çıkar. Genel anlamıyla hakkaniyet, hak ve nesafet olarak da ifade edilebilir⁶².

Uzlaştırma ile hedef mahkemelerin iş yükünün azaltılması ile birlikte suçtan zarar gören kişinin mağduriyetinin de giderilmesidir⁶³. Taraflar uzlaştırma sonucunda fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi şeklindeki edimleri kararlaştırabilirler. Görüldüğü üzere uzlaştırma ile mağdurun uğradığı maddi manevi zararlar giderilmektedir. Ceza hukukunun amaçlarından biri olan mağdurun uğradığı zararın giderilmesi gerçekleşmektedir. 6763 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin gerekçesinde de onarıcı adalet sisteminin en etkili yollarından birisinin de uzlaştırma kurumu olduğu tespit edilmiştir⁶⁴.

Uzlaştırma toplumsal barışa hizmet eder. Geciken adaletin adaletsizlik olduğu bir gerçektir⁶⁵. Mahkemelerin iş yükü ve yargılamaların uzunluğu dikkate alındığında uzlaştırma ile kısa sürede karar verilmektedir. Bu da adalet ilkesine son derece uygundur⁶⁶.

Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Dolayısıyla tarafların uzlaşması adalet anlayışıyla çelişmez. Tarafların konsensüsü ile ortaya çıkan anlaşmanın adil olacağı bir gerçektir. “*Anlaşılarak ulaşılan adalet daha iyi adalettir*”⁶⁷.

⁶² Gökcan/Kaymaz, s. 90.

⁶³ Çetintürk, s. 561.

⁶⁴ <http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/> (Erişim Tarihi: 30/12/2017)

⁶⁵ Şahin, s. 251.

⁶⁶ Özgenç, N.B., s. 117.

⁶⁷ Şahin, s. 252.

D. Adil Yargılanma Hakkı

Anayasa m. 36'da; “Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” şeklinde bir düzenleme ile adil yargılanma hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. Yine Anayasa m. 9'da da yargı yetkisinin bağımsız mahkemeler tarafından kullanılacağı öngörülmüştür⁶⁸.

Anayasa m. 36/f. 1 ile tarafı olduğumuz ve iç hukukumuzun parçası haline gelen AİHS m. 6'da adil yargılanma hakkı düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkının kapsamına, bir yargı yerine başvuru hakkı, davanın hakkaniyete uygun dinlenilmesini isteme hakkı, bağımsız-tarafsız ve yasal bir mahkemeye erişim hakkı, aleni duruşmada yargılanma hakkı, duruşmada bulunma hakkı, silahların eşitliği, makul sürede yargılanma hakkı, çekişmeli yargı hakkı, gerekçeli karar hakkı girmektedir⁶⁹.

Mahkemelerdeki aşırı iş yükü nedeniyle davalar kısa sürede bitirilememekte, uzun süreler sonunda yargılamalar bitmektedir. Bu durum ise adil yargılanma hakkının bir unsuru olan makul sürede yargılanma ilkesine aykırı düşmektedir⁷⁰.

Adil yargılanma hakkının ilke olarak uzlaştırma kurumu ile çelişmediği, başka bir deyişle uzlaştırmanın adil yargılanma hakkını ihlal eden bir kurum olmadığı öğretilde belirtilmektedir⁷¹.

Uzlaştırma kurumunun mağduriyetin giderilmesi ve yöntemleri bakımından değerlendirildiğinde uzlaştırma kurumunun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine dair görüşler de mevcuttur⁷².

Yönetmeliğin Temel İlkeler başlıklı 5/1. maddesinde “Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılmaya kadar iradelerinden vazgeçebilirler.” şeklinde bir düzenleme ile uzlaştırmanın tarafların

⁶⁸ Çetintürk, s. 383.

⁶⁹ Enver Bozkurt, Selim Kanat, Sezercan Bektaş, *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku*, 3. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 195 vd.; Gökcan/Kaymaz, s. 83.

⁷⁰ Özbay, s. 459.

⁷¹ Gökcan/Kaymaz, s. 87; Çetintürk, s. 384, Mustafa Özbek, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı” *DEÜHFD*, C.7, S.1, 2005, s. 154; Kısaltma; Özbek, M., (Tavsiye)

⁷² Gökcan/Kaymaz, s. 83.

özgür iradelerine dayanacağı ve her an bu uzlaştırma yöntemlerinden vazgeçebilecekleri düzenlenmiştir⁷³. Bu nedenle uzlaştırma, adil yargılanma hakkını engelleyen bir kurum değildir. Mağdurun zararının telafi edilerek, adliyenin iş yükünü de azaltmayı amaçlayan uzlaştırma kurumu ve yapılacak uzlaşma teklifi, özgür iradeye dayandığı için, adil yargılanma hakkını ihlal etmemektedir⁷⁴. Eğer ki; uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi, taraflara sağlanan hakların kullandırılması gibi konularda uzlaştırma prosedürlerinin dışında bir süreç yaşanır ise bu durumda adil yargılanma hakkı ihlal edilebilir. Yukarıdaki açıklamalarda olduğu gibi örneğin uzlaştırma edimi taraflara baskı sonucunda kabul ettirilmiş ise bu durumda adil yargılanma hakkı ihlal edilecektir⁷⁵.

E. Eşitlik İlkesi

Eşitlik ilkesiyle, aynı konumda olan bireylere aynı ilkelerin tatbik edilerek yasa önünde eşitliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Nitekim Anayasa m. 10'da; *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer vererek bu ilke vurgulanmıştır. Aynı konumda olan bireylerin yasalar önünde aynı işleme tabi tutulmaları, ayırım ve ayrıcalık yapılmaması amaçlanmıştır⁷⁶.

Şahin, uzlaşmanın eşitlik ilkesine aykırılık oluşturduğu görüşündedir. Ona göre; *“ispatı zor ve uzun sürecek uyuşmazlıklarda uzlaşma yolu tercih edilmek suretiyle bu tür suçların faillerine bazı avantajlar sağlanırken, ispatı kolay veya daha kısa sürede sonuçlandırılacak küçük suçların faillerine ceza kanunu tavizsiz bir şekilde uygulanmakta ve bu suretle failler arasında eşitsizlik yaratılmaktadır”*⁷⁷.” yaklaşımında bulunmaktadır. Yine ekonomik durumu çok iyi olan ve yargılama sürecinin olumsuz şartlarından kurtulmak isteyen kişiler, ekonomik durumu zayıf olan kişilere oranla daha fazla uzlaşma eğiliminde olabilecektir⁷⁸.

⁷³ Çetintürk, s. 508; Köse, s. 43.

⁷⁴ Özgenç, N.B., s. 110.

⁷⁵ Gökcan/Kaymaz, s. 87.

⁷⁶ Gökcan/Kaymaz, s. 90-91.

⁷⁷ Şahin, s. 252.

⁷⁸ Gökcan/Kaymaz, s. 90-91; Özgenç, N.B., s. 119.

Uzlaştırma tamamen tarafların özgür iradelerine göre şekillenmektedir. Kişiler anlaşma yapılana kadar uzlaşmadan vazgeçebilirler⁷⁹. Yine uzlaştırma kapsamına giren suçlar yasada açıkça belirlenmiştir. Bu nedenle tarafların iradesine ve kanunun çerçevesinde uzlaştırma işlemleri gerçekleştirildiğinden eşitlik ilkesine aykırı olmadığını düşünmekteyiz. Tarafların anlaşması sonucu ulaşılan adalet daha iyidir⁸⁰.

F. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/2'de; *“Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı bir iddianame düzenler.”* denilmektedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet savcısının iddianame düzenleyerek kamu davası açması esastır. Bu ilkeye kamu davasının mecburiliği ilkesi denilmektedir⁸¹.

Cumhuriyet savcısının dava açma konusunda farklı hukuk düzenlemelerinde değişiklikler arz etmektedir. Bunlar ülkemizde de uygulanan mecburilik diğer bir ifadeyle dava açma zorunluluğu, diğeri de kamu yararı da denilen takdiriliktir. Takdirilikte dava açmak için yeterli şartlar olsa dahi Cumhuriyet savcısı kamu yararının varlığı halinde dava açıp açmamakta serbesttir. Mecburulikte ise Cumhuriyet savcısı elde edilen deliller neticesinde kamu davası açmak için yeterli şüpheye ulaşırsa dava açmak mecburiyetindedir. Ancak CMK bakımından kamu davası açmanın bazı istisnaları vardır: Ön ödemenin varlığı, uzlaştırmanın varlığı, cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı, şahsi cezasızlık sebebinin varlığı kamu davası açmanın mecburiliğinin istisnalarıdır.⁸².

CMK m. 253'de uzlaştırma bir istisna olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Uzlaştırma kurum olarak ve sonuçları bakımından değerlendirildiğinde kamu davasının mecburiliği ilkesi ile çelişmediği anlaşılmaktadır. Nitekim uzlaştırma görüşmelerinde mağdur ile şüpheli veya sanık rızai olarak bir araya gelmekte ve rızai

⁷⁹ Çetintürk, s. 507-508.

⁸⁰ Köse, s. 46.

⁸¹ Şahin, s. 246.

⁸² Şahin, s. 246.

olarak uzlaşmaktadırlar bu bakımdan uzlaştırmanın kamu davası mecburiliği ile çelişmediği açıktır⁸³.

G. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği ve Kusur Sorumluluğu İlkeleri

Ceza sorumluluğu şahsiliği ilkesi Anayasada ve TCK'da düzenlenmiştir⁸⁴. Herkes yalnızca kendi fiilinden sorumludur. Kişi başkasının fiiline iştirak etmedikçe o fiilden sorumlu tutulamaz⁸⁵.

Kusur sorumluluğu ilkesi ise, haksız bir fiilde bulunan kişinin ancak kusurlu olması halinde ve kusuru oranında cezalandırılabilmesi anlamına gelmektedir⁸⁶.

Birden çok fail bulunması durumunda uzlaşma başlığını taşıyan 5271 sayılı CMK m. 255'te; *“aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek sadece uzlaşan kişinin uzlaştırmadan yararlanacağı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere ceza hukuku anlamında kusurlu olan ve cezalandırılabilen kişi kendi fiilinden sorumlu tutulacak ve uzlaştırma müessesesi açısından da ancak uzlaşan kişi uzlaştırmadan yararlanacaktır.

H. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır⁸⁷. Kişinin suçlu sayılması durumunda kişi cezalandırılmaktadır. Ceza ise kişinin özgürlüğü ile yakından ilgilidir. Bu bakımdan sadece biçimsel gerçekle yetinilemez ve gerçeğin tam kendisi olan maddi gerçek aranır⁸⁸. Cumhuriyet savcısı ve mahkeme maddi gerçeğe ulaşmak için çabalamak zorundadır. CMK m. 160/2'de bu ilkeye yer verilmiş olup Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırarak ve şüphelinin lehine ve

⁸³ Gökcan/Kaymaz, s. 94.

⁸⁴ Any m. 38/7; *“Ceza sorumluluğu şahsîdir.”*

TCK m. 20; *“Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.”*

⁸⁵ Çetintürk, s. 381.

⁸⁶ Şahin, s. 253.

⁸⁷ Centel/Zafer, s. 5.

⁸⁸ Yurtcan, (CMK Şerhi), s. 5; Şahin, s. 248.

aleyhine olan delilleri toplayacaktır⁸⁹. Yine Cumhuriyet savcısı soruşturma dosyası uzlaştırma bürosuna gönderilmiş olsa da maddi gerçeğe ulaşmak için toplanması gereken tüm delilleri toplayacaktır. Nitekim CMK m. 253/8'de; *“Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.”* şeklindeki düzenleme ile delillerin uzlaştırma aşamasında dahi sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından toplanacağı hükme bağlanmıştır⁹⁰. Bu maddi gerçek amaçlanırken, suçlunun cezalandırılması, şüpheli veya sanığın korunması da ceza muhakemesinin diğer amaçlarıdır⁹¹. Uzlaştırmanın amacı ise şüphelinin veya mağdurun zararını gidermesi karşılığında toplumsal barışın sağlanması, her iki tarafın adaletin tesisi sürecine etkin katılımının sağlanmasıdır. Görüldüğü üzere esasen ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılması olduğu halde uzlaştırmanın amacı mağdurun zararının giderilmesidir. Uzlaştırmada suçun kim tarafından işlendiği ve maddi gerçeğe ulaşma amacı geri plandadır. Fakat ceza muhakemesinin amacını adaletin ve hukuki barışın sağlanması olarak kabul edecek olursak, ulaşılmak istenen amaç bakımından uzlaştırma ile ceza muhakemesinin uyumlu olduğu söylenebilecektir. Çünkü uzlaştırmanın amaçları da bunlardan farklı değildir⁹².

Uzlaştırma ile maddi gerçeğin araştırılmadığı düşüncesi öğretilde eleştirilmektedir. Uzlaştırma usulünde savcı veya hâkim maddi gerçeğe ilişkin araştırma yapmamakta, tarafların uzlaşıp uzlaşmadıklarını tespit etmekle yetinmekte, tarafların usule uygun şekilde uzlaştıklarını tespit ettiği takdirde maddi gerçeği araştırmaksızın uzlaşma doğrultusunda bir karar vermektedir. Dolayısıyla uzlaştırma usulünün bu ilke ile çeliştiği söylenmiştir⁹³.

⁸⁹ CMK m. 160/2; *“Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.”*

⁹⁰ Çetintürk, s. 486.

⁹¹ Centel/Zafer, s. 6.

⁹² Çetintürk, s. 370.

⁹³ Gökcan/Kaymaz, s. 95; Şahin, s. 248; Özgenç, N.B., s. 134-135.

I. İrade Özgürlüğü

Yönetmelik m. 5/1’de yer alan; “*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.*” şeklindeki hüküm ile uzlaştırmanın şüpheli ile mağdur arasındaki özgür iradeleri ile yapılması gerektiği vurgulanmıştır⁹⁴. Şüpheli ve mağdur özgür iradeleri ile uzlaştırma yoluna gidecekler ve yine özgür iradeleri ile uzlaşacaklardır⁹⁵. Taraflardan birisi veya her ikisi uzlaştırmaya katılım konusunda istekli değilse geleneksel ceza muhakemesi sisteminin uygulanmasından başka seçenek kalmayacaktır⁹⁶.

Şüpheli ile suçun mağduru arasında uzlaştırma görüşmelerinin başlayabilmesi için tarafların bu yönde bir hür iradelerinin olması gerekmektedir. Uzlaşma ile taraflar muhakeme hukukuna ilişkin birçok hakkından vazgeçmektedirler. Tarafların uzlaştırma görüşmelerini hür iradeleri ile kabul ettiklerinden söz edebilmek için, aydınlatmaya/bilgiye dayalı bir kabulün varlığı ve kararın muhtemel sonuçlarının açıklanması ile bu durumun kabulü gerekmektedir⁹⁷.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/17’de ve Yönetmelik m. 18/4’te düzenlendiği üzere “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder*”⁹⁸. Aksi halde ise Yönetmelik m. 18/5’te belirtildiği üzere Cumhuriyet savcısı raporu onaylamaz ve raporu niçin onaylamadığını gerekçesi ile birlikte ortaya koyar. Rapor onaylanmamışsa uzlaşma gerçekleşmemiş sayılır.

⁹⁴ Çetintürk, s. 507-508.

⁹⁵ Haluk Çolak, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)”, *TBB*, S.67, Yıl: 2006, s. 140.

⁹⁶ Çetintürk, s. 490.

⁹⁷ Şahin, s. 254.

⁹⁸ Yenisey, s. 10; Zeynep Yıldırım, “Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Legal Hukuk Dergisi*, Şubat 2007, s. 477.

Görüldüğü üzere burada Cumhuriyet savcısına etkin bir yetki verilerek üzerinde uzlaşılan hususun hukuka uygun olup olmadığını ve uzlaştırmanın, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını denetleme yetkisi verilmektedir⁹⁹. Kovuşturma aşamasında ise Yönetmelik m. 25/4'e göre mahkeme raporu onaylayarak mühür ve imza altına alır. Rapor onaylanmazsa uzlaşma gerçekleşmemiş sayılır¹⁰⁰.

⁹⁹ Can Yalçınkaya, “Değişiklikten Önceki Hali ile Uzlaşma ve 6763 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Uzlaştırma Kurumlarının Değerlendirilmesi”, **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, Yıl:8, Sayı:84, Kasım 2016, s. 21; Çetintürk, s. 540; Yenisey, s. 10, Yıldırım, s. 477.

¹⁰⁰ Yönetmelik m 25/5; “Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.”

2. BÖLÜM

TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA VE UZLAŞTIRMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR

I. Yasal Düzenleme

Uzlaşma kurumu 01.06.2005 tarihinde 5237 sayılı TCK m. 73/8 ile maddi ceza hukukumuzda; yine aynı tarihte 5271 sayılı CMK m. 253, 254 ve 255 ile de usul hukukumuzda girmiştir. Çocuk Koruma Kanunu m. 24'te 15.07.2005 tarihinde yapılan düzenleme ile de çocuklar yönünden uzlaşma müessesesi yürürlüğe girmiştir.

06.12.2006 tarihinde kabul edilip 19.12.2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5660 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile uzlaşma ile ilgili önemli değişikliklere gidilmiştir¹⁰¹. 5660 sayılı Kanun değişikliği ile 5237 sayılı TCK m. 73/8'de düzenlenen hüküm¹⁰² yürürlükten kaldırılmış, uzlaştırma CMK m. 253'te ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca mahkeme tarafından uzlaştırmayı düzenleyen 254. madde de daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Suça sürüklenen çocuklar (SSÇ) yönünden geniş bir şekilde düzenlenen ÇKK m. 24¹⁰³ de değiştirilerek sadece “*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.*” hükmü getirilerek çocuklar yönünden de CMK'daki düzenleme çerçevesinde

¹⁰¹ Atilla Özen, “Yeni Düzenlemeler Işığında Uzlaşma”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C:81, S.1, Yıl 2007, s. 21.

¹⁰² **5660 sayılı Kanunun 45. maddesi ile 19.12.2006 tarihinde yürürlükten kaldırılan fıkra;** “*Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.*”

¹⁰³ **5660 sayılı Kanunun 45. maddesi ile 19.12.2006 tarihinde değiştirilen Çocuk Koruma Kanununun 34. Maddesi;** “(1) *Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır.*

(2) *Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, birinci fıkrada ön görülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.*”

uygulanacağı belirtilmiştir. Sonrasında da 5918 sayılı Kanun ile CMK m. 253/3'e ek cümle¹⁰⁴ eklenmiştir.

Uzlaştırma kurumunun daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için arayışlara devam edilmiş ve nihayet 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklik ile uzlaştırma kapsamına giren suçların sayısı önemli derecede arttırılmış ve uzlaştırma daha kurumsal bir hale getirilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/25¹⁰⁵'e dayanılarak Adalet Bakanlığı tarafından **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği**¹⁰⁶ (Yönetmelik) çıkarılmıştır ve uzlaştırmanın en önemli kaynağı konumuna geçmiştir¹⁰⁷¹⁰⁸.

II. Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar

A. Türk Ceza Kanunu'nda Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

Esasında uzlaştırma soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar için getirilmiş bir müessesedir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için şikâyetin varlığı zorunludur ve şikâyet

¹⁰⁴ **5918 sayılı Kanununun 8. maddesi ile 26.06.2009 tarihinde eklenen ek cümle;** “Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.”

¹⁰⁵ **CMK m. 253/25;** “Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.”

Yönetmelik m. 3; “Bu Yönetmelik, 5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesi ile 29/3/1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.”

¹⁰⁶ 05.08.2017 tarihli 30145 sayılı RG.

¹⁰⁷ **Yönetmelik m. 1;** “Bu Yönetmeliğin amacı, uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

m. 2; Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253, 254 ve 255 inci maddelerinde düzenlenen uzlaştırmacının uygulama alanı, uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, uymak zorunda oldukları etik ilkeler, uzlaştırmacı eğitimi verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri, uzlaştırmacı sicilinin düzenlenmesi, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin oluşturulması, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaşma teklifi ile müzakere usulü, uzlaşma belgesi ve uzlaştırma raporunda yer alacak konular, uygulamaya dair diğer hususlar ile Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını kapsar.”

¹⁰⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 25.

gerçekleştirilmedi¹⁰⁹. Bu nedenle TCK'daki soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçları açıklamadan önce genel olarak şikâyet, şikâyetin şekli ve süresi, şikâyetten vazgeçme ve feragat açıklanacak olup daha sonra şikâyet ve uzlaştırma ilişkisinden bahsedildikten sonra şikâyete tabi suçlar açıklanacaktır.

1. Genel Olarak Şikâyet, Şikâyetin Şekli ve Süresi

Şikâyet, şikâyete bağlı suçlarda suçtan zarar görenin yetkili mercie¹¹⁰ kovuşturma istemini¹¹¹ açıklamasıdır¹¹². Şikâyet hakkı Anayasamızın 74. maddesinde¹¹³ de düzenlenmiş ve böylelikle Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Kural olarak bir suç dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi suçtan zarar gören veya mağdurun rızasına bakılmaksızın re'sen yapılır. Ancak bazı suçlar için ise soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi şikâyetin varlığına bağlıdır. İşte bu suçlara *şikâyete bağlı suçlar* denir.¹¹⁴

Şikâyet kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardandır ve doğrudan doğruya bu hakkı suçun mağduru veya suçtan zarar göreni kullanabilir¹¹⁵. Şikâyet hakkı, sadece fiil yeteneği olan, ayırt etme gücüne sahip kişiler tarafından kullanılabilir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler de, mağduru/suçtan zarar göreni oldukları suçlarda doğrudan doğruya, yasal temsilcilerinin onayı olmadan şikâyet hakkını kullanabilirler. Şikâyet hakkını, fiil yeteneği olmayan mağdur/suçtan zarar gören adına yasal temsilcisi

¹⁰⁹ Yurtcan,(Uzlaşma), s. 79.

¹¹⁰ Şikâyetin yapılacağı yetkili makamlar CMK'nın ihbar ve şikâyet başlıklı 158. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; "(1) Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. (2) Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.(3) Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyette bulunulabilir."

¹¹¹ Bu istem yazılı yapılabileceği gibi tutanağa geçirilmek kaydı ile sözlü de yapılabilir. Nitekim CMK m. 158/5; "İhbar veya yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir." hükmünü içermektedir. Herhangi bir şekil şartına tabi değildir.

¹¹² Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yenilenmiş 5. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2018, s. 811; Özgenç, (Genel), s. 686; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A.Caner Yenidünya, *Türk Ceza Kanunu Şerhi, 2. Cilt*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 2575; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 218; Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Tıpkı Basım 11. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 525; Veli Özer Özbek, *TCK İzmir Şerhi*, Cilt 1, 4. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 1059; Kısaltma; Özbek, (İzmir Şerhi); Ali Kemal Yıldız, *Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi (YTCK m.73); Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, İstanbul, 2005. s. 261; Gökcan/Kaymaz, s. 109.

¹¹³ **Any. m. 74**; "Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptirler." şeklindedir.

¹¹⁴ Özgenç, (Genel), s. 686; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2575.

¹¹⁵ Demirbaş, s. 218; Özgenç, (Genel), s. 688; Özbek, (İzmir Şerhi) s. 1061.

kullanır. Suçtan zarar görenin tüzel kişi olması durumunda şikâyet hakkı tüzel kişiliğin yetkili organları tarafından kullanır¹¹⁶.

Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda, şikâyet muhakeme şartıdır¹¹⁷. Muhakeme şartı olan şikâyet olmadığı takdirde kural olarak şüpheli yakalanamaz, gözaltına alınamaz ve isnat teşkil eden işlemler yapılamaz¹¹⁸.

Takibi şikâyete bağlı suçlarda kamu davasının açılması usulüne uygun bir şikâyetin varlığına bağlıdır. Bir ceza muhakemesi koşulu olması sebebiyle şikâyetin bulunmadığı dava sırasında anlaşılırsa ya da şikâyetten vazgeçme olursa beraat kararı yerine düşme kararı verilecektir¹¹⁹. CMK'da uzlaştırma kapsamında olan suçlar kural olarak şikâyete tabi suçlardır (CMK m. 253/1-a). Usulüne uygun bir şikâyetin varlığı şarttır. Usulüne uygun bir şikâyet yoksa ya da şikâyet süresi geçirilmiş ise bu durumda uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Cumhuriyet savcısı şikâyet bulunmadığından kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verecektir. Eğer ki yargılama aşamasında ise bu durumda da mahkeme düşme kararı vermelidir.

Re'sen soruşturulup davası açılan bir suçun, kovuşturma evresinde takibi şikâyete bağlı olduğu anlaşılır ya da suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle suç şikâyete bağlı bir suç haline gelirse, mağdur/suçtan zarar gören açıkça şikâyetten vazgeçtiğini beyan etmezse yargılamaya devam edilmesi gerekmektedir¹²⁰.

“Şikâyet hakkı kural olarak miras yolu ile hareket etmez¹²¹.” Ancak TCK m. 131'de hakaret suçu ile ilgili olarak *“Mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilir.”* hükmü ile bu kurala bir istisna getirilmiştir¹²².

Mağdur veya suçtan zarar görenin yapacağı şikâyetin belirli bir ifade biçiminde olması gerekmez¹²³. Sözlü veya yazılı şikâyetinde mağdur veya suçtan

¹¹⁶ Özgenç, (Genel), s. 689.

¹¹⁷ Özgenç, (Genel), s. 687; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, Dokuzuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, s. 742; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1060; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2575.

¹¹⁸ Öztürk Yavuz, *“Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma”*, Yayına Hazırlayan; Feridun Yenisey, İstanbul, 2005. s. 168.

¹¹⁹ Centel/Zafer/Çakmut, s. 718; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2577; Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 311.

¹²⁰ CMK m. 158/7; Centel/Zafer, s. 100; Ünver/Hakeri, s. 90-91.

¹²¹ Schönke/Schröder, &61, kn. 12., nakleden Özgenç, (Genel), s. 688.

¹²² Özgenç, (Genel), s. 688; Centel/Zafer/Çakmut, s. 743; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1061; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2577-2578.

¹²³ Özgenç, N.B., s. 296.

zarar görenin “cezalandırılmasını istiyorum, ihbar ediyorum, şikâyetçiyim, davacıyım” gibi ifadeler ile şikâyetini gerçekleştirebilir ve bu şekilde yapılan şikâyetler geçerlidir¹²⁴.

Şikâyet dilekçesinde fiili işleyen kişi gösterilemese bile şikâyet edilen fiil olduğu için bu şikâyet geçerli olacaktır¹²⁵. Çünkü kişi kendisine yönelik yapılan bir eylemin her zaman faalini bilmeyebilir. Bu durumda kendisine yönelik yapılan eylemi söyleyecek, varsa faalin bulunmasını kolaylaştırıcı delillerini de sunacaktır.

Bir suçun birden çok mağduru veya suçtan zarar göreni var ise hepsinin ayrı ayrı şikâyet hakkı vardır¹²⁶. Böyle durumlarda mağdurdan veya suçtan zarar görenden herhangi birisinin şikâyeti ile soruşturma başlar.¹²⁷ Yukarıda da izah edildiği üzere soruşturma gerçekleşen fiille ilgilidir. Bu nedenle bu fiil şikâyet edilmektedir. Dolayısıyla mağdurlardan veya suçtan zarar görenlerden herhangi birisinin şikâyet etmesi ile soruşturma işlemleri başlar. Bunun sonucu olarak şikâyetin suç ortakları ile sınırlandırılması mümkün değildir. Takibi şikâyete bağlı bir suçun zincirleme suç olarak işlenmesi durumunda zincirlene suç kapsamında değerlendirilen her bir suç ile ilgili olarak şikâyetin gerçekleşmesi gerekir¹²⁸.

Şikâyet hakkı, mağdur veya suçtan zarar gören tarafından altı ay içinde kullanılmalıdır¹²⁹. Dolayısıyla bu sürenin tespiti açısından şikâyet dilekçesinde veya şikâyet üzerine düzenlenen tutanakta şikâyet tarihi açıkça yer almalıdır. Bu süre, mağdur veya suçtan zarar görenin işlenen fiilin ve bu suçu işleyen kişinin diğer bir ifadeyle şüphelinin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar¹³⁰. Burada önemli olan, hem fiilin hem de şüphelinin öğrenilmiş olmasıdır. Bu andan itibaren de süre işlemeye başlayacaktır. Sadece fiilin ya da sadece şüphelinin öğrenilmesi sürenin başlaması için yetmez. Çünkü kanun sürenin başlangıcı açısından hem fiilin hem de şüphelinin öğrenilmesini aramıştır¹³¹. Bu altı aylık sürenin, zamanaşımı süresi değil, bir hak düşürücü süre olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı, bu

¹²⁴ Özgenç, (Genel), s. 690; Gökcan/Kaymaz, s. 119.

¹²⁵ Özgenç, (Genel), s. 690; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1062; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2577.

¹²⁶ **TCK m. 73/3**; “Şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez.”

¹²⁷ Özgenç, (Genel), s. 688; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2578-2579.

¹²⁸ Özgenç, (Genel), s. 689; Yıldız, s. 266.

¹²⁹ Demirbaş, s. 220; Hafizoğulları/Özen, s. 547; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1061; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2578; Gökcan/Kaymaz, s. 110.

¹³⁰ Özgenç, (Genel), s. 691; Demirbaş, s. 220; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 606; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1061; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2577-2578.

¹³¹ Demirbaş, s. 220.

sürenin, zamanaşımında olduğu gibi, durması ya da kesilmesi söz konusu olmayacaktır.¹³² Birden fazla mağdur veya suçtan zarar gören olması durumunda her birisi için şikâyet süresi ayrı ayrı belirlenmesi gerekir¹³³. Mağdurlardan veya suçtan zarar görenlerden birisinin altı aylık şikâyet süresini kaçırmış olması, diğer mağdurların veya suçtan zarar görenlerin şikâyet hakkını ortadan kaldırmaz. Zira TCK m. 73/3'te “şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerinin hakları düşmez” demek suretiyle bu durum açıkça düzenlenmiştir¹³⁴. Süreyi kaçırmayan mağdur yönünden şikâyet devam ettiği sürece o fiille ilgili soruşturma veya kovuşturma yapılacak ancak yalnız şikâyet hakkını geçirmemiş mağdur veya suçtan zarar gören kişinin taraf olduğu bir hüküm kurulacaktır.

Şikâyet süresi, zincirleme suçlarda¹³⁵ son suçun işlendiği, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği, teşebbüs aşamasında kalmış suçlarda son icra hareketinin yapıldığı andan itibaren işlemeye başlar.

2. Şikâyetten Vazgeçme ve Feragat

Şikâyetten vazgeçme, usulüne göre daha önce kullanılmış bir şikâyetin hüküm kesinleşinceye kadar şikâyetin geçersiz sayılmasının talep edilmesidir¹³⁶. Nitekim TCK m. 73/4'te; “Kovuşturma yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz.”

¹³² Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2578.

¹³³ Özgenç, (Genel), s. 692; Hafızoğulları/Özen, s. 547.

¹³⁴ Demirbaş, s. 220; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1061.

¹³⁵ **Özgenç'e göre ise;** “zincirleme suçların her biri bağımsız nitelikteki suçların birleşmesinden meydana gelmektedir. Bu nedenle de ancak kanunun gösterdiği durumlarda bir bütün oluştururlar. Kanunun zincirleme suça bağladığı hükümler dışında ise, her suçun bağımsız niteliklerine göre hareket edilmesi zorunluluğu vardır. Durum böyle olunca, zincirleme suçlarda şikâyet süresinin başlangıcını her suç için ayrı ayrı belirlemek gerekir. Yani, şikâyet süresinin başlangıcı bakımından, müteselsilen işlenen her suçu ayrı ayrı dikkate almak gerekir.” Özgenç, (Genel), s. 691.

¹³⁶ Demirbaş, s. 221; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1062-1063; Gökcan/Kaymaz, s. 120.

şeklinde şikâyetten vazgeçme düzenlenmiştir ve kural olarak¹³⁷ hükmün kesinleşmesine kadar şikâyetten vazgeçmenin kullanılabilceği hüküm altına alınmıştır¹³⁸.

Aynı suçun birden fazla mağduru veya suçtan zarar göreni var ise soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilebilmesi için tüm mağdurların veya tüm suçtan zarar görenlerin şikâyetinden vazgeçmeleri gerekir¹³⁹.

Türk Ceza Kanunu m. 73/6'da; "*Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez.*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek kural olarak şikâyetten vazgeçmenin hüküm doğurabilmesi için sanığın bunu kabul etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır¹⁴⁰. Burada şikâyet edilen kişi şikâyetten vazgeçmeyi kabul etmedikçe yargılamanın devam edeceği hüküm altına alınarak hakkında bir fiil isnat edilen sanığın suç işlemediğine inanması durumunda beraat edeceğini düşünüp şikâyetten vazgeçmeyi kabul etmeyerek yargılamanın devam etmesini isteyecektir. Böylelikle sanık aklanmak isteyecektir. Soruşturma aşamasında ise vazgeçme şüphelinin kabulüne bağlı olmaksızın kullanılabilir.

Türk Ceza Kanunu m. 73/5'te; "*İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.*" şeklindeki düzenleme ile şikâyetin bölünmezliği kuralı gereği mağdurun ya da suçtan zarar görenin sanıklardan birisi hakkında şikâyetten vazgeçtiğini beyan etmesi durumunda bu

¹³⁷ Kural olarak hükmün kesinleşmesinden sonra vazgeçme bir anlam ifade etmemekle birlikte bazı istisnaları bulunmaktadır. Örneğin eski TCK'da zina eyleminin cezalandırıldığı dönemde şikâyetçi eşin davanın her aşamasından başka, cezanın infazı aşamasında dahi şikâyetinden vazgeçebileceği kabul edilmiştir. Yine 5941 sayılı Çek Kanununun Etkin pişmanlık ve çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması 15/7/2016-6728/64 md. ile değişik 5. Maddesinde, (1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında,

a) Yargılama aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine,

b) Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına, karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.

(2) Şikâyetten vazgeçme hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır." hükmü ile hüküm kesinleşmesinden sonra da vazgeçmenin mümkün olduğu düzenlenmiştir. İçel, s. 775; Demirbaş, s. 199

¹³⁸ İçel, s. 775; Hafizoğulları/Özen, s. 547; Centel/Zafer/Çakmut, s. 742; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1063; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2580.

¹³⁹ İçel, s. 776; Centel/Zafer/Çakmut, s. 719; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1062;

¹⁴⁰ Demirbaş, s. 221; İçel, s. 777; Centel/Zafer/Çakmut, s. 742-745; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1063; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2581.

vazgeçme diğer sanıklara da sirayet ederek diğer sanıklar için de sonuç doğurur¹⁴¹. Dolayısıyla ya tüm sanıklar hakkında vazgeçecek ya da şikâyetinden vazgeçmeyerek tüm sanıkların yargılanmasını sağlayacaktır.

Mağdurun veya suçtan zarar görenin şikâyetinden vazgeçmesi durumunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi (kovuşturma evresinde düşme kararı) mağdurun veya suçtan zarar görenin hukuk mahkemelerinde şahsı hak talebinde bulunmasına engel değildir¹⁴². Ancak TCK m. 73/7’de; “*Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikâyetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz*” hükmü ile açıkça şahsi haklarından vazgeçtiğini açıklamış ise bu durumda hukuk mahkemelerinde dava açamaz¹⁴³.

Şikâyetten feragat ise, şikâyet hakkında sahip olan kişinin süresi geçmemiş ve henüz yapılmamış olan bir şikâyetin yapılmayacağına açıklanmasıdır¹⁴⁴. Şikâyet hakkından feragat TCK’da düzenlenmemiştir¹⁴⁵. Ancak şikâyetten vazgeçmeye ilişkin hükümler feragat için uygulanabilir.

3. Şikâyet ve Uzlaştırma

Yukarıda genel olarak şikâyet, şikâyetin şekli ve süresi ile şikâyetten vazgeçme ve şikâyetten feragat açıklanmaya çalışılmıştır. Şimdi de şikâyet ve uzlaştırma ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır. Gerçekten de uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için şikâyet gerekli midir, şikâyetten vazgeçme varken neden uzlaştırma sistemi getirilmiştir?

¹⁴¹ Demirbaş, s. 222; İçel, s. 776; Hafizoğulları/ Özen, s. 546; Centel/Zafer/Çakmut, s. 744; Soyaslan, s. 601; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1062; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2579; Gökcan/Kaymaz, s. 122.

¹⁴² İçel, s. 777; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2581.

¹⁴³ Burada üzerinde durulması gereken konu ise uzlaşma kapsamında hukuk mahkemelerinde dava açma hakkının devam edip etmeyeceği sorunudur. Uzlaşmayı düzenleyen CMK 253/19. maddesinde “... *Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır...*” hükmü ile uzlaşma sağlanması durumunda tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan tazminat davasından ise feragat edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca CMK’nın 144/1.c maddesinde uzlaşmaya varılması sebebi ile soruşturma evresinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi, kovuşturma evresinde sanık hakkında düşme kararı verilmesinden sonra şüpheli veya sanık CMK’nın 141. maddesinde dayanarak, koruma tedbirleri nedeni ile devlete karşı maddi veya manevi tazminat davası açamaz.

¹⁴⁴ Demirbaş, s. 222; İçel, s. 778; Centel/Zafer/Çakmut, s. 716; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1062.

¹⁴⁵ Centel/Zafer/Çakmut, s. 740; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1063. Özgenç, N.B., s. 258.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile kanunda belirtilen bazı suçlar yönünden uzlaştırma müessesesi getirilmiştir. Esasında uzlaştırma soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar için getirilmiş bir müessesedir. Bununla birlikte kanunda tahdidi olarak sayılan suçlarda uzlaştırma kapsamında idi. Uzlaştırma kurumunun daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklik ile uzlaştırma kapsamına giren suçların sayısı önemli derecede artırılmış yine şikâyete tabi olmayan bir kısım suçlar uzlaştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Öncelikle şikâyete tabi suçlarda uzlaştırma için şikâyetin varlığı zorunlu mudur? Bu durumu cevap vermek gerekirse soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için şikâyetin varlığı zorunludur ve şikâyet gerçekleştirilmedir¹⁴⁶. Şöyle ki;

Daha önce de açıklandığı üzere takibi şikâyete bağlı olan suçlarda, şikâyet muhakeme şartıdır¹⁴⁷. Takibi şikâyete bağlı suçlarda kamu davasının açılması usulüne uygun bir şikâyetin varlığına bağlıdır. Bir ceza muhakemesi koşulu olması sebebiyle şikâyetin bulunmadığı dava sırasında anlaşılırsa ya da şikâyetten vazgeçme olursa beraat kararı yerine düşme kararı verilecektir¹⁴⁸. CMK'da uzlaştırma kapsamında olan suçlar kural olarak şikâyete tabi suçlardır (CMK m. 253/1-a). Usulüne uygun bir şikâyetin varlığı şarttır. Usulüne uygun bir şikâyet yoksa ya da şikâyet süresi geçirilmiş ise bu durumda uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Cumhuriyet savcısı şikâyet bulunmadığından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Eğer ki yargılama aşamasında ise bu durumda da mahkeme düşme kararı vermelidir.

Re'sen soruşturulup davası açılan bir suçun, kovuşturma evresinde takibi şikâyete bağlı olduğu anlaşılır ya da suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle suç şikâyete bağlı bir suç haline gelirse, mağdur/suçtan zarar gören açıkça şikâyetten vazgeçtiğini beyan etmezse yargılamaya devam edilmesi gerekmektedir¹⁴⁹.

Yukarıda da bahsedildiği gibi şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın TCK'da yer alan kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkra), konut dokunulmazlığının

¹⁴⁶ Yurtcan,(Uzlaşma), s. 79.

¹⁴⁷ Özgenç, (Genel), s. 687; Centel/Zafer/Çakmut, s. 742; Özbek, (İzmir Şerhi), s. 1060; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2575.

¹⁴⁸ Centel/Zafer/Çakmut, s. 742; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 2577; Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 311.

¹⁴⁹ CMK 158/7; Centel/Zafer, s. 100; Ünver/Hakeri, s. 90-91.

ihlali (madde 116), hırsızlık (madde 141), dolandırıcılık (madde 157), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmasa bile uzlaştırma kapsamındadır.

Bu gibi hallerde şikâyetin varlığının veya yokluğunun bir önemi olmayacaktır. Bu durumda soruşturmayı gerçekleştiren Cumhuriyet savcısı yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe¹⁵⁰ oluşturacak delil elde edememişse ya da suçu kovuşturma imkânını yok ise dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeksizin kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Eğer soruşturmaya konu suç uzlaştırmaya tabi ise ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe var ise bu durumda soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı uzlaştırma bürosuna bir karar ile gönderecektir¹⁵¹.

a) Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Olup Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar

Türk Ceza Kanununda yer alan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlar şunlardır;

- Kasten Yaralama (3. fıkra hariç TCK m. 86)
- Kasten Yaralamanın İhmali Davranışla İşlenmesi (TCK m. 88)
- Taksirle Yaralama (TCK m. 89)
- Tehdit (TCK m. 106/1 c.2)
- Konut Dokunulmazlığını İhlal (TCK m. 116)
- İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (TCK m. 117/1)
- Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma (TCK m. 123/1)
- Hakaret (TCK m. 125)
- Kişinin Hatırasına Hakaret (TCK m. 130)
- Haberleşmenin Gizliliğini İhlal (TCK m. 132)

¹⁵⁰ “Kamu davası açabilmek için, soruşturma sonunda toplanan deliller, suçun o fail tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturmaldır. Böylece, uzlaştırmaya başvurulabilmesi için de, failin suçu işlediği konusunda hukuka uygun ve muteber delil olmalıdır. Bu sayede, bir kişi hakkında sadece şikâyette bulunulması suretiyle, o kişinin uzlaşmaya zorlanması ve işlemediği bir suçtan dolayı uzlaşmak zorunda bırakılması önlenmiş olur.” Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 309.

¹⁵¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 144.

- Kişiler Arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi ve Kayda Alınması (TCK m. 133)
- Özel Hayatın Gizliliğini İhlal (TCK m. 134)
- Alacağın Tahsili Amacıyla Tehdit veya Cebir Kullanılması (TCK m. 150/1)
- İbadethane ve Mezarlıklara Zarar Verme (TCK m. 153/1, 2)
- Hakkı Olmayan Yere Tecavüz (TCK m. 154/1, 3)
- Bedelsiz Senedi Kullanma (TCK m. 156/1)
- Kaybolmuş veya Hata Sonucu Ele Geçmiş Eşya Üzerinde Tasarruf (TCK m. 160/1)
- Şirket veya Kooperatifler Hakkında Yanlış Bilgi (TCK m. 164/1)
- Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi (TCK m. 165/1)
- Bilgi Vermeme (TCK m. 166/1)
- Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması (TCK m. 209/1)
- Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali (TCK m. 233/1)
- Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (TCK m. 234)
- Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (Dördüncü fıkra hariç, TCK m. 239)
- Yabancı Devlet Temsilcilerine Karşı Suç (TCK m. 342/2)

b) Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uzlaştırma Kapsamındaki Katalog Suçlar

5271 sayılı CMK m. 253/1. b'de şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamına giren suçlar sayılmıştır. Maddeye göre;

- Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
- Taksirle yaralama (madde 89),
- Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
- Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
- Hırsızlık (madde 141),
- Dolandırıcılık (madde 157),
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

Suçları soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmasa bile uzlaştırma kapsamındadır. Ayrıca SSC’ler bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bunun için ise ön şart; mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır¹⁵². Daha önce uzlaştırma kapsamında olmamakla birlikte 24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı kanunla yapılan değişiklikle TCK’da yer alan tehdit (madde 106, birinci fıkra), hırsızlık (madde 141) ve dolandırıcılık (madde 157) suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Böylelikle uzlaştırmaya tabi suç sayısı arttırılmıştır.

c) Şikâyete Bağlı Olsa Bile Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce şikâyete tabi olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilememekte idi¹⁵³. Yapılan değişiklikle madde metninden **“etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar”** ibaresi çıkartılmış böylelikle etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınarak uzlaştırma kapsamına giren suçlar genişletilmiştir¹⁵⁴. Örneğin TCK m. 151’de düzenlenen mala zarar verme suçu için etkin pişmanlık hükümleri uygulanmaktadır. Değişiklikten önce mala zarar verme suçu için uzlaştırma yoluna gidilememekte iken değişiklikle birlikte bu suç da uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

(1) Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar

Yukarıda açıklandığı üzere etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar yapılan değişiklikle birlikte uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bu düzenleme ile etkin

¹⁵² **Öztürk/Erdem, Çocuklarda uzlaşmanın olmaması gerektiğini savunur:** “Fail konumuna düşen bir çocuk söz konusu olduğunda devletin görevi onu yeniden topluma kazandırmaktır. Yoksa onunla pazarlık yapıp uzlaşmak değildir. Bu nedenle çocuklarda uzlaşmayı yasaklamak gerekir.” Bahri Öztürk, Mustafa Ruhen Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Ankara, 2008, s. 102; Bahri Öztürk, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Birinci Baskı, Ankara, 2009, s. 60.

¹⁵³ **Değişiklikten önce madde metni;** “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. (Ek cümle: 26.6.2009 - 5918/8 md.) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.”

¹⁵⁴ Yalçınkaya, s. 21.

pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar otomatikman uzlaştırma kapsamına girmiş değildir. Yine bu durumda da ya suç şikâyete bağlı olmalı veya CMK m. 253'te düzenlenen katalog suçlardan olmalıdır¹⁵⁵.

i. TCK'da yer alıp şikâyete tabi olup da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar;

- Paydaş veya elbirliği ile malik olunan malda hırsızlık (madde 144/1-a)
- Hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık (madde 144/1-b)
- Kullanma hırsızlığı (madde 146)
- Mala zarar verme (madde 151/1)
- Sahipli hayvana zarar verme (madde 151/2)
- Güveni kötüye kullanma (madde 155/1)
- Alacağın tahsili amacıyla dolandırıcılık (159/1)

ii. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda olup da etkin pişmanlığa yer verilen suçlar;

- Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz (madde 71, 1 ve 6'ncı bentler etkin pişmanlık hükmünden yararlanıyor)

iii. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda olup da etkin pişmanlığa yer verilen suçlar;

- 30/1 (son fıkra etkin pişmanlık hükmü düzenlemektedir)
- 30/2 (son fıkra etkin pişmanlık hükmü düzenlemektedir)
- 30/3 (son fıkra etkin pişmanlık hükmü düzenlemektedir)

6763 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki bir tarihte suç işlemiş olan şüpheli veya sanık ve hatta cezası kesinleşmiş hükümlü uzlaştırmadan yararlanabilir¹⁵⁶.

¹⁵⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 40.

¹⁵⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 40.

(2) Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar

Türk Ceza Kanunu İkinci Kısım Altıncı Bölümde Cinsel Dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar düzenlenmiştir. TCK m. 102/1’de düzenlenen basit cinsel saldırı suçu ve m. 102/2. 2. cümle’de düzenlenen eşe karşı nitelikli cinsel saldırı suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabidir. Yine m. 104’te düzenlenen reşit olmayanla cinsel ilişki suçu ve m. 105’te düzenlenen cinsel taciz suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetin varlığına bağlıdır. Ancak şikâyete tabi olsa bile bu suçlar uzlaştırma kapsamında değildir¹⁵⁷. CMK m. 253/3’te *“soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez”* hükmü ile bu husus düzenlenmiştir.

(3) Kamu Tüzel Kişileri Aleyhine İşlenen Suçlar

Suçun zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olmalıdır¹⁵⁸. Buna göre, artık suçun mağdurunun kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaştırmadan söz edilemeyecektir¹⁵⁹.

Suçun şikâyete bağlı olup olmaması, alt ve üst sınırı burada önemli değildir. Suç kamu tüzel kişisine karşı işlenmiş ise uzlaştırma hükümleri uygulanmaz¹⁶⁰. Örneğin mala zarar verme suçu kamu malına karşı işlenir ise uzlaştırma yoluna gidilmez.

¹⁵⁷ Gökcan/Kaymaz, s. 102.

¹⁵⁸ Çetintürk, s. 463.

¹⁵⁹ Yıldırım, s. 474.

¹⁶⁰ Gökcan/Kaymaz, s. 106.

(4) Uzlaştırmaya Tabi Olan Suç İle Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçların Birlikte İşlendiği Suçlar

CMK m. 253/3'te; “Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.” hükmünü getirmektedir. Yine Yönetmeliğin “Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar ve İstisnaları” başlıklı 8. maddesinin 5. fıkrasında da aynı düzenlemeye yer verilmiştir.

Ancak bu düzenleme 26.06.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla bu tarihten önce birden fazla suç işlenip de bu suçlardan biri uzlaştırma kapsamında ise o suç yönünden uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır¹⁶¹.

Örneğin uzlaştırma kapsamına girmeyen silahla kasten yaralama ile birlikte uzlaştırma kapsamına giren hakaret suçu birlikte işlenirse normalde uzlaştırma kapsamında olan hakaret suuna ilişkin birlikte işlendiğinden uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 22.02.2018 tarih ve 2017/2087 Esas, 2018/1622 Karar sayılı kararında; “...saniğın dolandırıcılık suçu ile birlikte resmi belgede sahtecilik suçunu da işlediği anlaşıldığından, açıklanan nedenlerden dolayı temyiz kapsamında bulunan dolandırıcılık suçunun uzlaşma kapsamı dışında olduğu değerlendirilerek...” şeklinde kararı ile uzlaştırma kapsamına giren dolandırıcılık suçu ile bu kapsama girmeyen resmi belgede sahtecilik suçunun birlikte işlenmesi halinde dolandırıcılık suçu açısından uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağına karar vermiştir.

Aynı kişi tarafında, aynı kişiye yönelik olsa bile, farklı zamanlarda işlenen birden fazla suç söz konusu olduğunda, bunların her biri için uzlaştırma uygulanıp uygulanmayacağı diğer suçtan bağımsız olarak ele alınmalıdır¹⁶².

¹⁶¹ Erdem/Eser/zşahinli, s. 60.

¹⁶² Erdem/Eser/zşahinli, s. 60.

B. Diğer Kanunlarda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

Türk Ceza Kanunu dışında diğer kanunlarda yer alan suçlar bakımından soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir. Ancak hukuk sistemimizde şu an itibariyle böyle bir hüküm bulunmamaktadır.

Şikâyete tabi olup da diğer kanunlarda düzenlenen uzlaştırmaya tabi suçlar bir takım kanunlarda yer almaktadır.

1. 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Araştırılması Hakkında Kanunda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Araştırılması Hakkında Kanunda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-14/3 (Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması)

2. 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanunda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanunda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-66/1-a (İhlal sayılan haller ve yaptırımlar)

-66/1-b (İhlal sayılan haller ve yaptırımlar)

3. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-71 (Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz)

-72 (Çoğaltmayı engelleyen programları etkisiz hale getirme)

4. 5941 sayılı Çek Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

5941 sayılı Çek Kanununda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-7/4 (Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmama)

-7/5 (Diğer ceza ve hükümleri)

5. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-62/1-a (Cezayı gerektiren fiiller)

-62/1-b (Cezayı gerektiren fiiller)

-62/1-c (Cezayı gerektiren fiiller)

-62/1-d (Cezayı gerektiren fiiller)

6. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

-16/1 (Müeyyideler)

7. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda olup da uzlaştırmaya tabi suçlar şunlardır;

- 30/1 (Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler)
- 30/2 (Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler)
- 30/3 (Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler)

C. Suça Sürüklenen Çocukların İşledikleri Suçlarda Uzlaştırma

24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı kanuna göre SSC'ler bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bunun için ise ön şart; mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır

Sadece Suça Sürüklenen Çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamında kalan suçlar;

- 1-Kasten yaralama (madde 86/1)
- 2-Kasten yaralama (madde 86/2, 86/3)
- 3-İnsan üzerinde deney (madde 90/1)
- 4-Organ ve doku ticareti (madde 91/2)
- 5-Organ ve doku ticareti (madde 91/6)
- 6-Terk (madde 97/1)
- 7-Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (madde 98/1)
- 8-Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (madde 98/2)
- 9-Kısırlaştırma (madde 101/2)
- 10-Şantaj (madde 107/1)
- 11-Şantaj (madde 107/2)
- 12-Cebir (madde 108/1 -TCK 86/2, 86/3)
- 13-Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi (madde 114/1)
- 14-İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi (madde 115/1)
- 15-İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi (madde 115/2)
- 16-İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi (madde 115/3)
- 17-İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117/2)
- 18-İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117/3)

- 19-İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117/4)
- 20-Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (madde 118/1)
- 21-Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (madde 118/2)
- 22-Nefret ve ayrımcılık (madde 122/1)
- 23-Haberleşmenin engellenmesi (madde 124/1)
- 24-Hakaret (madde 125/3)
- 25-Kişisel verilerin kaydedilmesi (madde 135/1)
- 26-Verileri yok etmeme (madde 138/1)
- 27-Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık (madde 144/1-a, 1-b, 143 -TCK 144)
- 28-Taksirli iflas (madde 162/1)
- 29-Karşılıksız yararlanma (madde 163/1)
- 30-Karşılıksız yararlanma (madde 163/2)
- 31-Karşılıksız yararlanma (madde 163/3)
- 32-Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165/1)
- 33-Bilgi vermeme (madde 166/1)
- 34-Çocuğun soybağını değiştirme (madde 231/1)
- 35-Kötü muamele (madde 232/1)
- 36-Kötü muamele (madde 232/2)
- 37-Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (madde 233/2)
- 38-Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (madde 233/3)
- 39-Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234/1)
- 40-Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234/2 -TCK 234/1)
- 41-Bilişim sistemine girme (madde 243/1)
- 42-Bilişim sistemine girme (madde 243/3)
- 43-Bilişim sistemine girme (madde 243/4)
- 44-Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (madde 244/2)
- 45-Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf (madde 261/1)
- 46-Görevi yaptırmamak için direnme (madde 265/1)
- 47-Genital muayene (madde 287/1)
- 48-Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme (madde 298/1)

Yukarıda maddeler halinde sıralanan suçların soruşturması ve kovuşturması şikâyete tabi değildir. Şikâyete tabi olmamasına rağmen suça sürüklenen çocuklar bakımından açıklanan gerekçeler ile uzlaştırma hükümleri uygulanmaktadır. Sayılanların dışında kalan ve soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar da doğal olarak suça sürüklenen çocuklar bakımından da uzlaştırma kapsamındadır¹⁶³.

ÇKK m. 3/1-a-2’de; SSC; “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu durumda 0/12, 13-15, 16-18 yaş grubu içinde bulunan çocuklar bakımından işledikleri fiil karşılığında ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına başvurulmadan üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası öngörülen bir suçtan dolayı uzlaştırmadan yararlanabilecektir. Burada, fiilin gerçekleştiği yaş dikkate alınacaktır¹⁶⁴.

SSÇ’ler ile birlikte yetişkinlerin birlikte suç işlemesi durumunda, her ikisi açısından birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirme yapmak gereklidir¹⁶⁵.

SSÇ’nin işlediği suçun TCK’da ya da özel kanunlarda yer alması, şikâyete bağlı olup olmasının bir önemi yoktur. Buna göre üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bunun için ise ön şart; mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır¹⁶⁶.

¹⁶³ **Çetintürk’e göre;** “*Suça Sürüklenen Çocuklar tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma kapsamının belirlenmesi bakımından, çocuğun işlediği suçun nitelikli halleri bakımından da değerlendirmek gerekir. Kanımızca, çocuk tarafından işlenen suçun nitelikli halinin üst sınırının üç yılı geçmemesi durumunda da, bu suç için de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekir.*” Çetintürk, s. 481.

¹⁶⁴ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 48.

¹⁶⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 48.

¹⁶⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 49.

3. BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN ŞEKLİ ŞARTLARI

I. Uzlaştırma Bürosu

A. Uzlaştırma Bürosunun Kurulması

Yönetmelik m. 39'da; *“Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Büro iş ve işlemleri Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtabi ve diğer görevliler tarafından yürütülür.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma kurumunun daha sistemi bir hale gelmesi için zorunlu olarak her Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde bir büronun kurulmasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Böylelikle sadece bu işle uğraşan ve alanında uzmanlaşan Cumhuriyet savcısının ve büro personelinin başarı oranı da yükselecektir.

B. Büro Personelinin Görev ve Sorumlulukları

1. Yazı İşleri Müdürünün Görev ve Sorumlulukları

Yönetmelik m. 40/1'de büroda görevli yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Buna göre; *“Uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek, zabıt kâtabi ve diğer görevliler arasında iş bölümü yapmak, uzlaştırma iş ve işlemlerinin verimli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için her türlü tedbiri almak, Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak, Cumhuriyet savcısının uygun göreceği evrakın havalesini yapmak, Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek.”* şeklinde bir düzenleme ile ayrıntılı olarak uzlaştırma bürosunda görevli yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları hüküm altına alınmıştır.

Yazı işleri müdürü mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yapmakla da yükümlüdür.

Görüldüğü üzere ayrıntılı olarak böyle bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma kurumunun sistemli bir hale gelmesi ve etkin bir şekilde uygulanması amaçlanmıştır.

2. Zabıt Kâtibinin Görev ve Sorumlulukları

Yönetmelik m. 40/2’de büroda görev yapan kâtibin nelerden sorumlu olacağı, yetkileri ve görevleri düzenlenmiştir. Yönetmelikte; “*İş bölümüne göre kendisine verilen işleri biriktirmeden zamanında yapmak, dosyaları ve evrakı doğru, eksiksiz ve zamanında UYAP bilişim sistemine kaydetmek, uzlaştırma dosyalarını eksiksiz ve düzenli bir şekilde muhafaza etmek, Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak, dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu hususta SMS yoluyla bilgi vermek, uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin uygun görülen evrakı uzlaştırmacıya vermek, uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek, uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaşma teklifini içerir açıklamalı tebligat veya istinabe evrakını göndermek, uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ve dosyayı tutanakla teslim almak, raporu ve dosyayı gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısına sunmak, her türlü tebligat evrakını hazırlamak, işi biten dosyaları arşive kaldırmak ve mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı ya da yazı işleri müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapmak.*” şeklinde zabıt katibinin görevleri ayrıntılı bir şekilde sıralanmıştır.

Görüldüğü üzere gerek büroda görevli yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları ile yine büroda görevli zabıt katibinin görev ve sorumluluklarının ayrıntılı olarak düzenlenmesi ile birlikte uzlaştırma kurumunun sistemli bir hale gelmesi ve etkin bir şekilde uygulanması amaçlanmıştır.

C. İş Bölümü

Zabıt katipleri ile diğer personeller ile ilgili iş bölümünü kimin yapacağı yönetmelikte ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmelik m. 41’de; “*Zabıt kâtipleri ve diğer personel arasındaki iş bölümünü; Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet*

başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının onayını almak suretiyle yazı işleri müdürü yapar. Yazı işleri müdürü ve ilgili personel verilerin UYAP'a doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinden birlikte sorumludur.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek iş bölümünün Cumhuriyet Başsavcısının sorumluluğunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

D. Büroların Gözetimi ve Denetimi

Yönetmelik m. 42'de; “Uzlaştırma bürosu ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının gözetimi ve denetimi altındadır. Denetim; kayıtların düzenli tutulması, uzlaştırmacı görevlendirmelerinin usulüne uygun yapılması, evrak havalesinin süresinde yapılması, fiziki ortamda teslimi gereken evrakla ilgili işlemlerin usulüne uygun yapılması, kararların ilgililere tebliğinin sağlanması, mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevlerin usulüne uygun yapılması hususlarını kapsar.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma bürolarının gözetiminden ve denetiminden Cumhuriyet Başsavcısının sorumlu olduğu hüküm altına alınmıştır.

Yapılan düzenlemelere bakıldığında zorunlu olarak her Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde bir büronun kurulduğu, uzlaştırma bürosunda görevli yazı işleri müdürünün ve zabıt katibinin görev ve sorumluluklarının ayrıntılı olarak düzenlendiği, bürodaki iş bölümünün yapılmasından ve bürosunun işleyişinin gözetimi ve denetiminden Cumhuriyet Başsavcısının sorumlu olduğu hüküm altına alındığı görölmektedir. Yapılan düzenlemeler ile birlikte uzlaştırma kurumu daha sistemli bir hale gelmiş ve alanında uzmanlaşan Cumhuriyet savcıları, büro personeli ve uzlaştırmacılarla birlikte daha etkin bir uzlaştırma sisteminin uygulanması amaçlanmıştır.

II. Uzlaştırmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması

A. Kimler Uzlaştırmacı Olabilir

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/24'evgöre uzlaştırmacılar avukatlar ve hukuk öğrenimi görmüş kişiler olabilir¹⁶⁷. Bu madde metninden “*hukuk öğrenimi görmüş kişiler*” ibaresinden ne anlaşılması gerektiği açık değildir¹⁶⁸. CMK m. 253/25'te; “*Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.*” hükmü çerçevesinde (05.08.2017 tarihli, 30145 sayılı Resmi Gazete) Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (Yönetmelik) çıkartılmıştır. Çıkarılan yönetmelikle bu muğlaklık giderilmiş ve hukuk öğrenimi görmüş kişilerden ne anlaşılması gerektiği açıklığa kavuşturulmuştur.

Yönetmelik m. 48/3'te kimlerin uzlaştırmacı olabileceği ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Öncelikle uzlaştırmacı olabilmek için dört yıllık bir fakülteden mezun olmak şarttır. Maddeye göre; “*Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak*” zorunludur¹⁶⁹.

¹⁶⁷ Çetintürk, s. 436.

¹⁶⁸ Özbek, (6763 s. Kanun), s. 20.

¹⁶⁹ Çetintürk, s. 439; Murat Aydın, “6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaştırma Kurumunun Uygulanması” *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Cilt:12, Sayı: 126, Şubat 2017, s. 70.

Yine avukatlar da uzlaştırmacı olarak görev yapabilirler¹⁷⁰. Bunun için ise avukatların baroda kayıtlarının olması gerekir¹⁷¹. Türk vatandaşı olmak ve tam ehliyetli olmanın yanında Yönetmelik m. 48/3/d, e, f, g’de uzlaştırmacı olmanın diğer şartları sıralanmıştır. Maddeye göre; “*Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak, uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak, disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak*” da uzlaştırmacı olabilmenin diğer şartlarıdır¹⁷².

B. Uzlaştırmacının Uzlaştırmacı Siciline Kayıtlı Olması

Yukarıda sıralanan şartları taşıyan kişilerin uzlaştırmacı olarak görev yapabilmek için uzlaştırmacı siciline kayıtlı olmaları gerekmektedir. Uzlaştırmacı siciline kayıt olmak isteyen uzlaştırmacıların Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığına başvurması gerekir¹⁷³.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde uzlaştırmacıların sicile kayıt olmasının usul ve esasları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı olarak görev yapacak kişinin mesleğinin uzlaştırmacılık faaliyetine engel olmaması bir şart olarak koşulmuştur. Uzlaştırmacı olmak için gerekli şartları taşıyanların uzlaştırmacı siciline kayıt edileceği, eksik belgeleri olanların ise bir aylık belge tamamlama sürelerinin bulunduğu ile uzlaştırmacı olmak için başvuru yapanlar hakkında iki ay içerisinde karar verileceği düzenlenmiştir. Buna göre;

Yönetmelik m. 48’in devamı fıkralarında da; “*başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek*

¹⁷⁰ Özbek v.d., yapmış oldukları; “*Kanımızca avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş olmak uzlaştırmacı olmak için yeterli değildir. Bu konuda ayrı bir eğitim alınmalıdır.*” (Özbek v.d., (Muhakeme), s.941.) şeklindeki haklı eleştiri 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte karşılanmış ve uzlaştırmacı olabilmek için uzlaştırmacı almış olduğu eğitimi tamamlamak ve eğitim sonunda girmış olduğu sınavdan başarılı olmak şartı getirilmiştir. Yine değişikliğe bağlı olarak 05.08.2017 tarih ve 30145 RG sayılı Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma yönetmeliğinde de uzlaştırmacının eğitimi, uzlaştırmacı eğitimi verecek kuruluşlar ile uzlaştırmacı sınavı, sınavın yeri, şekli, günü ve konusu ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmeliğin m. 50/2’ye “eğitim alternatif uyumazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlar.” şeklinde düzenleme ile eğitimin amacı da açıkça ortaya konmuştur.

¹⁷¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 63.

¹⁷² Yönetmelik m. 48/3.

¹⁷³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 63.

ilgisine de tebliğ edilir. Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler. Uzlaştırmacı, üçüncü fıkrada sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır¹⁷⁴.” şeklinde bir düzenleme ile de başvuru yapanlar hakkında iki ay içerisinde karar verileceği ile uzlaştırmacılarda meydana gelen değişikliklerin bir ay içerisinde Daire Başkanlığına bildirilmesinin zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır.

Yönetmelik m. 48/2’ye göre; “Sicile kayıt başvurusu, Daire Başkanlığına elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır. İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine; Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası, mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği, son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf, varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri, uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği eklenir.” şeklinde bir düzenleme ile uzlaştırmacının uzlaştırmacı siciline kayıt olmasının usul ve esaslarını ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Yönetmelik m. 48/4’te; “Sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırmacı olarak görev yapacak kişinin mesleğinin uzlaştırmacılık faaliyetine engel olmaması bir şart olarak koşulmuştur. Eğer ki kişinin mesleği uzlaştırma faaliyetlerine engel olacak bir meslek ise uzlaştırmacılık görevi yapamayacaktır.

Yönetmelik m. 48/5’te de; “Gerekli şartları taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir. İlgililerden, şartları taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru sahiplerinin sicile kaydı yapılmaz.” şeklinde bir düzenleme yapılarak gerekli şartları taşıyanların uzlaştırmacı siciline kayıt edileceği, eksik belgeleri olanların ise bir aylık belge tamamlama sürelerinin bulunduğu düzenlenmiştir.

¹⁷⁴

Yönetmelik m. 48/6, m. 48/7, m. 48/8.

Yönetmelik m. 48'in devamı fıkralarında da; “Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgisine de tebliğ edilir. Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler. Uzlaştırmacı, üçüncü fıkrada sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır.¹⁷⁵” şeklinde bir düzenleme ile de başvuru yapanların belgelerinin eksik olması durumunda iki ay gibi bir süre verileceği, bu sürenin sonunda kişilerin eksik belgelerini tamamlaması gerektiği ile uzlaştırmacılarda meydana gelen değişikliklerin bir ay içerisinde Daire Başkanlığına bildirilmesinin zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır.

Görüldüğü üzere Yönetmelikte kimlerin uzlaştırmacı olabileceği, uzlaştırmacı olabilmek için izlenmesi gereken süreç ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

III. Yetkili Makamlarca Uzlaştırmacı Tayini

6763 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce uzlaşma teklifini Cumhuriyet savcısı ya da talimatı ile adli kolluk görevlisi olayın taraflarına yapıyordu¹⁷⁶. Değişiklikle birlikte bu yöntemden vazgeçilmiş ve uzlaştırma kapsamında olan bir suçun tespiti durumunda dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmesine dair düzenleme yapılmıştır¹⁷⁷. CMK m. 253/4'te; “Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir.” hükmü ile dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar verileceği düzenlenmiştir¹⁷⁸. Yapılan bu değişiklikle suçun uzlaştırmaya tabi bir suç olması ve toplanan deliller neticesinde yeterli şüphenin mevcut olması halinde soruşturma dosyası uzlaştırma bürosuna gönderilecektir. Burada Cumhuriyet savcısına bir takdir yetkisi verilmemiştir¹⁷⁹.

¹⁷⁵ Yönetmelik m. 48/6, m. 48/7, m. 48/8.

¹⁷⁶ Yalçınkaya, s. 19; Özbek v.d., (Muhakeme), s. 940.

¹⁷⁷ Çetintürk, s. 498.

¹⁷⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 144.

¹⁷⁹ Çetintürk, s. 465.

Değişikle birlikte, uzlaştırma bürosu sadece dosyayı uzlaştırmacıya tevdi edecek bunun dışında kalan tüm süreçler uzlaştırmacının sorumluluğunda ve kontrolünde gerçekleştirilecektir¹⁸⁰.

A. Soruşturma Evresinde

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin varlığı durumunda uzlaştırma bürosuna dosyayı göndereceği, yine uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın bu büroda bir kayıt numarası alacağı, kayıt numarası aldıktan sonra uzlaştırmacının görevlendirilmesinin usul ve esasları ayrıntılı olarak hüküm altına alınmıştır. Buna göre;

Yönetmelik m. 10/2'de; *“Soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı uzlaştırma bürosuna bir karar ile gönderir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin varlığı durumunda uzlaştırma bürosuna dosyayı göndereceği hüküm altına alınmıştır. Yine Yönetmelik m. 10/4'e göre; *“Bu şekilde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi sonrasında uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın bu büroda bir kayıt numarası alacağı hüküm altına alınmıştır.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesi başlıklı Yönetmelik m. 12'de ise; *“Kayıt numarası aldıktan sonra uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırmacı görevlendirmesi, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır. Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en*

¹⁸⁰

Çetintürk, s. 435.

yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir. Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir. Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir. Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.” şeklinde bir düzenleme ile de uzlaştırmacının görevlendirilmesinin usul ve esasları ayrıntılı olarak hüküm altına alınmıştır.

B. Kovuşturma Evresinde

Bir suçun uzlaştırma kapsamında olmasına rağmen uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş ve bir iade sebebi olmasına rağmen iddianame kabul edilmiş olabilir¹⁸¹. İşte böyle bir durumun varlığı halinde ya da kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması, soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı, kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaştırma kapsamına girmesi gibi durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri yine gerçekleştirilecektir¹⁸². Uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda CMK m. 253'te belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilir. Bu durumda uzlaştırma yoluna gidilmesi zorunludur¹⁸³. Mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecek ve uzlaştırma bürosu tarafından dosya uzlaştırmacıya tevdi edilecektir.

Yönetmelik m. 22/2 ve 22/3'te; *“Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır. Uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek mahkeme tarafından gönderilen dosyanın büroda numara alacağı ve hâkim tarafından gerekli belgelerin büroya gönderileceği hüküm altına alınmıştır. Yine Yönetmelik m. 22'nin

¹⁸¹ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944.

¹⁸² Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 310.

¹⁸³ Öztürk/Erdem, s. 101; Öztürk, s. 60.

devamı fıkralarında; “Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir. Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden değerlendirilmesi istenebilir. Uzlaştırma görevlendirilmesi, Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır. Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.” şeklinde bir düzenleme ile de uzlaştırmacının görevlendirilmesinin usul ve esasları ayrıntılı olarak hüküm altına alınmıştır.

IV. Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer Zaman ve Uzlaştırma Giderleri

A. Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer ve Zaman

Uzlaştırmanın önemli hususlarından birisi de uzlaştırmanın yapılacağı yerin ve zamanın seçimidir. Uzlaştırmanın yeri ve zamanının ceza adalet makamlarının veya şüpheli/sanığın durumuna göre değil, mağdurun duygusal gelişimine uygun olarak belirlenmelidir¹⁸⁴. Mağdur uzlaştırmanın yapılacağı yeri ve zamanı bilmeli, hangi yeri ve hangi zamanı seçeceği mağdura bırakılmalıdır. Mağdurun ikamet ettiği adres gibi mekânlar da seçilebilmelidir. Burada son karar mağdurun olmalı ve kendisini rahat hissedebileceği mekânları seçebilmelidir. Yine uzlaştırma görüşmelerinin yapılacağı zamanın da belirlenmesi açısından mağdurun görüşü alınmalıdır. Mağdura bu şekilde öncelik vermek onun uzlaştırmaya daha olumlu bakmasını sağlayacaktır. Mağdurun bu şekilde güçlendirilmesi ile yaşadığı sıkıntılar bir nebze olsun aşılabilecek ve normal yaşantısına dönmesine katkı sağlayacaktır¹⁸⁵.

Yönetmelik m. 35/1’de de uzlaştırma müzakerelerinin nerelerde yapılacağı düzenlenmiştir. Buna göre; “Uzlaştırma müzakereleri adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının

¹⁸⁴ Çetintürk, s. 557.

¹⁸⁵ Çetintürk, s. 561; Bahriyeli, s. 454.

faaliyetlerini yürüttüğü büroda, tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği¹⁸⁶ de dikkate alındığında, müzakerelerin güvenli ve tarafsız bir ortamda yapılması gereklidir¹⁸⁷.

Yönetmelik m. 35/2’de ise; *“Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yerine getirilir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Düzenleme ile adliye binalarında uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilecek ise gerekli şartların sağlanmasının Cumhuriyet Başsavcılığının sorumluluğunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

B. Uzlaştırmacı Ücreti ve Uzlaştırmacı Ücretinin Ödenmesi

Uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye göre ücret ödeneceği CMK’nın 253/22. maddesinde düzenlenmiştir¹⁸⁸. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 9. Maddesi 6763 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve (1) fıkrasında *“Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi (UAÜT) Hazırlamak”* görevi, Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığına verilmiştir. Daire Başkanlığı tarafından 2017 yılına ilişkin UAÜT 05.08.2017 tarihli 30145 sayılı Resmi Gazete’de, 2019 yılına ait UAÜT ise 31.12.2018 tarihli 30642 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Müzakerelerin gizliliğine ilişkin *“Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği”* başlığı altında ayrıntılı açıklama yapılmıştır.

¹⁸⁷ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 312; Erdem/Eser/Özşahinli, s. 194.

¹⁸⁸ **CMK m. 253/22;** *“Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.”*

¹⁸⁹ **2019 Yılı için belirlenen UAÜT’ne göre uzlaştırmacı giderleri;**

- a) Uzlaştırma sürecinin teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması hâlinde; 132-198 TL,
- b) Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde;
 - 1) 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 396-529 TL,
 - 2) 4-6 kişinin uzlaştırılması durumunda 529-661 TL,
 - 3) 6-10 kişinin uzlaştırılması durumunda 661-793 TL,
 - 4) 10 ve daha fazla kişinin uzlaştırılması durumunda 793-925 TL,
- c) Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması hâlinde;
 - 1) 2-3 kişinin taraf olması durumunda 198-264 TL,
 - 2) 4-6 kişinin taraf olması durumunda 264-330 TL,

Yönetmelik m. 36/2'de; *“Uzlaştırıcı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmacının mahiyetine göre belirlenen aralıklarda bir ücret takdir edileceği hüküm altına alınmıştır.

Dosyaların mahiyeti sebebi ile eğer ki birden fazla uzlaştırmacı görev yapmış ise her birine eşit olarak uzlaştırmacı ücreti ödenir.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir. Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır. Bu maddeye göre uzlaştırmacının uzlaştırmacı olarak görevlendirildiği veya raporu düzenlediği tarih değil raporu uzlaştırma bürosuna teslim ettiği tarih esas alınır¹⁹⁰.

Kovuşturma aşamasında gerçekleştirilen uzlaştırma için de yine uzlaştırmacının ücreti uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından bir sarf kararı ile belirlenir¹⁹¹.

Yönetmelik m. 38/2'de; *“Uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, uzlaştırma giderleri ile uzlaştırmacı ücreti yargılama giderlerinden sayılacaktır.

Yönetmelik m. 38/3'te; *“Uzlaştırmacının gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, uzlaştırma işlemleri başarısızlıkla sonuçlanırsa kamu davası açılacak ve normal yargılamaya ilişkin sonuçlar burada da geçerli olacaktır.

Yönetmelik m. 38/4'te; *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.”* şeklinde

3) 6-10 kişinin taraf olması durumunda 330-396 TL,

4) 10 ve daha fazla kişinin taraf olması durumunda 396-462 TL arasında ücret ödenir.

¹⁹⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 300.

¹⁹¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 303.

bir düzenlemeye yer verilmiştir. Yapılan masraflar devlet tarafından karşılanır. Uzlaştırma girişimi olumsuz sonuçlanırsa, uzlaştırma giderleri soruşturma ve kovuşturmanın sonucuna göre belirlenir. Soruşturma evresinde yapılan masrafların şüpheliye yükletilebilmesi için kamu davasının açılması ve dava sonucunda karar verilmesi gerekmektedir. Soruşturma sonucunda kamu davası açılmayarak kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilirse, uzlaştırma giderleri de Hazine üzerine kalır. Kamu davası açılmış olur ve sanık beraat ederse yine masraflar Hazine üzerine kalır. Mahkumiyet veya güvenlik tedbirine hükmedildiği ya da erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği takdirde uzlaştırma giderleri de diğer giderlerle beraber sanığa yükletilir¹⁹².

Yönetmelik m. 38'de; *“Uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz”* şeklinde bir düzenlemeye yer vermesi ile uzlaştırmacıya bir ücret ödenmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Yapılan düzenleme ile uzlaştırma hizmetinin ücretsiz olarak verilmesi ile gönüllü uzlaştırmacılığın gelişmesine imkân sağlanmıştır¹⁹³.

C. Uzlaştırmacı Giderleri

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/22'de; *“Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderlerinin yargılama giderlerinden sayılacağı ve uzlaştırmacının gerçekleşmesi halinde bu giderlerin Devlet hazinesi tarafından karşılanacağı”* düzenlenmiştir¹⁹⁴.

Uzlaştırma amacıyla yapılan tüm giderler, uzlaştırma giderinden sayılır. Bu nedenle, uzlaştırma teklifinde bulunulması için yapılan tebligat giderleri, görevlendirilen uzlaştırmacıya ödenecek ücret, uzlaştırmacının ulaşım ve iletişim giderleri ve uzlaştırma maksatlı harcanan diğer giderler uzlaştırma giderlerindedir¹⁹⁵.

Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci

¹⁹² Kaymaz/Gökcan, s. 156.

¹⁹³ Çetintürk, s. 587.

¹⁹⁴ Çetintürk, s. 584.

¹⁹⁵ Kaymaz/Gökcan, s. 155.

fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir.

Yönetmelik m. 38/2’de; *“Uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, uzlaştırma giderleri ile uzlaştırıcı ücreti yargılama giderlerinden sayılacaktır.

Yönetmelik m. 38/3’te; *“Uzlaştırmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, uzlaştırma işlemleri başarısızlıkla sonuçlanırsa kamu davası açılacak ve normal yargılamaya ilişkin sonuçlar burada da geçerli olacaktır.

Yönetmelik m. 38/4’te; *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Yapılan masraflar devlet tarafından karşılanır. Uzlaştırma girişimi olumsuz sonuçlanırsa, uzlaştırma giderleri soruşturma ve kovuşturmanın sonucuna göre belirlenir. Soruşturma evresinde yapılan masrafların şüpheliye yükletilebilmesi için kamu davasının açılması ve dava sonucunda karar verilmesi gerekmektedir. Soruşturma sonucunda kamu davası açılmayarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilirse, uzlaştırma giderleri de Hazine üzerine kalır. Kamu davası açılmış olur ve sanık beraat ederse yine masraflar Hazine üzerine kalır. Mahkûmiyet veya güvenlik tedbirine hükmedildiği ya da erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği takdirde uzlaştırma giderleri de diğer giderlerle beraber sanığa yükletilir¹⁹⁶.

Yönetmelik m. 38’de; *“Uzlaştırıcının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz”* şeklinde bir düzenlemeye yer vermesi ile uzlaştırıcıya bir ücret ödenmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Yapılan düzenleme ile uzlaştırma hizmetinin ücretsiz olarak verilmesi ile gönüllü uzlaştırıcılığın gelişmesine imkân sağlanmıştır¹⁹⁷.

¹⁹⁶ Kaymaz/Gökcan, s. 156.

¹⁹⁷ Çetintürk, s. 587.

V. Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaştırma müzakereleri; suçtan doğan mağduriyetin, mağdurun uygun gördüğü bir şekilde, şüpheli veya sanık tarafından giderilmesine hizmet eden bir konuşma, mümkünse bir anlaşma zemini yaratma, ya da olumlu veya olumsuz bir sonuca ulaşma görüşmesidir¹⁹⁸.

Uzlaştırma müzakerelerini yapacak olan uzlaştırmacı, önce kiminle görüşüleceğini, müzakerelerin yapılabileceği en uygun yerin tespiti, müzakerelerin nasıl yapılacağı gibi görevleri yerine getirecektir. Uzlaştırmanın mahiyetini, uzlaşmanın veya uzlaşamamanın hüküm ve sonuçlarını taraflara anlatmalıdır¹⁹⁹. Nitekim Yönetmelik m. 5/8'de; “*Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırmacının çalışma yöntemleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Uzlaştırma müzakerelerinin amacı, olayın taraflarının doğrudan iletişimlerinin sağlanmasıdır. Mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın yüz yüze görüştürülmelerinin sağlanması ile uzlaştırma müzakerelerine katılan mağdur veya suçtan zarar görene sorular sorma, kendisine karşı işlenen suç dolayısıyla uğradığı duygusal acıyı açıklama imkânı sağlanır²⁰⁰.

Uzlaştırma müzakereleri sırasında şüpheli veya sanık, mağdur veya suçtan zarar göreni dinleyerek gerçekleştirmiş olduğu eylem neticesinde ortaya çıkan insani ve maddi zararları dinlemeli, bu şekilde kendisinin sorumluluğunu bizzat hissetmelidir²⁰¹.

¹⁹⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 153; Başka tanımlar İçin Bk; Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2013, s. 167; Kısaltma; Özbek, M.S. (Alternatif); Şule Şahin Ceylan, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, XII Levha, İstanbul, 2009, s. 296-297; Elif Kısmet Kekeç, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 43.

¹⁹⁹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 153-154.

²⁰⁰ Çetintürk, s. 525.

²⁰¹ Çetintürk, s. 525-526.

Uzlaştırma müzakerelerinin asıl amacı, taraflara uyuşmazlığın çözümü için uygun ortamın sağlanarak, tarafların karşılıklı olarak sahip oldukları bilgilerin değişmesine, aralarındaki sorunun tespit edilmesine, sorunun çözümü için imkân sağlanmasına imkân sağlanmasıdır²⁰².

Uzlaştırma müzakerelerinin süresi CMK m. 253/12’de düzenlenmiştir. Buna göre uzlaştırmacı, soruşturma dosyasının bir örneğinin kendisine verilmesinden sonra en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırması gerekir. Bu sürenin uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet Savcısı tarafından en çok yirmi gün daha uzatabileceği hüküm altına alınmıştır²⁰³. Uzlaştırmacı otuz gün süre içinde uzlaştırma müzakerelerini sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçe ile uzlaştırma bürosuna başvurması durumunda uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından bu süre uzatılabilir.

Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. CMK m. 253/12’ye göre uzlaştırma müzakerelerine şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin bizzat katılması zorunlu değildir. Bunların yerine kanuni temsilcilerin, müdafinin veya vekilin de katılması mümkündür²⁰⁴. Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler tahdidi olarak sayıldığından sayılanlar dışında uzlaştırma müzakerelerine katılamazlar²⁰⁵. Ancak taraflardan herhangi birisi Türkçe bilmiyorsa, bu durumda CMK m. 202 gereği tercüman hazır bulunabilir²⁰⁶.

Yönetmelik m. 31/1’de; “*Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek müzakerelere haklı bir sebep olmaksızın katılmamanın uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacağı sonucunu doğuracağı hüküm altına alınmıştır.

Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırma müzakerelerinin tek bir toplantıda bitmesi gerektiğine dair bir sınırlama yoktur²⁰⁷.

²⁰² Çetintürk, s. 526.

²⁰³ CMK’nın 253/12 ve Yönetmeliğin 17. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

²⁰⁴ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 165; Çetintürk, s. 554.

²⁰⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 163.

²⁰⁶ **CMK m. 202/1**; “*Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.*”

²⁰⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 157.

Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir²⁰⁸. Cumhuriyet savcısı uzlaştırma raporunun tarafların özgür iradesine dayanıp dayanmadığını denetleyebilir²⁰⁹.

Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir. Tarafların bir araya gelmek istememesi, ya da başka sebeplerle müzakerelerin taraflarla birlikte yapılamadığı durumlarda ayrı ayrı yapılabilir. Böyle durumlarda uzlaştırmacı tarafların istek ve önerilerini, duygu ve düşüncelerini diğerk tarafa iletir²¹⁰.

Tarafların farklı yerlerde bulunması durumunda uzlaştırma müzakereleri görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.

Uzlaştırma müzakereleri sonucunda ister uzlaşma gerçekleşsin, isterse uzlaşma gerçekleşmesin, taraf sayısından bir fazla olacak şekilde bir uzlaştırma raporu düzenlenir. Düzenlenen bu rapor uzlaştırma müzakerelerine katılan taraflara imzalatılır²¹¹.

Yönetmelik m. 31/6 ve 31/7’de; *“Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır. Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.”* şeklindeki düzenleme ile tarafların adresinin belirlenememesi durumunda bu durumun tutanak altına alınarak uzlaştırma işlemine son verileceğı hüküm altına alınmıştır. Gerçekten de taraflara ulaşılamıyorsa usul ekonomisi açısından dosyaların sürüncemede kalmaması açısından yerinde bir düzenleme olmuştur.

²⁰⁸ **Aksi görüşte olan Erdem/Eser/Özşahinli ise;** *“Bu şekilde bir hüküm bulunsa da Cumhuriyet savcısı olabildiğince bu sürecin dışında kalmalıdır. Çünkü uzlaştırmanın gerçekleşmemesi durumunda, uyumsuzluk ortadan kalkmamış olacak ve dosya yeniden uzlaştırma sürecine katılmış olan Cumhuriyet savcısının veya hâkimin önüne gelecektir. Bu durumda, sürece dahi olan Cumhuriyet savcısının ve hâkimin tarafsız hareket edebileceğini düşünmek güçtür.”* Erdem/Eser/Özşahinli, s. 155.

²⁰⁹ Çetintürk, s. 10.

²¹⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 156, 166.

²¹¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 158.

A. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütüleceği kanunla hüküm altına alınmıştır²¹². Gerçekten de uzlaştırma süreci ve işlemlerinin gizli olarak yürütülmesi gerekmektedir²¹³.

Uzlaştırıcı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür. Görüldüğü üzere burada uzlaştırmanın tarafları açısından mutlak bir gizlilik yükümlülüğü öngörülmemiştir. Taraflar açısından gizlilik kuralının aksi kararlaştırılabilir²¹⁴. Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz²¹⁵. Bu nedenle müzakereler sırasında tutulan kayıt ve tutanaklar daha sona imha edilmeli soruşturma ve dava dosyasına konmamalıdır²¹⁶. Yine müzakerelere katılanlar müzakereler sırasında şahit oldukları söz ve olaylar sebebiyle tanık olarak dinlenemez. Bütün bunlar uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğini vurgulamaktadır.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ise, uzlaştırmaya ilişkin belgelerin uzlaştırıcıya verildiği andan itibaren başlar. Nitekim belgelerin birer örneği Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmacıya verildiği anda gizliliğe riayet etmesi de uzlaştırmacıya hatırlatılır ve belgelerin teslim tutanağına da bu yükümlülük yazılır²¹⁷. Yönetmelik m. 5/7'de ise “Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğünün belgelerin kendisine verilmesi ile başlayacağı ancak görevinin sonra ermesinden sonra da devam edeceği hüküm altına alınmıştır.

Müzakereler aşamasında olayın taraflarının yaptığı görüşmeler, bu görüşmelerde elde edilen belgeler, sonraki süreçte mahkemelerde veya basın yayın organlarında kullanılamaz²¹⁸. Yine gizliliğin bir sonucu olarak uzlaştırma

²¹² **CMK m. 253/13**; “Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür.”

²¹³ Çolak, s. 143; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 317.

²¹⁴ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 33.

²¹⁵ Yalçinkaya, s. 20; Çolak, s. 143.

²¹⁶ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 317.

²¹⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 34

²¹⁸ Çetintürk, s. 530.

müzakerelerine katılanlar bu bilgileri dolayısıyla tanıklık yapamazlar²¹⁹. Ancak daha önce mevcut olup da, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülen bir belge veya olgunun uzlaştırma müzakereleri sonrasında soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel bir durum yoktur²²⁰.

Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 22.10.2008 tarih ve 2008/9470 Esas, 2008/11397 Karar Sayılı kararı ile; *“Sanığın gerekçeli kararda mahkumiyet hükmüne dayanak alınan "ileride öderim" şeklindeki sözleri CMK'nın 253. maddesinde açıklanan ve hâkimin mağdur ile sanığa yönelteceği öneri ile başlaması gereken uzlaştırma müzakereleri sırasında değil, yargılamanın nihayetinde en son sözü sorulduğunda cevaben söylediği, bu nedenle bahsi geçen açıklamanın 253. maddenin 20. fıkrasında öngörülen delil yasağı kapsamında değerlendirilemeyeceği cihetle, Adalet Bakanlığının yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteminin reddine...”* şeklindeki kararında duruşma sırasında söylenen sözü yasak delil niteliğinde saymamıştır.

Uzlaştırıcı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük uzlaştırıcının görevi sona erse dahi devam eder. Uzlaştırıcı müzakerelere başlamadan evvel gizlilik yükümlülüğünü de taraflara açıklamak zorundadır²²¹. Yine uzlaştırma bürosundaki Cumhuriyet savcısı uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilip edilmediği hususunda uzlaştırıcıyı denetlemekle görevlidir²²². Görüldüğü üzere uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yapılacak, her türlü düşünce, talep ve istek uzlaştırma müzakerelerinde özgürce ortaya konacaktır. Böylelikle taraflar; *“uzlaştırma müzakerelerinde söylediğim bir sözden acaba zarar gelir mi, ileride aleyhime delil olarak kullanılır mı”* gibi bir endişeye kapılmayacaktır. Bu da uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması kuralına katkı sağlayacaktır.

²¹⁹ Çetintürk, s. 32.

²²⁰ **Aksi görüşte olan Çetintürk'e göre;** *“Kanımızca bu düzenleme isabetli değildir. Çünkü uzlaştırma müzakereleri sırasında tartışmalar esas olarak haksızlık teşkil eden olay (suç teşkil eden eylem) çerçevesinde gerçekleşmektedir ki, bu olayla bağlantılı ortaya çıkan her türlü belge ve olgu zaten mevcuttur. Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olmasındaki amaç, tarafların herhangi bir baskı hissetmeden rahat bir ortamda diyalog kurabilmeleri ve haksızlık teşkil eden bu olayı her yönüyle tartışabilmeleri olduğuna göre, gizli kalması gereken hususlar “mevcut olan belge ve olgular” değil, “başkalarının bilmediği ve tarafların da bilmesini istemediği belge ve olgular” (ki doğal olarak bunlar zaten mevcuttur) olmalıdır. Aksi takdirde mevcut belge ve olguların uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması halinde, bu bele ve olgular bakımından gizliliğin kalktığı kabul ediliyorsa, uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğinin hiç bir anlamı olmayacak ve uzlaştırmanın taraflar bakımından potansiyel tehlike taşıyan bir süreç halini alması önlenemeyecektir. Bu da gerçek manada bir uzlaştırma müzakeresinin gerçekleşmesini imkânsız kılacaktır.”* Çetintürk, s. 533-534.

²²¹ Yönetmelik m. 5/7, 8.

²²² Yönetmelik m. 67/2. ç.

Gizlilik, ceza muhakemesinde yargılamanın alenî yapılması ilkesiyle çatışır ve uzlaştırmanın özel niteliğini vurgular.²²³ Bu sayede de aleniyet ilkesi nedeniyle mağdurun ve hatta tanığın özel hayatının zarar görmesi önlenir²²⁴.

Uzlaştırmanın gizlilik yükümlülüğüne ihlal etmesi durumunda uzlaştırmacı sicilinden silinmesine karar verilebilir. Yine uzlaştırmacılık bir kamu görevi olduğundan uzlaştırmacılık görevi ile ilgili işlemiş olduğu suçtan dolayı uzlaştırmacılar kamu görevlisi sıfatıyla yargılanacaktır²²⁵.

B. Uzlaştırmanın Hür İradeye Dayanması

Yönetmelik m. 5/1'de yer alan; *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.”* şeklindeki hüküm ile şüpheli ile mağdur arasındaki uzlaştırmanın özgür iradeleri ile yapılması gerektiği vurgulanmıştır²²⁶. Şüpheli ve mağdur özgür iradeleri ile uzlaştırma yoluna gidecekler ve yine özgür iradeleri ile uzlaşacaklardır²²⁷.

Şüpheli ile mağdur/suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi arasında uzlaştırma görüşmelerinin başlayabilmesi için tarafların bu yönde bir hür iradelerinin olması gerekmektedir. Uzlaşma ile taraflar muhakeme hukukuna ilişkin birçok hakkından vazgeçmektedirler. Tarafların uzlaştırma görüşmelerini hür iradeleri ile kabul ettiklerinden söz edebilmek için, aydınlatmaya/bilgiye dayalı bir kabulün varlığı ve kararın muhtemel sonuçlarının açıklanması ile bu durumun kabulü gerekmektedir²²⁸. Uzlaştırmanın taraflarının, uzlaşmanın avantaj ve dezavantajı ile elde edeceği kazançları ve feragat edeceği hakları konusunda gerçekçi bir şekilde irade ortaya koyabiliyorsa bu duruma özgür iradede söz edilebilir²²⁹.

²²³ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 317.

²²⁴ Özbek, M. (Tavsiye), s. 160.

²²⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 36.

²²⁶ Çetintürk, s. 507-508.

²²⁷ Çolak, s. 140.

²²⁸ Şahin, s. 254.

²²⁹ Şahin, s. 254; Özgenç, N.B., s. 333.

VI. Uzlaştırmanın Yazılı Bir Metin Haline Getirilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/15'te uzlaştırma sonucunda uzlaştırmacının bir rapor hazırlayacağı düzenlenmiřtir²³⁰. Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır²³¹. Ancak Yönetmelikte de düzenlendiği üzere uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlendiğine ilişkin açıklamalar raporda yer almaz²³². Yine raporda suçun niteliğine ve delillerine ilişkin bir tartışmaya girilmez²³³.

Yönetmelik m. 18/1'e göre; *“Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırdığında yönetmeliğin ekinde bulunan uzlaştırma raporu örneğine uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüph ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.”*

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/17 ve Yönetmelik m. 18/4'te düzenlendiği üzere *“Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.”* Aksi halde ise Yönetmelik m. 18/5'te belirtildiği üzere *“Cumhuriyet savcısı raporu onaylamaz ve raporu onaylamama gerekçesini rapora yazar. Bu durumda uzlaşma gerçekleşmemiş sayılır.”* Görüldüğu üzere burada Cumhuriyet savcısına etkin bir yetki verilerek üzerinde uzlaşılan hususun hukuka uygun olup olmadığını ve uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını denetleme yetkisi verilmektedir²³⁴. Kovuşturma aşamasında ise Yönetmelik m. 25/4'e göre mahkeme raporu

²³⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 263.

²³¹ CMK m. 253/15.

²³² **Yönetmelik m.18/2;** *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

Yönetmelik m.25/2; *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

²³³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 263.

²³⁴ Yalçınkaya, s. 21; Yenisey, s. 10; Yıldırım, s. 477.

onaylayarak mühür ve imza altına alır. Rapor onaylanmazsa uzlaşma gerçekleşmemiş sayılır²³⁵.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/16'da; *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”* şeklinde düzenlemeye yer verilerek tarafların uzlaşmaları durumunda bu belgeyi en geç iddianame düzenlenmesine kadar verebilecekleri hüküm altına alınmıştır²³⁶.

²³⁵ **Yönetmelik m.25/5;** *“ Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.”*

²³⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 269; Yalçınkaya, s. 20; Bahriyeli, s. 450.

4. BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNİN USULÜ VE SONUÇLARI

I. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

A. Delillerin Toplanması ve Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi

Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Cumhuriyet savcısı toplanması gereken tüm delilleri toplar. Yapılan soruşturma sonucunda iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe²³⁷ oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması durumunda Cumhuriyet savcısı dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeksizin sonuçlandırır. Diğer bir ifadeyle bu durumda soruşturma savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Eğer Cumhuriyet savcısı Çocuk bürosunda görevli ise, çocuk hakkında 03.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını soruşturma sırasında gerekli görülmesi halinde çocuk hâkiminden isteyebilir.

Yukarıda anlatılanın tersi durumunda, diğer bir ifadeyle iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması durumunda soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması şartıyla uzlaştırma bürosuna bir karar ile dosya gönderilir. Dosyanın uzlaştırma kapsamında olup olmadığını belirleme görevi Cumhuriyet

²³⁷ “Kamu davası açabilmek için, soruşturma sonunda toplanan deliller, suçun o fail tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturmaldır. Böylece, uzlaştırmaya başvurulabilmesi için de, failin suçu işlediği konusunda hukuka uygun ve muteber delil olmalıdır. Bu sayede, bir kişi hakkında sadece şikâyette bulunulması suretiyle, o kişinin uzlaşmaya zorlanması ve işlemediği bir suçtan dolayı uzlaşmak zorunda bırakılması önlenmiş olur.” Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 309.

savcısına aittir. Cumhuriyet savcısı, uyuşmazlığa konu dosyanın uzlaştırma kapsamında olduğuna karar verirse, uzlaştırma sürecinin başlatılması amacıyla dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir²³⁸.

Yönetmelik m. 10/3'te; *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın itiraz süresinin geçmesinin bekleneceği hüküm altına alınmıştır. Hemen belirtmek gerekirse bazı yer Cumhuriyet başsavcılıkları dosyanın bu şekilde itiraz süresinin beklenilmesi sürecindeki geçecek zaman kaybını önlemek için uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve uzlaştırma kapsamına girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermek için dosyayı tefrik etmekte ve yeni dosya üzerinden karar vermektedir. Bu halde uzlaştırma bürosuna gidecek dosyada sadece bu büroya gidecek suç kalmaktadır.

Yönetmelik m. 10/4'te; *“Bu şekilde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi sonrasında uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır.”* şeklinde bir düzenleme ile dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi sonrasında sisteme mahsus bir numara alacağı hüküm altına alınmıştır. Burada büronun görevi, Cumhuriyet savcılarından gelen dosyaların yönetmelik çerçevesinde uzlaştırmacılara verilmesi ile sınırlıdır²³⁹.

B. Dosyanın Uzlaştırma Bürosu Cumhuriyet Savcısı Tarafından İncelenmesi ve İade Kararı

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın incelenmesi sonrasında; uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar verilen suçun uzlaştırma kapsamında olmaması veya uzlaştırma bürosuna gönderilmesine konu suç ile ilgili olarak iddianame

²³⁸ Çetintürk, s. 488.

²³⁹ Çetintürk, s. 488.

düzenlenebilmesi için yeterli şüphenin bulunmayışı, ya da suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delillerin toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması hâllerinde Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından dosya bir iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderilir²⁴⁰.

Bizim de katıldığımız görüşe göre; uzlaştırma bürosu savcısı suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı, ya da dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delillerin toplanmadığını belirlerse, toplanmasına gerek görülen delilleri de belirterek dosyayı soruşturma savcısına geri gönderebilir. Yönetmeliğin ekinde yer alan soruşturma bürosuna iade kararı örneğinde hangi delillerin toplanmasının istendiği kararda yazılır²⁴¹.

C. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda büroya gönderilen dosyanın uzlaştırma kapsamında kalan bir suç olduğunun anlaşılması ve yukarıda sayılan şartların varlığı halinde bir uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapılacaktır.

Ceza Muhakemesi Kanununda açık bir düzenleme bulunmasa bile Yönetmelik m. 36/3'te; "*Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma sürecini birlikte yürütecek birden fazla uzlaştırmacının atanmasının mümkün olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebilir²⁴². Örneğin bir trafik kazasında onlarca kişi yaralanmış olabilir. Bu durumda birden fazla uzlaştırmacı Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilebilir. Bunlar arasındaki iş bölümünü Cumhuriyet savcısı düzenler²⁴³.

²⁴⁰ **Aksi görüşte olan Çetintürk'e göre;** "...Büronun ayrıca dosyanın uzlaştırma kapsamında olup olmadığını araştırma gibi bir görevi bulunmamaktadır." Çetintürk, s. 488.

²⁴¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 145.

²⁴² Çetintürk, s. 489.

²⁴³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 78.

D. Belgelerin Uzlaştırmacıya Verilmesi ve Gizlilik Bildirimi

Yönetmelik m. 16/1’de; *“Soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görölenlerin birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir.”* şeklinde bir düzenleme ile uzlaştırmaya konu fiil ile ilgili Cumhuriyet savcısının uygun göreceği gerekli belgelerin uzlaştırmacıya verileceği hüküm altına alınmıştır. Yine Yönetmelik m. 16/2’de de; *“hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.”* şeklindeki düzenleme ile de soruşturmanın gizliliği ile ilgili bildirim de uzlaştırma bürosu personeli tarafından uzlaştırmacıya yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Ceza Muhakemesi Kanununun soruşturmanın gizliliği başlıklı 157. maddesinde *“Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.”* hükmü ile soruşturma aşamasının gizliliği vurgulanmıştır. Soruşturmanın gizli olması ceza yargılamasında evrensel bir kuraldır. Nitekim soruşturma yapmanın temeli ve niteliği, bir suç haberi ile başlayan soruşturmanın iki yönlü bir araştırmayı gerektirmesidir. Bunlar suçu işleyen kişilerin saptanması ve bu kişilerin fiillerine ilişkin deliller ve delil kaynaklarıdır. Bu araştırma doğaldır. Aksi takdirde soruşturmanın amacına ulaşması mümkün olmaz²⁴⁴. İşte uzlaştırmacı da bu soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak zorundadır. Buna ilişkin bir bildirim tutanağı uzlaştırma bürosu personeli ile uzlaştırmacı arasında imzalanır ve böylelikle uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatmış olur.

E. Uzlaştırma Süresi ve Uzlaştırma Raporu

Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakının kendisine teslim edilmesinden sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırması gerekir. Uzlaştırmacı kendisine

²⁴⁴ Yurtcan, (CMK şerhi), s. 614.

verilen bu sürede uzlaştırma işlemlerine sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. Dolayısıyla en fazla elli gün içerisinde uzlaştırma müzakereleri tamamlanmalıdır²⁴⁵. Toplam elli günlük süre içerisinde uzlaştırma müzakereleri sonuçsuz kalması durumunda uzlaşmanın gerçekleşmediği şeklinde anlaşılması gerekir²⁴⁶.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/15'te uzlaştırma sonucunda uzlaştırmacının bir rapor hazırlayacağı düzenlenmiştir²⁴⁷. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da, uzlaştırmacılığın bizzat yapılması gereken bir iş olduğudur. Diğer bir ifadeyle uzlaştırmacı, bizzat kendisi raporu hazırlayacak, bir başka kişi veya kurumdan bu yönde bir istekte bulunamayacaktır.

Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlar. Kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırlayarak UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder²⁴⁸. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, uzlaştırmacı tarafından yapılacak raporda tarafların ne suretle uzlaştığı ayrıntılı olarak açıklanır²⁴⁹. Ancak yönetmelikte de düzenlendiği üzere uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlendiğine ilişkin açıklamalar raporda yer almaz²⁵⁰. Yine raporda suçun niteliğine ve delillerine ilişkin bir tartışmaya girilmez²⁵¹.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/16'da; *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”* şeklinde düzenlemeye yer verilerek tarafların uzlaşmaları durumunda bu belgeyi en geç iddianame düzenlenmesine kadar

²⁴⁵ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 942; Yalçınkaya, s. 19; İsmail Ercan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 339.

²⁴⁶ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 943.

²⁴⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 263.

²⁴⁸ Çetintürk, s. 577.

²⁴⁹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 265.

²⁵⁰ **Yönetmelik m. 18/2;** *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

Yönetmelik m. 25/2; *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

²⁵¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 263.

verebilecekleri hüküm altına alınmıştır²⁵². Bu belgeye uzlaşma belgesi denir ve bu belge de tıpkı uzlaştırma raporu gibi CMK m. 253/19 gereği İcra İflas Kanunu m. 38’de yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır²⁵³.

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması durumunda da yine başarısızlıkla sonuçlanmasının nedenlerinin açıklanması gerekir²⁵⁴.

Hazırlanacak raporun, müzakerelerin gizliliğine riayet eder şekilde hazırlanması, müzakereler sırasında yapılan konuşmalara ve sunulan belgelere yer vermeksizin sadece uzlaştırmanın sonucu ve tarafların üzerinde anlaştıkları edimin yerine getirilme şekli ve zamanı gibi ayrıntılara girmeksizin hazırlanması yeterlidir. Ayrıca uzlaştırma raporunda Cumhuriyet savcısı/hakim onayına ve onaylanmamasına ilişkin bölüm de bulunmalıdır²⁵⁵.

Yönetmelik m. 18’de uzlaştırma raporuna ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre; *“Uzlaştırıcı, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar. Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder. Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar.”* Böyle bir durumda uzlaştırma gerçekleşmemiş sayılır²⁵⁶.

Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı, edimin hukuka ve ahlaka aykırı olması sebebi ile uzlaştırma raporunu onaylamaz ise bu durumda Yönetmelik m. 17’deki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir.

F. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları

Uzlaştırma sonucunda uzlaşılan edim bir defada şüpheli tarafından yerine getirilirse şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından

²⁵² Erdem/Eser/Özşahinli, s. 269; Yalçınkaya, s. 20.

²⁵³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 280.

²⁵⁴ Çetintürk, s. 577.

²⁵⁵ Çetintürk, s. 577-578.

²⁵⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 269.

kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir²⁵⁷. Edimin def'aten yerine getirilmesi, şüpheli veya sanığın kararlaştırılan edimi bir defada ifa etmesidir²⁵⁸.

Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde CMK m. 171'deki şartlar²⁵⁹ aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Bu durumda, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi uzlaştırma bürosu tarafından yapılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, CMK m. 171/4'deki şart²⁶⁰ aranmaksızın, kamu davası açılır. Görüldüğü üzere uzlaşma sağlanmasına rağmen uzlaşmanın gereklilikleri yerine getirilmediği takdirde de kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmeyerek kamu davası açılacaktır²⁶¹.

Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, CMK m. 253/19 gereği 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu m. 38'de yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır²⁶².

Ayrıca uzlaştırmanın gerçekleşmesi durumunda, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacak, açılmış olan tazminat davasından ise feragat edilmiş sayılacaktır²⁶³.

²⁵⁷ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 942; Çolak, s. 141.

²⁵⁸ Yıldırım, s. 474.

²⁵⁹ **CMK'nın 171. Maddesine göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebilmek için;** "soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen; uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere; şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Ancak uzlaşma kapsamında edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, belirtilen şartlar olmasa bile şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir."

²⁶⁰ **CMK m. 171/4;** "Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez."

²⁶¹ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 942.

²⁶² **09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu m. 38;** "Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir. Bu maddedeki icra kefaletleri müteselsil kefalet hükmündedir." şeklindedir.

²⁶³ Çetintürk, s. 580.

Uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde veya uzlaştırma teklifinin reddedilmesi halinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir²⁶⁴. Yine SSÇ hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğünde, 5395 sayılı ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden ister.

II. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma

Esasında uzlaştırma kural olarak soruşturma aşaması için söz konusudur. Ancak mahkeme aşamasında da uzlaştırma yoluna gidilebilmesi bazı hallerde mümkündür²⁶⁵.

A. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi

Soruşturmanın veya kovuşturmanın başlatılması veya belirli muhakeme işlemlerinin yapılması belli koşulların gerçekleşmesine veya engellerin bulunmamasına bağlı tutulmuş olabilir. Bunlara muhakeme şartları denir²⁶⁶. Gerçekten de uzlaştırmaya tabi bir suç yönünden uzlaştırma usulünün uygulanması bir muhakeme şartıdır²⁶⁷. Bu yol uygulanmadan kamu davası açılmaz. Nitekim iddianamenin iadesini düzenleyen CMK m. 174/1. b'de; *“Önödeme veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen, İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.”* şeklindeki hükümde de açıkça vurgulanmıştır²⁶⁸. Bu şekilde uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş

²⁶⁴ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 943.

²⁶⁵ Hakeri/Ünver, s. 356.

²⁶⁶ Centel/Zafer, s. 637.

²⁶⁷ Çetintürk, s. 467.

²⁶⁸ Çetintürk, s. 451; Uğur Ersoy, “Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, S.2, Ağustos 2005, s. 66.

ise iddianame mahkeme tarafından iade edilecektir²⁶⁹. Bir suçun uzlaştırma kapsamında olmasına rağmen uzlaştırma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş ve bir iade sebebi olmasına rağmen iddianame kabul edilmiş olabilir²⁷⁰. İşte böyle bir durumun varlığı halinde ya da kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması, soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaştırmaya tâbi bir suçun varlığı, kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaştırma kapsamına girmesi gibi durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri yine gerçekleştirilecektir.²⁷¹ Uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda CMK m. 253'te belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilir. Bu durumda uzlaştırma yoluna gidilmesi zorunludur²⁷². Mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecek ve uzlaştırma bürosu tarafından dosya uzlaştırmacıya tevdi edilecektir.

Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır. Uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir. Gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilir. Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir. Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaştırma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden değerlendirilmesi istenebilir. Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Cumhuriyet savcısının

²⁶⁹ **Aksi görüşte olan Mustafa Özbek'e göre;** “Kanımca bu halde, iddianamenin iadesine karar verilmesi doğru değildir. Zira, iddianamenin iadesi, Ceza Muhakemesi Kanununun 170. Maddesinde belirtilen unsurların iddianamede bulunmaması, iddianamenin eksik olması halinde, mevcut eksikliklerin tamamlanması için ön görülmüştür. Böylece uygulamada yeterli bir soruşturma yapmadan kamu davası açılması önlenebilecektir. İddianamenin iadesinde amaç, davanın bir duruşmadan sonuçlanmasını sağlamaktır. Oysa mahkemenin, kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya başvurması mümkündür. Böyle bir imkân varken, iddianamenin iadesi mahkemeye zaman kazandırmayacaktır. Bu durumda mahkeme, iddianameyi iade etmek yerine 253. Maddede belirtilen usule göre uzlaştırmaya kendisi başvurmalıdır.” Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 308.

²⁷⁰ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944.

²⁷¹ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 310.

²⁷² Öztürk/Erdem, s. 101; Öztürk, s. 60.

onayıyla yapılır. Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.

B. Belgelerin Verilmesi

Yönetmeliğin belgelerin verilmesi başlıklı 23. maddesinde; “*Mahkeme tarafından gönderilen dosya büro personeline uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir. Hangi belgelerin verildiği ve verilme tarihi büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırmacıya belgelerin bir tutanakla teslim edileceği, hangi belgelerin verildiğinin ve verilmesi tarihinin uzlaştırma bürosu personeli ile uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanağa bağlanacağı hüküm altına alınmıştır.

C. Uzlaştırma Süresi ve Uzlaştırma Raporu

Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakının kendisine teslim edilmesinden sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırması gerekir. Uzlaştırmacı kendisine verilen bu sürede uzlaştırma işlemlerine sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. Dolayısıyla en fazla elli gün içerisinde uzlaştırma müzakereleri tamamlanmalıdır²⁷³. Toplam elli günlük süre içerisinde uzlaştırma müzakereleri sonuçsuz kalması durumunda uzlaşmanın gerçekleşmediği şeklinde anlaşılması gerekir²⁷⁴. Kovuşturma evresinde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde yönetmeliğin ekinde yer alan rapora uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi Yönetmeliğin 25. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

²⁷³ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 942; Yalçınkaya, s. 19; İsmail Ercan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ağustos 2012, s. 339.

²⁷⁴ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 943.

Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlar. Kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırlayarak UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder²⁷⁵. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, uzlaştırmacı tarafından yapılacak raporda tarafların ne suretle uzlaştığı ayrıntılı olarak açıklanır²⁷⁶. Ancak yönetmelikte de düzenlendiği üzere uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlendiğine ilişkin açıklamalar raporda yer almaz²⁷⁷. Yine raporda suçun niteliğine ve delillerine ilişkin bir tartışmaya girilmez²⁷⁸.

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması durumunda da yine başarısızlıkla sonuçlanmasının nedenlerinin açıklanması gerekir²⁷⁹.

Hazırlanacak raporun, müzakerelerin gizliliğine riayet eder şekilde hazırlanması, müzakereler sırasında yapılan konuşmalara ve sunulan belgelere yer vermeksizin sadece uzlaştırmanın sonucu ve tarafların üzerinde anlaştıkları edimin yerine getirilme şekli ve zamanı gibi ayrıntılara girmeksizin hazırlanması yeterlidir. Ayrıca uzlaştırma raporunda Cumhuriyet savcısı/hakim onayına ve onaylanmamasına ilişkin bölüm de bulunmalıdır²⁸⁰.

Yönetmelik m. 25'te uzlaştırma raporuna ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre; *“Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir. Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder²⁸¹. Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24. maddesindeki*

²⁷⁵ Çetintürk, s. 577.

²⁷⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 265.

²⁷⁷ **Yönetmelik m. 18/2;** *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

Yönetmelik m. 25/2; *“Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”*

²⁷⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 263.

²⁷⁹ Çetintürk, s. 577.

²⁸⁰ Çetintürk, s. 577-578.

²⁸¹ Yenisey, s. 10; Yıldırım, s. 477.

süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.” şeklindeki düzenleme ile uzlaştırma raporuna ilişkin ayrıntılar hüküm altına alınmıştır.

Uzlaştırma bürosundan sorumlu olan Cumhuriyet savcısı raporun onaylanması veya reddi sonrası uzlaştırmacıya ödenecek ücrete dair sarf kararı yazarak mahkemeye gönderir.

D. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukukî Sonuçları

Uzlaşma gerçekleşir ve sanık edimini def’aten yerine getirir ise mahkeme davanın düşmesine karar verir²⁸². Edimin def’aten yerine getirilmesi, şüpheli veya sanığın kararlaştırılan edimi bir defada ifa etmesidir²⁸³. Eğer uzlaşma gerçekleşmez ise mahkeme yargılamayı devam ettirerek bir hüküm kurar.

Edimin yerine getirilmesinin sonraki bir tarihe bırakılması, ya da edimin takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde; sanık hakkında, CMK m. 231’de yer alan şartlar²⁸⁴ aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, CMK m. 231/11’deki şartlar²⁸⁵ aranmaksızın hüküm açıklanır. Görüldüğü üzere burada uzlaşma sağlanmasına rağmen uzlaşmanın gereklilikleri yerine getirilmediği için düşme kararı verilmeyerek hükmün açıklamamsının geri bırakılması kararı verilmiş hüküm açıklanır.

²⁸² Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 311; Hakeri/Ünver, s. 359; Çolak, s. 141.

²⁸³ Yıldırım, s. 474.

²⁸⁴ **CMK’nın 231. Maddesinde düzenlenen HAGB kararı verilebilmesi için;** “*hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olacak ve sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi*” şartlarının gerçekleşmesi gerekir. Ancak uzlaştırma işlemleri sonucunda edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde bu şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.

²⁸⁵ **CMK m. 231/11;** “*Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar.*”

Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu CMK m. 253/19 gereği 2004 sayılı Kanunun 38'inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır²⁸⁶.

Ayrıca uzlaştırmanın gerçekleşmesi durumunda, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacak, açılmış olan tazminat davasından ise feragat edilmiş sayılacaktır²⁸⁷.

III. Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Uzlaştırmanın Ortak Hükümleri

A. Uzlaştırmacının Çekinmesi veya Reddi

Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınır. Ancak böyle durumlarda red talebinin hangi merci tarafından inceleneceği belirsizdir²⁸⁸.

Uzlaştırmacının reddi veya çekinmesi konusunda özel bir süreç öngörülmemiştir. Hâkimin çekinmesine ilişkin hükümler burada da kıyas yoluyla uygulanabilir. Uzlaştırmacının ve tarafların kaygı ve kuşkuları gözönüne alınmalıdır²⁸⁹.

Yönetmelik m. 6/1, e'de; *“Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez”* denilmektedir. Bu gibi durumlarda uzlaştırmacı görevinden çekilebilir.

²⁸⁶ **09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu m. 38;** *“Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir. Bu maddedeki icra kefaletleri müteselsil kefalet hükmündedir.”* şeklindedir.

²⁸⁷ Çetintürk, s. 580.

²⁸⁸ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 941.

²⁸⁹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 80.

B. Uzlaşma Teklifi ve Uzlaşma Teklifini Kabul Süresi

Uzlaştırma bürosuna gelen dosya hakkında, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene ya da yasal temsilcilerine, uzlaşmanın mahiyetinin, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuksal sonuçlarının anlatılarak uzlaştırma yolunun denenmesini isteyip istemediğinin sorulmasına uzlaştırma teklifi denir²⁹⁰. Uzlaştırma teklifi, uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılır. 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce uzlaştırma teklifi savcılık veya kolluk tarafından yapılmakta idi. Bu yöntemden vazgeçilmiş ve bu teklif sadece uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır²⁹¹.

Uzlaştırma sürecinin başlayabilmesi için, uzlaştırma teklifinin kabul edilmesi şarttır. Unutulmamalıdır ki, uzlaştırma teklifinin belirtilen suçlarda yapılması zorunludur ancak tarafların teklifi kabul etme zorunluluğu bulunmamaktadır²⁹².

Uzlaşma teklifi yönetmeliğin eki olan Uzlaşma Teklif Formunda yer alan bilgilerin anlaşılır bir biçimde okunması suretiyle yapılır. Yönetmelik m. 29/5'te; *“Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek bu husus açıklanmıştır.

Uzlaştırmacı; şüpheliye, sanığa, katılana, mağdura veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır²⁹³. Buradan çıkan sonuç ise uzlaşma teklifinde bulunulduktan sonra taraflar kararlarını üç gün içinde açıklamak zorundadırlar²⁹⁴. Bu durumda, CMK m. 255 hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.

²⁹⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 91.

²⁹¹ Çetintürk, s. 498.

²⁹² Erdem/Eser/Özşahinli, s. 91.

²⁹³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 146.

²⁹⁴ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 941.

1. Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Gören Olması Durumunda

Suçun mağdurunun ya da suçtan zarar göreninin birden fazla olduğu durumlarda uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdurun veya suçtan zarar görenlerin hepsinin birden uzlaştırmayı kabul etmesi gerekmektedir²⁹⁵.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/7’de; “*Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir²⁹⁶. Bu düzenlemeye göre, birden fazla mağduru veya suçtan zarar göreni olan olayın taraflarından birisi dahi uzlaştırma teklifini kabul etmezse uzlaştırma müzakereleri başlamaz²⁹⁷.

2. Şüphelinin, Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Reşit Olmaması Durumunda

Mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması durumunda uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır. Yine kanunda açıkça bir düzenlemeye yer verilirse de uzlaştırma müzakerelerine de, şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin kanuni temsilcileri katılacaktır.

Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır²⁹⁸.

Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 01/07/2015 tarih ve 2015/9557 Esas, 2015/23243 Karar sayılı kararında; “*Suçta sürüklenen çocukların üzerine atılı kasten yaralama suçunun uzlaşma kapsamında bulunduğu, müştekinin soruşturma aşamasında uzlaşmayı kabul etmesi karşısında, soruşturma aşamasında 18 yaşından küçük suçta sürüklenen çocukların kanuni temsilcilerine usulüne uygun olarak uzlaşma*

²⁹⁵ Çetintürk, s. 517.

²⁹⁶ **Aksi görüşte olan Çetintürk’e göre;** “*Kanımızca bu düzenleme uzlaştırma imkânını kısıtlaması sebebiyle uygun bir düzenleme değildir. Uzlaştırmanın mağdur, fail ve toplum bakımından sahip olduğu faydalar dikkate alınarak, mağdurlardan veya suçtan zarar görenlerden birinin veya bazılarının uzlaştırmayı kabul etmesi durumunda bu kişilerin faille uzlaşmasına imkân sağlanmasının daha makul olacağı düşünülmektedir.*” Çetintürk, s. 517.

²⁹⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 142.

²⁹⁸ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 940.

önerisinde bulunulması gerekirken suça sürüklenen çocuklara yapılan uzlaşma teklifinin 5271 sayılı CMK'nın 253/4 maddesine aykırı olduğu anlaşılmakla, öncelikle 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca 18 yaşını ikmal eden suça sürüklenen çocuklara uzlaşma teklifinde bulunulması, uzlaştırma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması halinde yargılamaya devamlı hüküm kurulması gerektiğinin gözetilmemesi..." şeklinde bir karar vererek öncelikle 18 yaşından küçük suça sürüklenen çocukların kanuni temsilcilerine, eğer çocuk 18 yaşını ikmal etmiş ise bizzat kendisine uzlaştırma teklifinin yapılması gerektiğine hükmetmiştir²⁹⁹.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4'te; "...Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır." şeklinde bir düzelemeye yer verilerek suçun mağdurunun çocuk olması halinde teklifin kanunu temsilcisine yapılması gerektiği açıkça düzenlenmiştir³⁰⁰.

3. Uzlaşma Teklifinin Müdafî ve Vekile Yapılması

Uzlaşma teklifinin taraflara bizzat yapılması gerektiğine dair açık bir düzenleme yoktur³⁰¹. Ancak doktrinde ve Yargıtay uygulamalarında uzlaştırma teklifinin bizzat taraflara yapılmasına dair görüş ve kararlar mevcuttur.

Çetintürk; uzlaşma teklifinin müdafî ve vekile yapılmasının, uzlaştırma kurumunun mahiyetine ve uzlaştırmanın özgür iradeye dayanması şeklindeki gerekliliğe uygun olmayacağı görüşündedir³⁰².

²⁹⁹ Yine Yargıtay'ın bir başka kararında; "Suça sürüklenen çocukların üzerine atılı suçun uzlaşma kapsamında olması nedeniyle 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca suça sürüklenen çocuklar ile katılanların kanuni temsilcilerine uzlaşma teklifinde bulunulması, uzlaştırma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması halinde yargılamaya devamlı hüküm kurulması gerektiğinin gözetilmemesi..." yaşı küçük çocukların kanuni temsilcilerine uzlaştırma teklifinin yapılması gerektiğine hükmetmiştir. (Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 25/06/2013 tarih ve 2012/28532 E., 2013/26547 K., sayılı kararı)

³⁰⁰ **Aksi görüşte olan Çetintürk'e göre;** "Kanımızca bu düzenleme uzlaştırmanın özgür iradeye dayanması şeklindeki ilkeden büyük bir sapma oluşturmuştur. Çünkü bu durumda uzlaştırmaya katılma noktasında karar verecek olan kişi, mağdur ve fail değil, bunların kanuni temsilcileri olacaktır." Çetintürk, s. 518-519.

³⁰¹ **Yönetmeliğin 29/1. maddesinde;** "Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır." şeklindeki hükümden uzlaştırma teklifinin vekil veya müdafîye yapılamayacağı sonucu çıkarılabilir.

Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 18.4.2007 tarih ve 2007/2338 Esas, 2007/5647 karar sayılı kararı ile; “Sanıkların sövme eyleminin, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan olması karşısında, uzlaşma teklifinin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaşmanın, bizzat sanıklara teklif edilmesi gerekirken, taraf vekillerinin beyanları ile yetinilerek, usulüne uygun uzlaştırma işlemleri yapılmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” şeklindeki kararı ile uzlaştırma teklifinin bizzat sanıklara teklif edilmesi gerektiğine karar vermiştir³⁰³.

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.

4. Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat veya İstinabe yoluyla Yapılabilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4’te; “Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek uzlaştırma teklifinin açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla yapılabileceği hüküm altına alınmıştır³⁰⁴.

Yönetmelik m. 29/6’da; “Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek açıklamalı tebligatın uzlaştırma bürosu aracılığı ile yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

³⁰² Çetintürk, s. 521; **Aksi görüşte olan Erdem/Eser/Özşahinli ise;** “Uzlaşma teklifini kabul veya ret işlemlerinin, uzlaştırmaya ilişkin vekâletnamede özel yetki olsa dahi avukatlar tarafından yapılamayacağı görüşüne katılmıyoruz. Vekâletnamesinde CMK hükümleri uyarınca uzlaşmayı kabul veya reddetme konusunda özel yetki bulunan avukata da müvekkili adına uzlaşma teklifi yapılabilir. Vekil tarafından teklifin reddi veya kabulü yönünde beyanda bulunulması durumunda da vekilin beyanı yeterli olmalıdır.” görüşündedir. Erdem/Eser/Özşahinli, s. 140.

³⁰³ Yine Yargıtay’ın bir başka kararında; “Sanıklara atılı müessir fiil suçunun takibi şikâyete bağlı ve uzlaştırmaya tabi suçlardan olduğu, 5237 Sayılı TCK.nun 73/8. ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma teklifinin bizzat sanığa yapılması gerektiği gözetilmeyerek sanık Gökhan Öden yerine müdafisine uzlaştırma teklifi yapılması ve sanık Ahmet’e ise uzlaştırma işlemi yapılmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde karar vererek uzlaştırma teklifinin müdafiyeye yapılamayacağına hükmetmiştir. (Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 27/11/2006 tarih ve 2006/5590 E., 2006/19112 K.)

³⁰⁴ Çetintürk, s. 521.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosundan açıklamaıı tebligat gönderilmesi talebinde bulunmadan önce taraflarla iletişim kurmak için her türlü yolu denemelidir. Bu yolları tükettikten sonra, taraflara ulaşılamaması durumunda uzlaştırma bürosundan açıklamaıı tebligat gönderilmesi veya istinabe ya da SEGBİS yollarının kullanılmasını isteyebilir. Açıklamaıı tebligat, istinabe veya SEGBİS yolu dışında örneğin telefonla ulaşarak yapılan görüşme şeklinde yapılan görüşmeler usulüne uygun çağrı yerine gemez³⁰⁵.

Uzlaştırmacının telefonda ya da başka bir şekilde görüştüğüne dair tutanak düzenlemesi yeterli değildir. Teklifin reddedilmiş sayılabilmesi için mutlaka davet mektubunu içerir açıklamaıı tebligat gönderilmesi gerekir.³⁰⁶

Uzlaştırma teklifi açıklamaıı tebligat veya istinabe yoluyla yapabilir. Ancak yukarıda açıkladığı üzere bu teklif uzlaştırmacı tarafından yapılacaktır. Çünkü daha önce uzlaştırma teklifinin Cumhuriyet savcısının, hâkimin ve Cumhuriyet savcısının talimatıyla adli kolluk görevlisinin yapabilmesine ilişin düzenleme yürürlükten kaldırılarak bunun yerine uzlaştırma bürosu tarafından dosyanın kendisine tevdi edildiği uzlaştırmacı tarafından yapılabileceğine ilişkin bir düzenleme getirilmiřtir³⁰⁷.

Yönetmelik m. 29/3, 4, 5'te; *“Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamaıı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir. Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır. Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, yönetmeliğin ekinde yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formunda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Burada uzlaştırmacının uzlaşma teklifini hangi yöntemlerle yapabileceği ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yine Yönetmeliğin aynı maddesinin devamındaki fıkralarda; *“Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla*

³⁰⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 96; Yıldırım, s. 478; Yenisey, s. 7.

³⁰⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 101.

³⁰⁷ **CMK m. 253/4**; *“Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur.”*

ulaşılamaması hâlinde açıklamaı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir. Uzlaşma teklifinde bulunmak için ağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu ağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.” düzenlemesi ile her ne suretle olursa olsun taraflara ulaşılamaması durumunda açıklamaı tebligatın yapılmasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Uygulamada uzlaştırmacılar, olayın taraflarına telefon yoluyla ulaşmaya çalıştıkları, ulaşamamaları durumunda bu durumu tutanağa bağlayarak uzlaştırma yoluna gidilemediğini belirtip dosyayı uzlaştırma bürosuna iade ettikleri görölmektedir. Böyle durumda dahi taraflara açıklamaı tebligat gönderilmeli, sonucuna göre rapor düzenlenmelidir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4'te; “*şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek, olayın taraflarına uzlaştırma teklifinde bulunulması sonrasında üç günlük süre içinde olumlu veya olumsuz kararını bildirmezse uzlaştırma teklifini reddetmiş sayılacağı kabul edilerek teklifin sürüncemede kalmaması yönünde bir düzenlemeye gidilmiştir.

Tarafları, ceza infaz kurumunda bulunan dosyaların çokluğu sebebi ile uzlaştırmacılar tarafından SEGBİS sistemi oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

SEGBİS ile yapılan görüşmelerin içeriğinin CD ortamına aktarılarak dosya arasına alınması, müzakerelerin gizliliği ilkesin ters düşüp düşmeyeceği ayrı bir sorundur. Müzakereler sırasında söylenen sözler, suça ilişkin ikrarlar veya müzakereler sırasında çıkan yeni deliller, uzlaştırmanın olumsuzlukla sonuçlanması durumunda soruşturmanın devamında veya yargılama aşamasında söz konusu kayıtlar izlenebilmesi gündeme gelecektir.

Böyle bir durumda SEGBİS üzerinden yapılan görüşmenin kaydının dosya içerisine alınmaması, uzlaştırma müzakerelerinde uzlaştırma sonucunun ispatlanması ve uzlaştırmacının da görüşme içeriğini ispat etmek zorunda kalması durumlarında, sistem içinde bilgisayara kaydedilen görüşmenin ispat aracı olarak kullanılabilmesi

gerekir. Uzlaştırma müzakereleri kural olarak gizlidir ve kayıt altına alınmamalıdır³⁰⁸.

Yönetmelik m. 29/3'te; *“Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Burada sadece uzlaşma teklifinden söz edilmekle birlikte uygulamada SEGBİS yöntemi ile uzlaştırma müzakerelerinin de yapıldığı görölmektedir³⁰⁹.

Uzlaştırmacının görevlendirildiği yer dışında bulunan şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunulabilmesi için uygulanan bir diğer yöntem de istinabedir. Kendisine dosya tevdi edilen uzlaştırmacı, taraflardan birisinin başka bir ilde olduğunu öğrendiği durumlarda bir dilekçe ile kendisini uzlaştırmacı olarak görevlendiren Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürosuna yazılı olarak başvurarak farklı ilde olan tarafa istinabe yoluyla uzlaştırma teklifinde bulunulması isteminde bulunur. Uzlaştırma bürosu tarafından, dosyanın tarafının bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı istinabe bürosuna UYAP üzerinden bir müzakkere göndererek uzlaştırmacı tarafından hazırlanmış olan uzlaşma teklif formu ve müzakereler sonuçlanmış ise uzlaştırma raporunu eklenerek gönderilir. Müzakkere ve eklerini alan Cumhuriyet Başsavcılığı istinabe bürosu olayın tarafını çağırarak uzlaştırma teklif formunu ve varsa uzlaştırma raporunu imzalatırır. Bu esnada adliye personeli tarafından kimlik tespiti de yapılır. Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu yapılan işlemin sonucunu bir yazı ile UYAP üzerinden kendisine gönderilen Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Islak imzalı teklif formu ve uzlaştırma raporu da posta yoluyla gönderilir³¹⁰.

Yönetmelik m. 31/6'da; *“Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.”* demek suretiyle uzlaştırma raporunun istinabe yoluyla taraflara imzalatırılabilieceği hüküm altına alınmışır. Görüldüğü üzere düzenlemede sadece raporun imzalatırılması için istinabe yoluna gidilebileceği söylendiğinden müzakerelerin yürütülmesi, edimin ifası gibi uzlaştırmanın diğer başkaca aşamalarının istinabe yoluyla yürütülemeyeceği sonucu

³⁰⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 131.

³⁰⁹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 131.

³¹⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 134.

çıkılmaktadır. Müzakerelerin yürütülmesinde SEGBİS kullanılabilirse de istinabe yolu kullanılamaz³¹¹.

5. Adreste Bulunmama Durumunda

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/6'da; *“Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek bir suçun uzlaştırma hükümlerine tabi olsa da adresin belirlenememesi durumunda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği bir hal olarak düzenlenmiştir³¹².

Tarafın taşınması, adreste bulunmaması, bırakılan haber kâğıdına rağmen PTT'ye gidip teslim almaması gibi sebeplerle davet mektubu tebliğ edilemezse, olayın tarafı resmi mercilere beyan ettiği adresi değiştirmiş ise yeni adresini bildirme yükümlülüğünde olduğundan yeni adresini bildirmemesinin sonuçlarına katlanır. Bunun sonucu olarak uzlaştırma işlemlerine son verilir³¹³.

Cumhuriyet Savcısının uzlaştırma teklifinde bulunma yetkisi olmadığından uzlaştırma teklifinde bulunulması için zorla getirme kararı da veremez³¹⁴.

Uzlaştırmacı tarafın adreste oturmadığını bizzat gidip görerek emin olsa bile usulüne uygun olarak açıklamalı tebligat çıkarılmalıdır³¹⁵.

Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 12.02.2018 tarih ve 2017/21148 Esas, 2018/2525 Karar sayılı kararında; *“...uzlaştırma raporuna göre taraflara telefon numaraları üzerinden ulaşılamadığı, müştekiye tebligat yapılamadığı belirtilmiş ise de; 5271 sayılı CMK'nın 253/6. maddesine aykırı olarak, tebligatın müştekinin ilk beyanında belirttiği adres yerine son bildirdiği adrese tebligat gönderilmesi gerektiğinin gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.”* şeklindeki hükmü ile taraflara ulaşılamaması durumunda en son bildirilen adrese tebligat çıkarılacağına karar vermiştir.

³¹¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 135.

³¹² **Çetintürk, düzenlemenin isabetli olduğu düşüncesindedir.** *“Uzlaştırmada, asıl olan mağdurun, faille bir araya gelmesi ve uyumsuzluk ve çözüm yolları hakkında karşılıklı olarak çözüm bulmaları olduğundan, bu hüküm isabetli bir düzenleme olmuştur.”* Çetintürk, s. 523-524.

³¹³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 173.

³¹⁴ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 151.

³¹⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 101.

C. Zararın Giderilmesi ve Edimin Konusu

Uzlaştırma ile hedef mahkemelerin iş yükünün azaltılması ile birlikte suçtan zarar gören kişinin mağduriyetinin de giderilmesidir³¹⁶. TBMM tarafından TCK Tasarısına ilişkin hazırlanan raporda uzlaştırma kurumu ile ilgili olarak; “*Aynı şekilde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyetten vazgeçmeden ayrı olarak, uzlaşma müessesesi kabul edilmiştir. Şikâyetten vazgeçme, soyut bir şekilde gerçekleşmektedir. Şikâyetten vazgeçmenin kabulü için mağdurun uğradığı zararın herhangi bir şekilde karşılanması şart olarak aranmamaktadır. Hâlbuki uzlaşma halinde, fail suçtan zarar gören gerçek kişinin veya özel hukuk tüzel kişisinin maruz kaldığı zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemeyi veya gidermeyi üstlenmektedir. Failin üstlenmiş bulunduğu zararın karşılanması yönündeki edimi eksiksiz bir şekilde yerine getirmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı tarafından kamu davası açılmayacak ya da açılmış olan kamu davasıyla ilgili olarak mahkeme tarafından düşme kararı verilecektir. Böylece uzlaşma, suç mağdurunun uğradığı zararların karşılanmasını mümkün kılabilmek açısından etkin bir yol olarak öngörülmüştür*³¹⁷.” TBMM tarafından hazırlanan raporda da görüldüğü üzere temel amaç mağdurun uğradığı zararın giderilmesidir. Nitekim CMK m. 253/17’de; “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve **edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse** raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.*” demek suretiyle ve aynı düzenlemenin 19. fıkrasında ise: “*Uzlaşma sonucunda şüphelinin **edimini defaten yerine getirmesi** halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir...*” demek suretiyle kanun bir “edim” den söz etmiştir. Madde metninde açık bir şekilde belirtilmese dahi şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin bir edim üzerinde anlaşmaları gerekmektedir³¹⁸. Burada anlaşılan edimin belirli bir miktar para olduğu şeklinde anlaşılması gerekir. Gerçekten de şüpheli veya sanık, mağdur veya suçtan zarar görene belirli bir miktar para verebileceği gibi, mağdurdan veya suçtan

³¹⁶ Çetintürk, s. 561.

³¹⁷ Özgenç, (Gazi Şerhi), s. 52.

³¹⁸ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 939; Özbek, (6763 s. Kanun), s. 13.

zarar görenden özür dileyebileceği gibi, hayır amaçlı bir kuruluşa bağış yapmak şeklinde de olabilir³¹⁹.

Yönetmeliğin Edimin Konusu başlıklı 33. maddesinde ise uzlaşmaya konu edimler açıklanmıştır. Yönetmeliğe göre; *“Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde yönetmelikte belirtilen edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler. Taraflar fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması, mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi, topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi gibi edimlerden bir veya birkaçını ya da bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler. Bununla birlikte taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.”* denilmektedir. Görüldüğü üzere burada tarafların iradesine bırakılmıştır ancak tek sınırlama edimin hukuka ve ahlaka aykırı olmaması gerekir. Tarafların edimsiz de uzlaşmaları mümkündür.

Bir kısım zararlar ise maddi zarardan ziyade manevi zarar olarak adlandırılmaktadır. Bu tür zararlar diğer bir ifadeyle manevi zararlar insanın insan olması dolayısıyla şahsiyetinde kendisinin iradesi dışında oluşan eksilmelerdir. Burada meydana gelen objektif eksilme ve kayıplar bu zararı oluşturmaktadır. Bu tür zarar karşısında kişi manevi acı hisseder ve yaşama zevki kaybolur. Saldırı sebebiyle acı çeker, manevi olarak bir çöküntüyle karşı karşıya kalır³²⁰.

³¹⁹ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 314.

³²⁰ Kemal Oğuzman, Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*, 11. Bası, İstanbul, 2014, s. 40; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2016, s. 313; Aydın Zevkliler, Ayşe Havutçu, Şeref Ertaş, M. Beşir Acabey, Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, 10. Bası, Ankara, 2018, s. 99; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 228; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 531 vd.

Uzlaştırmanın edimi konusunda tahdidi bir sınırlama olmadığından, mağdurun istek ve önerileri, mağdurun yaşadığı sosyal çevre ve şehir, sosyal duyarlılıklar, yardım faaliyetleri gibi birçok sebeple hukuka ve ahlaka aykırı olmayan birçok edim taraflarca kararlaştırılabilmektedir³²¹. Örneğin, trafik kazasında bir kişiyi yaralayan şüphelinin, engelli bir bireye tekerlekli sandalye alması karşılığın uzlaşılması mümkündür. Ya da hakaret suçunun şüphelinin şehrin en işlek caddesinde kitap okuması karşılığında uzlaşılabilir. Bir başka örnekte ise, boyacı olan şüphelinin, bir köy okulunu ücretsiz şekilde boyaması karşılığında uzlaşılabilir. Buradaki örneklerde olduğu gibi her iki tarafın kabul etmesi durumunda taraflar uzlaşma edimini hukuka ve ahlaka aykırı olmadığı müddetçe serbestçe belirleyebilirler. Edimin konusu, ahlaka, hukuka, kanuna, kişilik haklarına ve kamu düzenine aykırı ise hukuka uygun bir edimden söz edilemez³²². Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da edimin tarafların özgür iradesi ile belirlenmesidir. Uzlaştırıcı, taraflara edimin niteliği ve miktarı konusunda baskı yapamaz. Sadece tecrübesine binaen bazı örnekler verebilir. Örneğin taksirli yaralama dolayısıyla maddi bir edim talep eden mağdura uğradığı zararların miktarı kadar bir edim talep edebileceğini örnekleri ile anlatabilir. Bunun dışında taraflara baskı kuramaz³²³.

1. Edimin Bizzat Şüpheli veya Sanık Tarafından Yerine Getirilmesi

Anayasamızda ve TCK'da ceza sorumluluğunun şahsi olduğu, herkesin yalnızca kendi fiilinden dolayı sorumlu tutulacağı düzenlenmiştir³²⁴. Bir kişinin de işlediği fiilden dolayı sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olması gerekir³²⁵. İşte cezaların şahsiliği ve kusursuz ceza olmaz ilkeleri açısından belirlenen edimin de bizzat şüpheli veya sanık tarafından yerine getirilebilecek nitelikte olması gerekir³²⁶.

Edim kararlaştırılırken edimin şüpheli veya sanık tarafından bizzat yerine getirilip getirilemeyecek nitelikte olup olmadığı da uzlaştırıcı ve edimi denetleyen

³²¹ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 199.

³²² Erdem/Eser/Özşahinli, s. 197.

³²³ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 198. Özbek, M.S. (Alternatif), s. 556-557.

³²⁴ Any m. 38/7; "Ceza sorumluluğu şahsîdir."

TCK m. 20; "Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz."

³²⁵ Şahin, s. 253.

³²⁶ Çetintürk, s. 576.

Cumhuriyet savcısı tarafından dikkate alınmalıdır³²⁷. Edimin bizzat şüpheli veya sanık tarafından yerine getirilebilmesi için şüphelinin veya sanığın yaşı, ekonomik durumu, eğitimi gibi etkenler göz önüne alınmalıdır. Örneğin hiç okuma yazma bilmeyen şüpheli veya sanıktan belirli miktarda kitap okuması karşılığında uzlaşması beklenmemelidir. Olayın şüphelinin çocuk olması durumunda bu durum daha da önem arz etmektedir. Çocuklar açısından özellikle parasal edimler belirlenmemeli bunun yerine faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi gibi edimlerden bir veya birkaçının belirlenmesi daha uygun olacaktır. Nitekim edimin yerine getirilememesi durumunda uzlaştırma gerçekleşmemiş sayılacak ve cezaların şahsiliği ilkesi gereği çocuk hakkında soruşturmaya devam edilerek kamu davası açılacaktır.

2. Edimin Yerine Getirilmemesinin Hukuki Sonuçları

CMK m. 253/19'da; "*Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir...*" demek suretiyle edimin yerine getirilmesi durumunda soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonlanacağı düzenlenmiştir. Edimin def'aten yerine getirilmesi, şüpheli veya sanığın kararlaştırılan edimi bir defada ifa etmesidir³²⁸.

Yukarıda da ayrıntılı açıklandığı üzere anlaşılan edim bir miktar para olabileceği gibi, özür dilemek, hayır amaçlı bir kuruluşa bağış yapmak şeklinde de olabilir³²⁹. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmış ya da takside bağlanmış olup da edimin gereklilikleri yerine getirilmez ise uzlaştırma gerçekleşmemiş sayılır ve edimin gerekliliklerini yerine getirmeyen şüpheli hakkında kamu davası açılır.

Aynı şekilde mahkeme aşamasında olursa ve uzlaşma gerçekleşir ve sanık edimini def'aten yerine getirir ise mahkeme davanın düşmesine karar verir³³⁰. Eğer uzlaşma gerçekleşmez ise mahkeme yargılamayı devam ettirerek bir hüküm kurar.

³²⁷ Çetintürk, s. 576.

³²⁸ Yıldırım, s. 474.

³²⁹ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 314.

³³⁰ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 944; Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 311; Hakeri/Ünver, s. 359; Çolak, s. 141.

³³¹. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmış ya da takside bağlanmış olup da edimin gereklilikleri yerine getirilmez ise uzlaştırma gerçekleşmemiş sayılır ve edimin gerekliliklerini yerine getirmeyen sanık hakkında HAGB kararı verilen hüküm mahkemece açıklanır.

Şüphelinin veya sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, CMK m. 253/19 gereği 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu m. 38'de yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır³³².

Edim üzerinde anlaşılması ve fakat edimin yerine getirilmemesi durumunda soruşturma evresinde kamu davası açılacağı ve uzlaştırma raporu da ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılacağı için şüpheli hakkında ilamlı icra takibinde bulunulacağı sonucu çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle şüpheli hem kamu davası açılarak cezalandırılmak tehdidiyle karşı karşıya kalacak, hem de edimi yerine getirmeye zorlanacaktır. Böyle bir durum kendi içinde çelişki oluşturmaktadır³³³.

Kanaatimizce, sanık hakkında kamu davası sonucunda beraat kararı verilmiş olsa bile ilamlı icra neticesinde sanık tarafından uzlaştırma raporunda belirlenen edimin yerine getirilmesi bir birini etkilememesi gerekir. Çünkü ilamlı icra neticesi başta yapılan anlaşmanın kanuni sonucudur. Aynı şekilde mağdur veya suçtan zarar gören de yapılan anlaşma gereği şüpheliye karşı tazminat davası açamamaktadır.

D. Zamaşımı

Uzlaştırmacıya uzlaştırma evrakı teslim edildikten itibaren otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırması gerekir. Eğer uzlaştırmacı belirtilen süre içerisinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandıramazsa bu durumu belirtir bir dilekçeyle

³³¹ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 314.

³³² **09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu m. 38;** “Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re’sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir. Bu maddedeki icra kefaletleri müteselsil kefalet hükmündedir.” şeklindedir.

³³³ Çetintürk, s. 580.

büroya başvurur. Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. Dolayısıyla en fazla elli gün içerisinde uzlaştırma müzakereleri tamamlanmalıdır³³⁴. İşte bu süre içerisinde zamanaşımı işlemez. Böylelikle uzlaştırma işlemleri esnasında zamanaşımının dolması tehlikesi giderilmiştir³³⁵.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 21’de; “*Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.*” demek suretiyle bu süre içerisinde zamanaşımı süresinin işlemeyeceği hüküm altına alınmıştır³³⁶. Aynı doğrultuda Yönetmelik m. 34’te de zamanaşımına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Soruşturma aşamasında uzlaşma konusunda anlaşılmiş fakat anlaşılan bu edimin yerine getirilmesi sonraya bırakılmışsa, ya da edim takside bağlanıp süreklilik arz ediyorsa CMK m. 171’deki şartlar³³⁷ aranmadan şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmayarak erteleme kararı verecektir. İşte bu sürede de zamanaşımı işlemez³³⁸. Yine kovuşturma aşamasında uzlaşma konusunda anlaşıldıktan sonra edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde; sanık hakkında, CMK m. 231’deki şartlar³³⁹ aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Yine bu geri

³³⁴ Özbek v.d., (Muhakeme), s. 942; Yalçınkaya, s. 19.

³³⁵ Özbek, M. (Uzlaştırma), s. 316.

³³⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, s. 313.

³³⁷ **CMK m. 171’e göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebilmek için;** “*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen; uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere; şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Ancak uzlaşma kapsamında edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde, belirtilen şartlar olmasa bile şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.*”

³³⁸ Hakeri/Ünver, s. 359.

³³⁹ **CMK m. 231’e göre HAGB kararı verilebilmesi için;** “*Hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olacak ve sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemeye, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” şartlarının gerçekleşmesi gerekir. Ancak uzlaştırma işlemleri sonucunda edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde bu şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.*”

bırakma süresince de zamanaşımı işlemez. Buradaki kanuni düzenlemeye bakıldığında zamanaşımı süresinin olayın taraflarından birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren durmaya başlayacağı ve bu sürenin uzlaştırma için yapılan girişimin neticesiz kaldığı³⁴⁰ ve en geç uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporun büroya verildiği tarihe kadar dava zamanaşımının ve kovuşturma şartı olan dava süresinin işlemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Yönetmelik m. 34/3'te; *“Tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar.”* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, taraflar müzakerelere katılmazsa veya müzakereler sırasında vazgeçtiğini bildirirse bu durumda düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava süresinin yeniden başlayacağı hüküm altına alınmıştır.

E. Uzlaştırmanın Bir Kere Uygulanabilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/18'de; *“Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.”* şeklinde düzenlemeye yer verilmek suretiyle uzlaştırmanın sonuçsuz kalması durumunda tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği, diğer bir ifadeyle uzlaştırma yöntemine yalnızca bir kez başvurulacağı düzenlenmiştir³⁴¹. Bu durumda soruşturma evresinde soruşturmaya devam olunarak iddianame düzenlenecek, kovuşturma evresinde ise yargılamaya devam olunarak hüküm kurulacaktır. Bu şekilde yapılan düzenlemenin amacı, uzlaştırma ile ceza muhakemesinin uzamasına neden olunması engellenmiştir³⁴².

F. Birden Çok Fail Bulunması Durumunda Uzlaşma

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 255'te; *“Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan*

³⁴⁰ *“Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır.”* (Yönetmelik m. 34/2)

³⁴¹ Yurtcan, (Uzlaşma), s. 79.

³⁴² Çetintürk, s. 457.

yararlanır.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilerek sadece uzlaşan kişinin uzlaştırmadan yararlanacağı belirtilmiştir.

İştirak halinde işlenen suçlarda, şeriklerin uzlaşmadan yararlanabilmesi için, neden oldukları zararı birlikte ortadan kaldırmaları, maddi ve manevi zararları ödemiş bulunmaları gerekir³⁴³.

IV. Uzlaştırmada Kanun Yolları

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/23'te; *“Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.”* demek suretiyle uzlaşmaya varılması sebebi ile soruşturma evresinde verilecek kovuşturmayaya yer olmadığı kararına, kovuşturma sonrasında mahkemece verilecek düşme kararına karşı hangi kanun yoluna başvurulabileceğine işaret edilmiştir³⁴⁴. Bu durumda soruşturma aşamasında uzlaşma sağlandığında Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildiğinde bu karar CMK m. 172 ve devamı maddeleri gereğince itiraza tabi olacaktır.

Kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı mağdur taraf veya menfaati zarar görenler Cumhuriyet savcısının bulunduğu ağır ceza merkezindeki sulh ceza hâkimliğine on beş gün içinde itiraz edebilir.

Edimin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakıldığı durumlarda ya da edimin taksidinde bağlanması veya süreklilik taşıması nedeniyle Cumhuriyet savcısınca verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönündeki karara karşı mağdur veya suçtan zarar gören aynı şekilde itiraz hakkını kullanabilir.

Kanımızca kanunun açık hükmüne rağmen soruşturma aşamasında uzlaşma sağlandığında verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz hakkı verilmemelidir. Zira olayın tarafları uzlaşmış, uzlaşma sonucunda uzlaştırma raporu hazırlanmış ve taraflar uzlaştıklarına dair bu belgeyi imzalamışlardır. Bu durumda hala yine itiraz hakkının getirilmesi yargının iş yükünü azaltmayacak aksine arttıracaktır. Aynı şikâyetten vazgeçme halinde verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara nasıl itiraz edilemiyorsa uzlaşma sonucunda verilen kovuşturmayaya yer

³⁴³

Çolak, s. 145.

³⁴⁴

Erdem/Eser/Özşahinli, s. 312.

olmadığına dair karara da itiraz edilememelidir³⁴⁵. Yine muhakeme aşamasında uzlaşma sağlandığında mahkeme tarafından verilen düşme kararına karşı CMK m. 272 gereği istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir.

Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231. maddedeki şartlar aranmaksızın, HAGB kararı verilir. Bu durumda verilen HAGB kararına karşı CMK m. 254'e dayanılarak CMK m. 253/23 ve CMK m. 231/12 gereğince itiraz kanun yoluna başvurulabilecektir.

³⁴⁵ Aynı görüşte olan Çolak'a göre; "Suçtan zarar gören zararının giderilmesi halinde uzlaşma tutanağını imzalayacaktır. Dolayısıyla, mağdurun bu iradesi bir anlamda, uyuşmazlığın yargı dışı çözüldüğüne dair beyandır. Hatta amaçları itibariyle şikâyetten vazgeçmeye de benzetilebilir. Bu hali ile suçtan zarar görene itiraz hakkı tanınmaması gerekir." Çolak, s. 144.

SONUÇ

Uzlaştırma; çağdaş ceza adaleti sistemlerinde en etkili onarıcı adalet uygulamalarından biridir. Yapılan değişiklikle birlikte uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara ek olarak başkaca suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Değişiklikten önce esasen şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında idi. Değişiklikle birlikte şikâyete tabi olmayan bir kısım suçlar ile etkin pişmanlık kapsamında olan suçlar uzlaştırma kapsamına dâhil edilerek uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. Şüphelilerin doğrudan kamu davasıyla ve yargılanmaları sonucunda bir takım cezalarla karşı karşıya kalmamaları ve tarafların anlaşmaları ile sorunun çözülmesi amaçlanmıştır. Bu da onarıcı adalet ilkesine uygundur. Suçun işlenmesiyle toplumda meydana gelen bozulmalar tarafların anlaşmasıyla giderilecektir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan uzlaştırma ile mağdurun da zararı giderildiğinden, klasik ceza muhakemesi yöntemlerine nazaran adalete daha uygundur.

Uzlaştırmanın amacı, şüpheli veya sanığın mağdurun veya suçtan zarar görenin zararını gidermesi karşılığında toplumsal barışın sağlanması, her iki tarafın adaletin tesisi sürecine etkin katılımının sağlanmasıdır.

Ayrıca maddi gerçeğe mutlaka ve ancak duruşma yapmak suretiyle ulaşmaya çalışmak yerine suç işlenmekle bozulan hukuki barışın uzlaşarak yeniden tesisinin ceza muhakemesinin amacı olabileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Dava yoluyla uzun bir süre sonra bitecek uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması çok daha kısa sürede sağlanacak, bu da adaletin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi sonucunu doğuracaktır.

Türkiye’de 2005 yılında Cumhuriyet Başsavcılıklarına yıl içinde toplamda 2.576.568 soruşturma dosyası gelirken 2015 yılında bu sayı 3.542.108 olmuştur. 2018 yılında da 3.944.381 soruşturma dosyası gelmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye’de on yılda yaklaşık 1 milyon, son üç yılda da 400 bin soruşturma dosya sayısı artmıştır. Bu doğrultuda da yine 2005 yılında bir soruşturma dosyası ortalama 308 günde sonuçlanmakta iken 2015 yılında 381 günde sonuçlanmaktadır. Görüldüğü üzere adliyelere yansıyan iş yükünün hızla artması alternatif çözüm yolları arayışına itmiştir.

Sosyal ve ekonomik yaşamın karmaşıklaşmasıyla beraber, ortaya farklı suç tipleri çıkarmıştır. Ekonomik suçlar, çevre suçları, trafik ve uyuşturucu suçları ile

birlikte gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan bilişim suçları da bir hayli fazlaşmıştır. Bu da adliyelerin iş yükünü arttırmakta, hemen hemen her adliye kapasitesinin çok üzerinde bir iş yükü ile karşı karşıya kalmaktadır. Yine muhakeme faaliyeti zaman ve para itibariyle oldukça maliyetlidir. Uzlaştırma ile uyuşmazlıklar daha kısa sürede sonuçlanmakta, maliyeti de yargılamalara göre daha az olmaktadır.

Mahkemelerin çok basit hukuki uyuşmazlıklarla meşgul edildiği, büyük bir iş yükü altında boğulan adli mercilerin, basit olaylarla uğraşmaktan önemli olaylara yeterince zaman ayıramadığı, vatandaşların hukuki hak ve sorumluluklarının neler olduğu ve haklarının kullanımında güçlüklerle karşılaştığı aşikardır. Bu nedenle bazı uyuşmazlıklarda alternatif çözüm yollarına gidilmesi gerekmiştir.

Gelişen, değişen ve artan suçlar karşısında fiziki imkânların yeterince iyi olmayışı, adliye ve kolluk personelin bu oranda sayı ve nitelik bakımından arttırılamayışı karşı karşıya kalınan iş yükü ile mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır.

Uzlaştırma ile mağdur ve suçtan zarar görenin mağduriyeti giderilmektedir. CMK m. 223'e göre ceza yargılaması sonucunda sanık hakkında davanın reddine, davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirlerine veya sanığın mahkûmiyetine ve beraatine karar verilmektedir. Mahkûmiyet halinde ise hapis ve adli para cezasına hükmedilmektedir. Hapis cezasının infazı mağdurun manevi olarak tatmin olmasını sağlayabilir. Para cezası da yine mağdura ödenmemekte kamu tarafından tahsil edilmektedir. Mahkûmiyet sonucunda mağdurun veya suçtan zarar görenin maddî veya manevî zararları var ise mağdurun veya suçtan zarar görenin hukuk mahkemelerinde tazminat davası açması gerekmektedir. Uzlaştırma ile bunların hepsi kısa sürede sağlanmaktadır. Zira uzlaştırma sonucunda taraflar fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması, mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi, topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi gibi edimlerden bir veya birkaçını ya da bunların dışında belirlenen

hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler. Görüldüğü üzere mağdur veya suçtan zarar gören hem kısa sürede tatmin olmakta hem de muhakemenin uzun ve stresli sürecinden kurtulmaktadır.

Uzlaştırma ile uyuşmazlık sonlandığı için şüpheli hakkında kamu davası açılmayacak ve sanık sıfatı almayacaktır. Uzlaşmaya varılması sebebi ile soruşturma evresinde şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecek, kovuşturma evresinde ise sanık hakkında düşme kararı verilecektir. Hükümlü sıfatını almayacağı için de adli sicilinde bu karar gözükmeyecektir. Yine muhakemenin uzaması ve yargılama sırasında meydana gelebilecek tartışmalar, stres, çıkacak kararın belirsizliği gibi etkenler de olmayacaktır.

Kamusal otoritenin giderek azalması ve şeffaflaşmasına bağlı olarak kamusal niteliği ağır basan ceza muhakemesinde de, mağdurun daha fazla önemsenmesi, tarafların iradelerinin daha belirleyici olması ve karşılıklı iletişime dayalı bir yöntem olan uzlaştırmaya ilgiyi arttırmaktadır. Mağdurun veya suçtan zarar görenin ceza muhakemesi içerisinde daha etkin bir rol oynaması, mağdurun korunması ve zararının giderilmesi ihtiyaçları da daha hızlı ve adalete uygun bir şekilde sonuçlandığı için benimsenmektedir.

Uzlaştırma ile mağdurun uğradığı maddi manevi zararlar giderilmektedir. Ceza hukukunun amaçlarından biri olan mağdurun uğradığı zararın giderilmesi gerçekleşmektedir. 6763 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin gerekçesinde de onarıcı adalet sisteminin en etkili yollarından birisinin de uzlaştırma kurumu olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu sebeplerle uzlaştırma kurumu 01.06.2005 tarihinde 5237 sayılı TCK m. 73/8 ile maddi ceza hukukumuzda; yine aynı tarihte 5271 sayılı CMK m. 253, 254 ve 255 ile de usul hukukumuzda girmiştir. 15.17.2005 tarihinde Çocuk Koruma Kanunu m. 24'te yapılan düzenleme ile de çocuklar yönünden uzlaşma müessesesi yürürlüğe girmiştir.

06.12.2006 tarihinde kabul edilip 19.12.2006 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5660 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile uzlaşma ile ilgili önemli değişikliklere gidilmiştir. 5560 sayılı Kanun değişikliği ile 5237 sayılı TCK m. 73/8'de düzenlenen hüküm yürürlükten kaldırılmış, uzlaştırma CMK m. 253'te ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca mahkeme tarafından uzlaştırmayı düzenleyen 254. madde de daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Suça Sürüklenen Çocuklar yönünden geniş bir şekilde

düzenlenen ÇKK m. 24 de değiştirilmiş sadece “*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.*” düzenlemesi getirilerek çocuklar yönünden de CMK’daki düzenleme çerçevesinde uygulanacağı belirtilmiştir. Sonrasında da 5918 sayılı kanun ile CMK m. 253/3’üncü maddesine ek cümle eklenmiştir.

Uzlaştırma kurumunun daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için arayışlara devam edilmiş ve nihayet 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikle birlikte uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara ek olarak başkaca suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Değişiklikten önce esasen şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında idi. Değişiklikle birlikte şikâyete tabi olmayan bir kısım suçlar ile etkin pişmanlık kapsamında olan suçlar uzlaştırma kapsamına dâhil edilerek uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. En önemli değişikliklerden bir tanesi de; suçu gerçekleştirenin on sekiz yaşından küçük olması durumunda üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bunun için ise ön şart; mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır. Mağduru kamu tüzel kişisi ise uzlaştırma uygulanamayacaktır.

Uzlaştırma kapsamının genişletilmesiyle birlikte şüphelilere doğrudan kamu davası açmak ve bu kişilere cezai müeyyideler uygulamak yerine, ceza muhakemesinin onarıcı adalete dayanan kurumlarıyla karşılaşmaları amaçlanmıştır. Suçun şüphelilerce gerçekleştirilmesi ile birlikte toplumsal düzen bozulmuştur. Uzlaştırma ile bozulmuş olan ilişkiler karşılıklı irade ile yeniden sağlanacaktır. Kişiler arasındaki anlaşmazlıkların bu şekilde farklı yöntemler uygulanarak çözümlenmesi ile birlikte suçtan zarar gören odaklı bir yaklaşımın da ortaya çıkmasına ve geleneksel yöntemlerden farklı olarak ekonomik fayda da sağlayacaktır. Bu yöntem ile yargı sistemi rahatlamaktadır.

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden önceki uygulamalarda, uzlaştırma kurumunun başarılı bir şekilde uygulanamayışının bir takım sebepleri bulunmaktaydı.

Bunlardan en önemlisi uzlaştırma teklifinin polis veya jandarma tarafından karakolda yapılması, soğuma süresi beklenmeden olay sonrasında yapılan bu teklifin genellikle reddedilmesidir. Bir diğer önemli sebep ise, uzlaştırma kapsamındaki dosyanın bekletilerek hemen sonuçlanmayacak olması, iş yükü olarak görülmesine neden olacak ve uzlaştırma kurumunun uygulayıcıları olan Cumhuriyet savcılarında doğurduğu isteksizliktir. Belirtilen sakıncaların giderilmesi amacıyla soruşturmada

öncelikle uzlaştırma işlemlerinin uygulanması için suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe sebeplerinin aranması esası benimsenmiştir. Böylelikle olayın sıcaklığıyla kolluk aşamasında uzlaştırma teklifinin yapılmasının meydana getirdiği sakıncalar giderildiği gibi, dayanaktan veya yeterli delilden yoksun, sadece soyut iddialar üzerine bu usule başvurulmasının da önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4'te yapılan değişikliğe göre, soruşturma sonucunda toplanan bilgi, belge ve evrak içeriğinden iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe elde edilmiş ise dosya uzlaştırma bürosuna gönderilecektir. Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacılar taraflarla irtibata geçmek suretiyle uzlaştırma teklifi, uzlaştırma müzakereleri gibi uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmekte, yapılan işlemlerin sonucunu bir raporla büroya bildirmektedirler. Uzlaştırma süreci sonunda uzlaştırma sağlanırsa uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Yine uzlaştırma işlemleri başarısızlıkla sonuçlanırsa uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenerek kamu davası açılmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/22'de yapılan değişikliğe göre uzlaştırmacılara her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye belirlenecek bir ücretin ödeneceği düzenlenmiştir. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 9. maddesi 6763 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve (1) fıkrasında "*Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi (UAÜT) Hazırlamak*" görevi, Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığına verilmiştir. Daire Başkanlığı tarafından 2019 yılına ait UAÜT ise 31.12.2018 tarihli 30642 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253'e yeni bir fıkra eklenerek uzlaştırmacı olarak görev alacakların nitelikleri ile eğitim, sınav ve denetimlerine ilişkin usul ve esasların Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenleneceği hüküm atına alınmıştır. Bu hüküm dayanak alınarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 05.08.2017 tarihli Resmi Gazetenin 30145 Sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin birinci maddesinde uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarının düzenlendiği belirtilmiştir.

Uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara ek olarak başkaca suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Değişiklikten önce esasen şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında idi. Değişiklikle birlikte şikâyete tabi olmayan bir kısım suçlar ile etkin

pişmanlık kapsamında olan suçlar uzlaştırma kapsamına dâhil edilerek uzlaştırmanın kapsamının genişletilmesi oldukça yerinde olmuştur. Zira yeni düzenlemeyle birlikte uzlaştırmanın etkinliği artırılmış ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına gelen birçok dosya uzlaştırma kapsamına girmiştir. Yine on sekiz yaşından küçük şüpheliler açısından üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Uzlaştırma kapsamının genişletilmesiyle birlikte şüphelilere doğrudan kamu davası açmak ve bu kişilere cezai müeyyideler uygulamak yerine, ceza muhakemesinin onarıcı adalete dayanan kurumlarıyla karşılaşmaları amaçlanmıştır. Suçun şüphelilerce gerçekleştirilmesi ile birlikte toplumsal düzen bozulmuştur. Uzlaştırma ile bozulmuş olan ilişkiler karşılıklı irade ile yeniden sağlanacaktır. Kişiler arasındaki anlaşmazlıkların bu şekilde farklı yöntemler uygulanarak çözümlenmesi ile birlikte suçtan zarar gören odaklı bir yaklaşımın da ortaya çıkmasına ve geleneksel yöntemlerden farklı olarak ekonomik fayda da sağlayacaktır. Bu yöntem ile yargı sistemi rahatlamaktadır.

KAYNAKÇA

Artuk, Mehmet Emin, Gökçen, Ahmet, Yenidünya, A.Caner, *Türk Ceza Kanunu Şerhi, 2. Cilt*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014,

Aybay, Rona, “AİHM’in İş Yükünün Azaltılması İçin Bir Öneri: Zorunlu Uzlaştırma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.67, 2006, s. 111-120.

Bahriyeli, Kemal, *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku*, Proje Yöneticisi Fatih Selami Mahmutoğlu/Gülşah Bostancı-Erkan Sarıtaş, İstanbul Barosu Yayınları, 2008.

Bozkurt, Enver, Kanat, Selim, Bektaş, Sezercan *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku*, 3. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara, 2018

Centel, Nur, Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

Centel, Nur, Zafer, Hamide, Çakmut, Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, Dokuzuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

Ceylan, Şule Şahin, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, XII Levha, İstanbul, 2009.

Çetintürk, Ekrem, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Çolak, Haluk, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.67, Yıl: 2006, s. 127-145.

Demirbaş, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

Ercan, İsmail, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Erdem, Mustafa Ruhen, Eser, Ferda, Özşahinli, Pakize Pelin, *100 Soruda Uzlaştırma; Uzlaştırmacının El Kitabı*; Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.

Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

Ersoy, Uğur, “Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, S.2, Ağustos 2005, s. 64-67.

Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Tıpkı Basım 11. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2018.

Hakeri, Hakan, Ünver, Yener, *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

Hekimoğlu, Fahrrettin Hekimoğlu, “Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması” *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 2002/2, Yıl: 60, s. 33-38.

İçel, Kayıhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yenilenmiş 5. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2018.

İçel, Kayıhan, Donay, Süheyl, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku; Genel Kısım 1. Kitap*, Beşinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.

Kaymaz, Seydi, Gökcan, Hasan Tahsin, *Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma ve Ön Ödeme*, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

Kekeç, Elif Kısmet, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.

Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2016.

Köse, Serkan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.

Oğuzman, Kemal, Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*, 11. Bası, İstanbul, 2014.

Özbay, İbrahim, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, X. Cilt, Sayı 3-4, Yıl 2006, s. 459-475.

Özbek, Mustafa Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2013.

Özbek, Mustafa, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı” *DEÜHFD*, C.7, S.1, 2005, s.127-166.

Özbek, Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.54, S.3, Ankara 2005, s. 289-321.

Özbek, Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl:11, Sayı:32 Aralık 2016, s. 7-28.

Özbek, Veli Özer, Kanbur, Mehmet Nihat, Doğan, Koray, Bacaksız, Pınar, Tepe, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015.

Özbek, Veli Özer, *TCK İzmir Şerhi*, Cilt 1, 4. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

Özen, Atilla, “Yeni Düzenlemeler Işığında Uzlaşma”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C:81, S.1, Yıl 2007, s. 21-33.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Üçüncü Bası, Adalet Bakanlığı, Ankara, 2006.

Özgenç, Nuri Berkay, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, Birinci Baskı, Legal Yayınları, İstanbul, 2015.

Öztürk, Bahri, Erdem, Mustafa Ruhen, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Ankara, 2008.

Öztürk, Bahri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Birinci Baskı, Ankara, 2009.

Öztürk, Yavuz, *Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, İstanbul, 2005.

Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2012.

Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

Şahin, Cumhur, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma” *SÜHFD Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan*, C.6, s 1-2, Konya 1998, s. 221-297.

Şahin, Cumhur, “CMK Uygulamasının Bir Yılı”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, S. 07, Temmuz 2006.

Taner, M.Tahir, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, Üçüncü Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953.

Toroslu, Nevzat, Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018.

Yalçınkaya, Can, “Değişiklikten Önceki Hali ile Uzlaşma ve 6763 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Uzlaştırma Kurumlarının Değerlendirilmesi” *Fasikül Aylık Hukuk Dergisi*, Yıl:8, Sayı:84, Kasım 2016, s. 17-22.

Yalvaç, Gürsel, *Gerekçeli TCK, CMK, CGTİK ve Yardımcı Mevzuat (Savcılık)* Adalet Yayınları, Ankara, 2013.

Yenisey, Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, 2007.

Yıldırım, Zeynep, “Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Legal Hukuk Dergisi*, Şubat 2007, s. 459-493.

Yıldız, Ali Kemal, *Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi (YTCK m.73); Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, İstanbul 2005, s. 259-280.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi*, 3. ve 4. Yargı Paketlerine Göre Güncelleştirilmiş 6. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Yurtcan, Erdener, *CMK Avukatının ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı*, 5 Bası, Beta Yayınlar, İstanbul, 2007.

Zevkliler, Aydın, Havutçu, Ayşe, Ertaş, Şeref, Acabey, M. Beşir, Gürpınar, Damla, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, 10. Bası, Ankara, 2018.

<http://www.tdk.gov.tr/>

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/>

<http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/>

<http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/>

<http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/HaritaGoster/Harita1>